

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică
ISSN 1810-309X

Întreprindere de stat
Fondator – Agenția Proprietății Publice
Certificat de înregistrare
nr. 10202264 din 11.02.1993

Publicație acreditată de Consiliul
Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin
Hotărârea nr. 169 din 21.12.2017
Revista este inclusă în baza științifică
internațională Index Copernicus International
(Republica Polonă)

Tipul C

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” (Cahul), Universitatea Slavonă, Universitatea „Spiru Haret” (Constanța), Universitatea „Petre Andrei” (Iași), Universitatea de Stat din Herson (Ucraina).

Se editează din ianuarie 1991

Nr. 2(326) 2019

Redactor-șef L. Arsene,
dr. h. c. mult.

Colegiul de redacție:

Gh. Alecu, doctor în drept, profesor universitar (Constanța, România); T. Barzo, doctor hab. în drept, profesor, (Miskolc, Ungaria); V. Bujor, doctor în drept, prof. univ.; Gh. Costachi, doctor hab. în drept, profesor univ.; V. Cușnir, doctor hab. în drept, profesor univ.; D. Garadjaev, doctor în drept, profesor, Judecător la Curtea Constituțională (Bacu, Azerbaidjan); E. Haritonov, doctor hab., profesor, membru cor. al AND (Odesa, Ucraina); E. Ișcenco, doctor hab. în drept, profesor (Moscova, FR); T. Kolomoieț, doctor hab. în drept, profesor (Zaporojie, Ucraina); J. Kovac, doctor hab. în drept, profesor, Universitatea Paneuropeană (Bratislava, Slovenia); A. Lonciacov, doctor hab. în drept, profesor (Habarovsk, FR); V. Stratonov, doctor hab. în drept, profesor (Herson, Ucraina); V. Șepitico, doctor hab. în drept, profesor, membru cor. al AND (Harcov, Ucraina).

Adresa redacției:
Casa presei, et. 5
str. Pușkin 22, mun. Chișinău, MD - 2012,
Republica Moldova
Tel.: 022-233 790;
022-234 132 (contabilitatea)
E-mail: legea_zakon@mail.ru

Index: RM 77030

© Legea și viața
Pagina web: www.legeazakon.md
www.legeasiviata.in.ua

SUMAR

- Gheorghe COSTACHI, Victor MICU. Imunitatea penală a statului și a autorităților acestuia..... 4
- Sergiu CARP. Restrângerea drepturilor și libertăților omului: standarde europene și exigențe constituționale 9
- Grigore ARDELEAN, Marcel BOȘCANEANU. Răspunderea penală a persoanei juridice pentru poluarea apei (art. 229 CP RM)..... 13
- Elena BUGUȚA, Vasile BUGUȚA. Garantarea constituțională a independenței autorității judecătorești 20
- Dr. Vasile BOTOMEI. Devianță și criminalitate în sistemul juridic românesc. Evoluție, tendințe și perspective. studiu științific privind statul paralel – Ediția I. 25
- Liliana DREGLEA-LUCAS. Conținutul obiectului juridic al infracțiunii de escrocherie 33
- Eugeniu PETERSCHI. Abordări teoretico-practice privind falsul în acte..... 37
- Radion ROTATU. Dedicare profesionalismului angajaților poliției prin lansarea de proiecte 41
- A. СОСНА. Прекращение индивидуального трудового договора по обстоятельствам, не зависящим от воли сторон..... 45
- Ольга ТАТАР. Сходства и отличия непоименованных договоров с поименованными договорами в системе гражданско-правовых договоров Республики Молдова 52

CZU: 342.5:343.211(478)

IMUNITATEA PENALĂ A STATULUI ȘI A AUTORITĂȚILOR ACESTUIA

Gheorghe COSTACHI,
doctor habilitat în drept, profesor universitar,
Victor MICU,
doctorand

Articolul cuprinde un studiu asupra instituției imunității penale a statului și a autorităților acestuia. În baza legislației în vigoare a Republicii Moldova și a altor state, a doctrinei autohtone și străine se argumentează imunitatea penală a statului și a autorităților acestuia, de care în mod sigur se bucură și Parlamentul ca autoritate legislativă supremă a statului.

Cuvinte-cheie: imunitate, imunitate penală, răspundere, răspundere penală, imunitatea statului, imunitatea autorităților publice, imunitatea Parlamentului.

THE CRIMINAL IMMUNITY OF THE STATE AND ITS AUTHORITIES

Gheorghe COSTACHI,
Candidate of Legal Sciences, professor
Victor Micu,
PhD student

The article includes a study on the institution of criminal immunity of the state and its authorities. Based on the legislation in force of the Republic of Moldova and other states, domestic and foreign doctrine, the authors argue the criminal immunity of the state and its authorities, which is certainly enjoyed by the Parliament as the supreme legislative authority of the state.

Keywords: immunity, criminal immunity, liability, criminal liability, state immunity, immunity of public authorities, immunity of Parliament.

Introducere. Așa cum s-a arătat în literatura de specialitate [23, p. 13], evoluțiile legislative din a doua jumătate a sec. al XX-lea marchează o tendință ireversibilă spre responsabilizarea penală a persoanelor juridice, tendință impulsionată, în primul rând, de realitățile vieții socio-economice și de necesitatea găsirii unor mijloace eficiente de reacție față de creșterea criminalității corporative și organizate.

Concomitent, tot mai insistent se abordează și posibilitatea atragerii la răspundere penală a statului și a autorităților acestuia, în unele state reușindu-se chiar și o reglementare expresă la acest capitol.

Scopul studiului. Ținând cont de aceste premise, în cele ce urmează ne propunem o analiză succintă asupra instituției imunității penale a statului și a autorităților acestuia, instituție ce exclude răs-

punderea penală a acestor subiecți de drept, pornind de la reglementările în materie și ideile expuse în doctrina de specialitate autohtonă și străină. Într-un final, ținem să argumentăm imunitatea penală a Parlamentului ca autoritate legislativă supremă a statului.

Rezultate obținute și discuții. După cum susțin cercetătorii [17], răspunderea penală a persoanei juridice a dobândit în Europa o nouă dimensiune, mai ales după Congresul internațional de drept penal comparat care s-a desfășurat la Budapesta în anul 1978 [20, p. 351], precum și ca urmare a debaterilor consacrate, în special, criminalității economico-financiare sau concurențiale. Plecând de la *Recomandarea R(88) din 20 octombrie 1988 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei* [22] prin care statele au fost invitate să admită răspunderea penală a persoanelor morale, mai multe țări au

reglementat această instituție și anume [21, p. 474; 18, p. 246]:

- **Franța** (prin art. 121-2 din noul Cod penal 1994),
- **Finlanda** (capitolul 9 din Codul penal din 1995),
- **Belgia** (art. 5 din Codul penal modificat prin Legea din 4 mai 1999),
- **Italia** (art.29-32 din Decretul-lege nr. 231/2001),
- **Portugalia** (art. 11 alin. 8 din Codul penal, în forma propusă de guvern în noiembrie 2006),
- **Spania** (art. 31 bis din Codul penal din 2005, modificat în 2010) și
- **România** (art. 19¹ din Codul Penal introdus prin Legea nr. 278/2006, art. 135 din Noul Cod Penal [4]).

Aceleași acte și evenimente internaționale (urmate de altele nu mai puțin importante [9, p. 23-24]) au avut un impact direct și asupra legislației Republicii Moldova,

calitatea de subiect al infracțiunii fiind recunoscută și persoanelor juridice în art. 21 din Codul Penal, după cum urmează [2]:

„(3) *O persoană juridică, cu excepția autorităților publice, este pasibilă de răspundere penală pentru o faptă prevăzută de legea penală, dacă aceasta nu a îndeplinit sau a îndeplinit necorespunzător dispozițiile directe ale legii ce stabilesc îndatoriri sau interdicții privind efectuarea unei anumite activități și se constată cel puțin una din următoarele circumstanțe:*

a) fapta a fost săvârșită în interesul persoanei juridice respective de către o persoană fizică împuternicită cu funcții de conducere, care a acționat independent sau ca parte a unui organ al persoanei juridice;

b) fapta a fost admisă sau autorizată, sau aprobată, sau utilizată de către persoana împuternicită cu funcții de conducere;

c) fapta a fost săvârșită datorită lipsei de supraveghere și control din partea persoanei împuternicite cu funcții de conducere.

(3¹) O persoană fizică se consideră împuternicită cu funcții de conducere, dacă are cel puțin una din următoarele funcții:

a) de reprezentare a persoanei juridice;

b) de luare a deciziilor în numele persoanei juridice;

c) de exercitare a controlului în cadrul persoanei juridice.

(4) Persoanele juridice, cu excepția autorităților publice, răspund penal pentru infracțiunile pentru săvârșirea cărora este prevăzută sancțiune pentru persoanele juridice în partea specială din prezentul cod.

(5) Răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru infracțiunea săvârșită.”

După cum se poate observa, de

la răspunderea penală a persoanelor juridice de drept privat nu se admite nicio excepție, toate absolut fiind pasibile de această formă de răspundere juridică în condițiile prevăzute de lege. În schimb, în cazul persoanelor juridice de drept public, situația este una diferită, întrucât există excepții absolute, referitoare, în special, la autoritățile publice, vorbindu-se în acest sens despre *imunitatea penală a autorităților publice* [14, p. 205].

Sub aspect comparativ însă, constatăm că în cazul legislației penale românești, o asemenea excepție se extinde asupra mai multor entități. Astfel, potrivit art. 19¹ din Codul penal al României (Legea nr. 301/2004 [3]):

„*Persoanele juridice, cu excepția statului, a autorităților publice și a instituțiilor publice care desfășoară o activitate ce nu poate face obiectul domeniului privat, răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice, dacă fapta a fost săvârșită cu forma de vinovăție prevăzută de legea penală.”*

Cu unele precizări, dispoziții similare au fost incluse și în Noul Cod Penal al României, în titlul VI, denumit sugestiv – „Răspunderea penală a persoanei juridice”. În concret, art. 135 (Condițiile răspunderii penale a persoanei juridice) prevede [4]:

(1) Persoana juridică, cu excepția statului și a autorităților publice, răspunde penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice.

(2) Instituțiile publice nu răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în exercitarea unei activități ce nu poate face obiectul domeniului privat.

(3) Răspunderea penală a per-

soanei juridice nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice care a contribuit la săvârșirea aceleiași fapte.

Deci, în cazul României, imunitatea penală este proprie statului, autorităților publice și instituțiilor publice.

Înainte de a trece la expunerea succintă a acestor momente reiterăm că, în general, problema *răspunderii statului* în literatura de specialitate este una controversată, oscilând între negarea totală a acesteia și recunoașterea statului ca subiect al anumitor forme de răspundere (de ex., *răspunderea patrimonială* (pentru erori judiciare), *responsabilitatea ministerială* și *răspunderea constituțională* [6, p. 320-329; 15, p. 136]; *răspunderea civil-patrimonială* și *răspunderea administrativ-patrimonială* [11, p. 43]).

Imunitatea penală a statului constituie prima excepție de la răspunderea penală a persoanelor juridice [9, p. 83]. În prezent, statul ca persoană juridică este exceptat de la răspunderea penală în majoritatea sistemelor de drept din Europa (Franța, Belgia, Olanda, Finlanda, Marea Britanie etc.). În Spania, prin art. 31 bis pct. 5, se prevede ca dispozițiile privind răspunderea penală a persoanelor morale nu sunt aplicabile statului [17].

Cu toate acestea, pentru justificarea imunității penale a statului, în literatura de specialitate, au fost aduse mai multe argumente. În primul rând, au fost invocate principiile suveranității statului și cel al separării puterilor în stat. Referitor la primul principiu, s-a arătat că în exercitarea atributelor sale de suveranitate, statul nu poate comite infracțiuni. O astfel de argumentare a fost folosită mult timp și pentru justificarea imunității civile a statului.

Referitor la cel de-al doilea

principiu, s-a afirmat că recunoașterea răspunderii penale a statului ar putea conduce la plasarea întregii activități a administrației (a executivului) sub controlul puterii judecătorești, ceea ce ar duce la încălcarea principiului separației puterilor în stat [8, p. 196].

Asemenea justificări au fost considerate însă puțin convingătoare, întrucât, după cum susțin cercetătorii, ele nu au împiedicat niciodată recunoașterea răspunderii civile a statului și condamnarea agenților săi în fața instanțelor penale [9, p. 84].

Mai mult, în doctrina franceză se precizează că, în prezent, statul nu mai este suveran în toate privințele, având în vedere că anumite organe și activități ale sale se găsesc supuse unei obligații generale de legalitate sau de răspundere (cel puțin) civilă care poate conduce la condamnarea acestuia. Chiar și pe plan internațional, suveranitatea statului poate fi limitată în mod constituțional, întrucât sunt protejate doar condițiile esențiale ale suveranității [19, p. 261-262].

Un alt argument adus în acest sens, ține de faptul că statul este prezumat a acționa întotdeauna în interes public, în regim de drept, ceea ce înseamnă că acțiunile sale nu pot constitui infracțiuni, iar poporul nu poate fi sancționat penal direct sau indirect. Acestui argument s-a replicat că prezumția nu poate fi decât relativă, existând situații în care statul, prin aparatul său, nu acționează în interesul public [9, p. 84]. Și în cazul dat s-a replicat că statul beneficiază de o imunitate de jurisdicție penală absolută, neputând fi angajată răspunderea acestuia nici în cazul faptelor comise în exercitarea autorității de stat, dar nici în cazul acelor fapte care s-ar săvârși în exercitarea unor activități ce țin de domeniul privat al statului [24, p. 368].

Dincolo de aceste argumente,

în doctrină cel mai mult s-a insistat asupra ideii că răspunderea penală a statului ar fi o aberație juridică [16, p. 104], întrucât statul, deținând monopolul dreptului de a pedepsi (calificat drept o atribuție regală [9, p. 84]), nu se poate pedepsi pe sine însuși [21, p. 474]. În pofida acestui fapt, unele voci susțin că există situații în care statul se sancționează pe sine însuși, de exemplu atunci când Curtea Constituțională declară o lege neconstituțională, statul nu face altceva decât să sancționeze o acțiune de a sa [25, p. 160].

În încercarea de a da o apreciere acestui argument, trebuie să ținem cont de faptul că legiuitorul român destul de clar delimitează statul, autoritățile publice și instituțiile publice ca subiecți exceptați de la răspunderea penală. Deci, din acest punct de vedere, declararea neconstituționalității unei legi nu este o sancțiune aplicată statului nemijlocit, ci autorității legislative a acestuia (în contextul realizării răspunderii constituționale a acesteia [12, p. 85-89]). Prin urmare, în sens strict, un asemenea argument nu are nimic comun cu răspunderea penală [14, p. 204-210].

Argumentul considerat decisiv pentru admiterea imunității penale a statului, potrivit cercetătorilor, rezidă în diferența care există între funcțiile sancțiunilor penale și cele ale altor categorii de sancțiuni: dacă acestea din urmă sunt necesare pentru protecția drepturilor diferitor subiecte de drept, sancțiunile penale nu restabilesc niciun drept al acestora. Prin urmare, statul poate și trebuie să se sancționeze pe el însuși, dacă o sancțiune pronunțată este necesară pentru restabilirea ori garantarea drepturilor altor subiecte de drept, dar o asemenea sancțiune ar fi lipsită de funcții dacă singurul său efect este angajarea răspunderii penale a statului [9, p. 85].

De altfel, după cum corect precizează cercetătorii, admiterea răspunderii penale a statului ar ridica probleme și în ceea ce privește sancțiunile exprese ce ar putea fi aplicate acestuia. În acest sens, desigur, nu ar putea fi aplicată *dizolvarea/lichidarea* și nici *suspendarea activității* statului (pedeapsă nereglementată în legislația Republicii Moldova – e.n.), întrucât aplicarea unor asemenea pedepse ar contraveni unor trăsături ale pedepsei penale (caracterul preventiv, educativ) și, mai ales, principiului proporționalității, consecințele acestora fiind disproporționate mai mari decât cele ale faptei generatoare (multitudinea de persoane afectate, prejudicii considerabil de mari etc.) [9, p. 86]. Practic, singura pedeapsă care ar putea fi pronunțată împotriva statului (din numărul celor expres reglementate de Codul penal la art. 63 alin. (1) [2]) este *amenda*. Problema principală în acest sens rezidă însă în faptul că în condițiile în care amenzile se fac venituri la bugetul de stat, condamnarea statului la plata unei amenzi ar însemna practic că acesta își plătește sieși amenda, nefiind astfel realizate funcțiile tradiționale ale pedepsei penale.

Dincolo de aceste argumente și contraargumente, în doctrina românească pot fi atestate opinii (M. K. Guiu), care susțin tranșant că „toate persoanele juridice, inclusiv statul și autoritățile publice, pot fi trase la răspundere penală, propunându-se ca expresia „cu excepția statului și a autorităților publice” să fie înlăturată din Codul penal” [7, p. 380]. Ideea se bazează pe faptul că, nu de puține ori statul desfășoară activități susceptibile să dea naștere săvârșirii de infracțiuni.

La nivel normativ, un exemplu în acest sens servește Codul penal al Danemaricii, care prin art. 27

admite răspunderea statului pentru infracțiuni care nu au fost savârșite în exercitarea unor atribuții ce țin de puterea publică [1, p. 336].

Cu mult mai detaliat această idee o regăsim dezvoltată în Franța, unde destul de insistent se pledează pentru introducerea unei *răspunderi limitate a statului*, atunci când acesta acționează într-un domeniu în care persoanele juridice de drept privat pot acționa cu aceleași mijloace, ori când statul omite să-și exercite prerogativele, săvârșind astfel o infracțiune. Prin urmare, statul ar fi exonerat de răspundere atunci când exercită o activitate ce implică prerogativele sale de autoritate publică, dar va răspunde penal, dacă va omite să exercite aceste prerogative, iar prin aceasta aduce atingere unei valori sociale aparținând altei persoane [25, p. 161; 9, p. 87].

Generalizând asupra celor expuse, precizăm totuși [14, p. 204-210] că statul ar trebui să fie pasibil doar de *răspundere civilă* pentru prejudiciile cauzate (în cadrul raporturilor juridice civile și administrative), corelată cu *răspunderea penală a funcționarilor publici* implicați în comiterea faptelor prejudiciabile.

Imunitatea penală a autorităților publice și a instituțiilor publice.

O altă excepție de la principiul răspunderii penale a persoanelor juridice este reprezentată de *autoritățile publice* care, de asemenea, se bucură de imunitate penală (reiterăm că aceasta este unica excepție stabilită de legea penală a Republicii Moldova) [13, p. 211].

Autoritățile publice care cad sub incidența acestei excepții sunt prevăzute de Constituția Republicii Moldova, în care sunt calificate ca atare: Parlamentul, Guvernul, autoritățile administrației publice centrale și locale, Autoritatea judecătorească și Curtea Constituției

onală (ca *autoritate* de jurisdicție constituțională – art. 134 alin. (1) [5]). Acestea și alte autorități publice recunoscute prin legi organice (de ex., Curtea de Conturi – art. 2 alin. (1) [10]), în măsura în care sunt persoane juridice, nu intră sub incidența legii penale.

Spre deosebire de sistemul nostru de drept, în alte state, legislația penală enumeră expres autoritățile publice care dispun de imunitate penală. Bunăoară, art. 5 alin. (4) din *Codul penal belgian* exceptează de la răspunderea penală regiunile, comunitățile, provinciile, comunitatea Bruxelles-ului, comunele, organele teritoriale intracomunale, Comisia comunitară franceză, Comisia comunitară flamandă, Comisia comunitară comună și centrele publice de ajutor social.

La fel, potrivit art. 31 bis paragraful 5 din *Codul penal spaniol*, dispozițiile privind răspunderea penală a persoanelor morale nu sunt aplicabile administrațiilor publice teritoriale și instituțiilor, organelor de conducere, agențiilor și întreprinderilor publice, partidelor politice și sindicatelor, organizațiilor internaționale de drept public, nici celor care exercită politici publice sau furnizează servicii de interes economic general [17].

Dacă, autoritățile publice concrete cărora le este recunoscută imunitatea penală diferă de la stat la stat, atunci fundamentele acestei excepții sunt aceleași ca și pentru justificarea imunității penale a statului, întrucât însăși noțiunea de „stat” o înglobează pe cea de „autorități publice”. Din acest punct de vedere, pare a fi justificată formula utilizată de legiuitorul nostru când a stabilit categoriile de persoane juridice exceptate de la răspunderea penală (art. 21 alin. (3) din Codul penal al RM), și anume expresia „autorități publice”, indicarea „statului” în acest caz fiind

practic inutilă (în condițiile în care nu se optează pentru o răspundere penală limitată a acestuia) [14, p. 204-210; 13, p. 213].

Pe de altă parte, pornind de la faptul că Codul penal al RM nu definește noțiunea de „autoritate publică”, iar mecanismul statal este constituit dintr-un sistem de diferite autorități și instituții publice, trebuie să recunoaștem că norma noastră penală este echivocă și poate fi interpretată în mod diferit.

După cum s-a menționat *supra*, legiuitorul român include în categoria persoanelor juridice cu imunitate penală și *instituțiile publice* (în anumite condiții), din categoria cărora, potrivit specialiștilor [17], fac parte Banca Națională a României, penitenciarele, unitățile militare etc.

Prin urmare, raportându-ne la legislația penală a Republicii Moldova, considerăm absolut necesară concretizarea autorităților publice care dispun de imunitate penală, moment ce inevitabil va condiționa și necesitatea includerii în această categorie și a unor instituții publice.

În finalul, ținem să subliniem o dată în plus că imunitatea penală îi este proprie și **Parlamentului**, atât în calitatea sa de autoritate publică reprezentativă (în această ipostază fiindu-i proprie răspunderea atât politică și juridică (constituțională) [12, p. 85-89]), cât și de persoană juridică, acesta nefiind pasibil de răspundere penală potrivit dispozițiilor exprese ale legii penale.

Bibliografie

1. Bucigalupo S. *La responsabilidad penal de las personas juridicas*. Barcelona: Ed. Bosch, 1998.
2. *Codul Penal al Republicii Moldova* nr. 985 din 18.04.2002. Republicat în: Monitorul Oficial Nr. 72-74

din 14.04.2009 (cu modificări și completări până la data de 04.10.2016).

3. *Codul penal al României* (Legea nr. 301/2004). [resurs electronic]: <http://anp.gov.ro/documents/12412/136168/Codul+Penal+al+Rom%C3%A2niei.pdf/7fd6b4fc-a94e-4bab-bf79-14215deecf08>.

4. *Codul penal al României*, din 17 iulie 2009 (actualizat) (LEGEA nr. 286). Publicat în: Monitorul Oficial al României nr. 510 din 24 iulie 2009, în vigoare din 1 februarie 2014. [resurs electronic]: <http://www.avocatconstanta.com/Noul%20Cod%20Penal%20actualizat.pdf>.

5. *Constituția Republicii Moldova* din 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12.08.1994 (cu modificările și completările ulterioare).

6. Costachi Gh. *Prin știință spre un stat de drept*. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2011.

7. *Explicații preliminare ale noului Cod penal*. Vol. II. București: Universul Juridic, 2011.

8. Herman J. *Le juge penal, juge ordinaire de l'administration?* Paris: Dalloz, 1998.

9. Ilie A.-R. *Angajarea răspunderii penale a persoanei juridice*. București: C.H. Beck, 2011.

10. *Legea Curții de Conturi*, nr. 261 din 05.12.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 237-240 din 31.12.2008.

11. Micu V. *Privire generală asupra răspunderii statului contemporan*. În: *Legea și Viața*, 2016, nr. 10.

12. Micu V. *Răspunderea constituțională a Parlamentului*. În: Revista științifică internațională „Supremația Dreptului”, 2016, nr. III.

13. Micu V. *Răspunderea parlamentară: teorie și practică*. Monografie. Chișinău: S.n., 2017.

14. Micu V. *Răspunderea penală a persoanelor juridice de drept public*. În: Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare, Materialele Conferinței internaționale științifico-practice din 4–5 noiembrie 2016. Chișinău: Iulian, 2016 (Tipogr. «Cetatea de Sus»).

15. Muruianu I. *Spre o teorie a răspunderii juridice a statului*. În:

Contribuții științifice la edificarea și consolidarea statului de drept, conferință științifică internațională (3 mai 2011, mun. Chișinău). Chișinău: 2011.

16. Pasca V. *Codul penal comentat. Partea generală*. Vol. I. București: Hamangiu, 2007.

17. Păvăleanu V. *Răspunderea penală a persoanei juridice în România și în dreptul comparat*. În: Universalitate, Multidisciplinaritate, Cunoaștere, conferință internațională a XXI-a ediție. Iasi, 24-26 mai 2013. [resurs electronic]: http://www.umk.ro/images/documente/publicatii/conferinta2013/vasile_pavaleanu.pdf.

18. Păvăleanu V. *Răspunderea penală a persoanei morale în noul Cod penal francez*. În: P.L. nr. 3/1999/

19. Picard E. *La responsabilité de personnes morales de droit public: fondements et champs d'application*. În: *Revue des sociétés*, 1993.

20. Pradel J. *Droit pénal comparé*. Éd. 2. Paris: Éd. Dalloz, 2002.

21. Pradel J. *Droit pénal général*. Éd. 14. Paris: Éd. Cujas, 2002.

22. *Recommendation No. R (88) 18 of the Committee of Ministers to Member States Concerning liability of enterprises having legal personality for offences committed in the exercise of their activities* (adopted by the Committee of Ministers on 20 October 1988 at the 420th meeting of the Ministers' Deputies). [resurs electronic]: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804f3d0c>.

23. Streteanu F. *Răspunderea penală a persoanei juridice potrivit Legii nr. 278/2006*. În: *Caiete de drept penal*, nr. 3/2006.

24. Streteanu F. *Tratat de drept penal. Partea generală*. Vol. I. București: C.H. Beck, 2008.

25. Streteanu F., Chiriță R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. București: C.H. Beck, 2007.

Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
tel.: 069125188; e-mail: costachi70@mail.ru

Victor MICU, doctorand,
Institutul de Cercetări Juridice,
Politice și Sociologice,
Președinte al Consiliului Superior al Magistraturii

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS:

Gheorghe COSTACHI,
Candidate of Legal Sciences,
professor,
Senior scientific researcher at the Institute of Legal and Political Studies
tel.: 069125188; e-mail: costachi70@mail.ru

Victor MICU, PhD student,
Institute for Legal, Political and Sociological Research,
Chairman of the Superior Council of Magistracy
e-mail: micu.victor67@gmail.com

INFORMAȚIE DESPRE AUTORI:

Gheorghe COSTACHI,
doctor habilitat în drept, profesor universitar,
cercetător științific principal,

CZU: 342.4(478:4)

RESTRÂNGEREA DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR OMULUI: STANDARDE EUROPENE ȘI EXIGENȚE CONSTITUȚIONALE

Sergiu CARP,

student, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată

Articolul este consacrat instituției restrângerii drepturilor și libertăților omului. În baza analizei dispozițiilor actelor juridice internaționale, europene și a constituției sunt identificate principalele condiții ce necesită a fi respectate pentru ca restrângerea drepturilor omului să fie una legală și să nu se transforme într-o încălcare de drepturi.

Cuvinte-cheie: drepturi ale omului, restrângerea drepturilor omului, limitele restrângerii drepturilor omului, Constituție.

RESTRICTION OF HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS: EUROPEAN STANDARDS AND CONSTITUTIONAL REQUIREMENTS

Sergiu CARP,

student, Institute of Criminal Sciences and Applied Criminology

The article is devoted to the institution of the restraint of human rights and freedoms. Based on the analysis of the provisions of the international legal acts, the European legal acts and the Constitution there are identified the main conditions which needs to be respected to restrict human rights to be legal and not to be a violation of rights.

Keywords: human rights, human rights restrictions, limits of human rights restrictions, Constitution.

Introducere. Pornind de la faptul că drepturile și libertățile nu sunt oferite omului de către stat (ele fiind doar recunoscute, garantate, respectate și protejate de către acesta ca deja existente), acestea fiind inalienabile (adică nu pot fi înstrăinate), el, totuși, nu poate fi privat de dreptul său, ci doar poate fi limitat sau restrâns în exercitarea lui.

Atât în documentele internaționale, cât și în legislația internă a statelor este atestată ideea nu numai a posibilității restrângerii drepturilor și libertăților omului într-o societate democratică, dar și a necesității restrângerii acestora în interesul societății atât în condițiile de viață obișnuită, cât și în condițiile situațiilor excepționale [2, p. 103-104]. Cu toate acestea, desigur, este necesar de a cunoaște condițiile în care este posibilă limitarea drepturilor omului, întrucât nerespectarea acestora prezintă pericol de încălcare a drepturilor omului.

Scopul studiului. Pornind de la necesitatea absolută de cunoaștere

a limitelor în care se admite limitarea/restrângerea legală a drepturilor omului, în studiul de față ne propunem să elucidăm unele dintre condițiile în care se admite atât la nivel internațional, cât și național, restrângerea legală a drepturilor omului.

Rezultate obținute și discuții.

În sens tradițional, limitarea drepturilor caracterizează situația omului în societate și stat, care reflectă nivelul libertății individului oferită prin lege și asigurată în mod real. Din această perspectivă, limitarea drepturilor presupune existența unor limite stabilite de legiuitor, referitoare la realizarea de către individ a drepturilor și libertăților sale, care se exprimă prin interdicții, ingerințe, obligații, răspunderi, existența cărora este determinată de necesitatea protejării valorilor sociale consacrate constituțional, iar menirea rezidă în asigurarea echilibrului necesar între interesele individului, societății și statului [17, p. 12; 16, p. 18].

La nivel internațional, *Declara-*

ția Universală a Drepturilor Omului, cele două pacte internaționale privitoare la drepturile omului, alte documente juridice admit existența unor limitări și restrângeri, în legătură cu exercițiul drepturilor și libertăților omului [10, p. 105] după cum urmează.

Declarația Universală a Drepturilor Omului [8] prevede în art. 29 alin. (2): „În exercitarea drepturilor și libertăților sale, fiecare persoană este supusă: numai îngrădirilor stabilite de lege în scopul exclusiv al asigurării recunoașterii și respectului drepturilor și libertăților celorlalți și în vederea satisfacerii cerințelor juste ale moralei, ordinii publice și a bunăstării generale, într-o societate democratică”. Această dispoziție este o recunoaștere implicită a caracterului relativ al drepturilor și libertăților prevăzute în Declarație. Nefiind absolute, drepturile pot fi, deci, limitate în exercițiul lor, astfel încât să prevină abuzul de drept și, în același timp, să se păstreze caracterul democratic al societății [11, p. 9].

Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale [13] prevede în art.4 că statele părți nu pot supune drepturile decât la limitările stabilite de lege, numai în măsura compatibilă cu natura acestor drepturi și exclusiv în vederea promovării bunăstării generale într-o societate democratică.

Mai mult, potrivit art. 5: (1) „[n]ici o dispoziție din Pact nu poate fi interpretată ca implicând vreun drept de suprimare a drepturilor sau libertăților recunoscute în Pact ori limitări ale lor mai ample decât cele prevăzute în Pact. (2) Nu se poate admite nicio restricție sau derogare de la drepturile fundamentale ale omului, recunoscute sau în vigoare în orice țară în virtutea unor legi, convenții, regulamente sau cutume, sub pretextul că prezentul Pact nu recunoaște aceste drepturi sau le recunoaște într-o măsură mai mică.” După cum susțin cercetătorii, acest ultim alineat are o importanță deosebită, deoarece extinde interdicerea și asupra drepturilor pe care nu le prevede Pactul, dar care sunt recunoscute de legislația internă a statelor [1, p. 82-83].

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice [12], preluând reglementările din Pactul internațional cu privire la drepturile sociale, economice și culturale (în art. 4 și 5), stabilește expres și drepturile care pot fi restrânse, precum:

- dreptul de a circula liber și de a alege liber reședința (art. 12 alin. 3);
- dreptul la libertatea gândirii (art. 18 alin. 3);
- dreptul la libertatea de exprimare (art. 19 alin. 3);
- dreptul de întrunire pașnică (art. 21);
- dreptul de a se asocia (art. 22 alin. 2) etc.

De rând cu aceasta, Pactul precizează că aceste drepturi nu pot face

obiectul unor restricții decât dacă acestea sunt prevăzute de lege, sunt necesare pentru a ocroti securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale [5] stabilește posibilitatea restrângerii unor drepturi în art. 9 alin. (2), art. 10 alin. (2), art. 11 alin. (2), iar prin art. 2 din Protocolul nr. 4 prevede condițiile în care este admisă restrângerea. Respectiv, potrivit acesteia exercitarea drepturilor nu poate face obiectul unor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

Totodată, prezintă importanță și art. 17 și 18 din Convenție, potrivit cărora: „[n]ici o dispoziție din Convenție nu poate fi interpretată ca implicând, pentru un stat, un grup sau individ, un drept oarecare de a desfășura o activitate sau a îndeplini un act ce urmărește distrugerea drepturilor sau a libertăților recunoscute de prezenta Convenție sau de a aduce limitări mai ample acestor drepturi și libertăți, decât acele prevăzute de Convenție”; „[r]estrângerile care, în termenii prezentei Convenții, sunt aduse respectivelor drepturi și libertăți, nu pot fi aplicate decât în scopul pentru care ele au fost prevăzute”. Pe marginea acestor prevederi, cercetătorii [14, p. 61] notează că doar o astfel de structurare a garanțiilor drepturilor și libertăților omului față de restrângerile aduse acestora oferă posibilitatea păstrării echilibrului între drepturile individului

și interesele generale ale societății democratice în ansamblu, astfel evitându-se ca acestea să intre în conflict.

Așadar, din conținutul restricțiilor și derogărilor admise de actele internaționale se poate conchide că limitele, restrângerile drepturilor omului sunt admisibile dacă [7, p. 43-44]:

- sunt necesare într-o societate democratică și sunt expres prevăzute de lege;
- se impun pentru a proteja securitatea națională, ordinea, sănătatea sau morala publică, drepturile și libertățile celorlalți;
- sunt stabilite exclusiv în vederea favorizării binelui general într-o societate democratică.

Vorbind despre instituția restrângerii drepturilor și libertăților omului pe plan intern, precizăm că, privită în sens larg, aceasta este o instituție interramurală ce cuprinde norme de drept constituțional, administrativ, penal, procesual civil, procesual penal, contravențional etc., ea reglementând relațiile de putere și subordonare.

Cel mai important rol îi revine desigur Constituției, care stabilește principalele condiții pentru restrângerea drepturilor și libertăților omului, protejând astfel omul și drepturile acestuia față de acțiunile arbitrare ale statului, deoarece restrânge posibilitatea acestuia de a atenta asupra drepturilor și de a interveni în sfera libertății individului [15, p. 31].

Referindu-ne nemijlocit la textul *Constituției Republicii Moldova* notăm că aceasta, aliniindu-se la standardele internaționale, stabilește în art. 54 următoarele[3]:

„(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor

restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alin. (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

(4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.”

Dincolo de alte momente importante pe care le cuprind aceste reglementări, atragem atenția la faptul că textul constituțional citat expres stabilește care drepturi nu pot fi restrânse, deci, care drepturi sunt absolute, și anume:

- art. 20 – Accesul liber la justiție
- art. 21 – Prezumția de nevinovăție
- art. 22 – Neretroactivitatea legii
- art. 23 – Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle
- art. 24 – Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică.

Unii cercetători sunt de părerea că alin. (2) al art. 54 din Constituția Republicii Moldova ar trebui să-și extindă efectele și asupra drepturilor reglementate de art. 26 (Dreptul la apărare), 52 (Dreptul de petiționare) și 53 (Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică) din Constituție, întrucât nimic nu poate justifica într-o societate democratică restrângerea dreptului la apărare, a dreptului la petiționare și a dreptului la recuperarea preju-

diciilor cauzate de autoritățile publice [1, p. 86].

În plan comparativ, menționăm că art. 53 din *Constituția României* [4] conține aproape același text normativ și, anume:

„(1) *Exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav.*

(2) *Restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară într-o societate democratică. Măsura trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu și fără a aduce atingere existenței dreptului sau a libertății.*”

Dincolo de asemănări, putem observa și unele deosebiri în textele celor două constituții, care, în opinia noastră, nu trebuie neglijate. În acest sens, *Constituția României* reglementează o condiție suplimentară pentru ca restrângerea să poată opera, și anume – ca aceasta „să fie necesară într-o societate democratică”. Sub acest aspect, atestăm că *Legea Supremă a României* valorifică mai fidel prevederile documentelor internaționale în materie comparativ cu *Legea noastră fundamentală*.

O altă deosebire dintre cele două texte constituționale, rezidă în omisiunea constituantului nostru de a stipula expres necesitatea aplicării restrângerii în *mod nediscriminatoriu*, care împreună cu proporționalitatea și cu interzicerea atingerii existenței dreptului sau a libertății constituie principalele condiții ale legalității restrângerii drepturilor și libertăților omului în statul de drept.

Pe de altă parte, în doctrină, s-a constatat că în raport cu *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, conținutul *Constituției Republicii Moldova* (nemijlocit art. 54), cuprinde mai multe prevederi de restrângere a exercițiului unor drepturi și libertăți, respectiv, fiind necesară ajustarea dispozițiilor date cu prevederile internaționale în domeniu [14, p. 118; 6, p. 21].

În acest sens, prof. I. Guceac [9, p. 120], susține că *Constituția* conține dispoziții prea generale, fiind necesar ca legiuitorul constituant să prevadă circumscrierea prin lege organică a sferei drepturilor și libertăților a căror exercitare ar putea fi restrânsă de lege.

În concluzie, subliniem că reglementarea constituțională a restrângerii drepturilor și libertăților omului constituie una dintre cele mai importante garanții juridice de natură să asigure protecția libertății individului (a drepturilor și libertăților fundamentale în general) față de ingerința ilegală și arbitrară a statului în sfera personală. Cu toate acestea însă, eficiența acestor garanții depinde substanțial de dezvoltarea adecvată a dispozițiilor constituționale în legislația ramurală.

Evaluând, în general, principiile și criteriile aplicabile restrângerii drepturilor, identificăm următoarele limite admisibile de care trebuie să se țină cont necondiționat:

- restrângerile trebuie exercitate în baza legii potrivit unei proceduri concrete;
- restrângerile nu trebuie să contravină normelor juridice internaționale și naționale;
- restrângerile se pot aplica doar în scopurile prevăzute de lege, în caz contrar, ele fiind ilegale;
- restrângerea trebuie să fie proporțională scopului pentru care se aplică;
- restrângerea trebuie să vizeze întotdeauna un drept determi-

nat sau determinabil și să nu facă dificilă realizarea altor drepturi și libertăți;

- restrângerile dreptului nu trebuie să afecteze esența și existența acestuia;

- restrângerile nu trebuie să fie operate asupra drepturilor pentru care Constituția nu permite restrângerea (acestea fiind drepturi absolute);

- restrângerea nu trebuie să se transforme în discriminare;

- restrângerile trebuie să fie raționale și necesare în general și în fiecare caz concret;

- restrângerile trebuie să aibă un caracter temporar.

Bibliografie

1. Chetruș U. *Garantarea drepturilor și libertăților constituționale în procesul aplicării măsurilor de constrângere juridică*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2013.

2. Coca G., Coca M. *L'exercice des droits et des libertés fondamentales. Limites, restreintes et derogations*. În: Teorii și practici ale guvernării democratice, Sesiune de comunicări științifice, 23-24 octombrie, 2010. Chișinău: S. n., 2011.

3. *Constituția Republicii Moldova*, adoptată la 29.07.1994, în vigoare din 27.08.1994. Republicată în: Monitorul Oficial nr.78/140 din 29.03.2016.

4. *Constituția României* din 21 noiembrie 1991, revizuită. În: Monitorul Oficial al României nr. 233 din 21.11.1991, republicată în Monitorul Oficial nr. 767 din 31 octombrie 2003.

5. *Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale* din 4 noiembrie 1950 (Roma), Ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 1298-XIII din 24.07.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.08.1997, nr. 54-55/502.

6. Costachi Gh., Moroșanu I. *Prevederi constituționale privind restrângerea exercițiului unor drepturi și libertăți ale omului*. În: *Legea și Viața*, 1999.

7. Creangă I., Gurin C. *Drepturile și libertățile fundamentale. Sistemul de garanții*. Chișinău: TISH, 2005.

8. *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948, la New York (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.90). Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, volumul 1.

9. Guceac I. *Curs elementar de drept constituțional*. Vol. II. Chișinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2004.

10. Iancu Gh. *Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale în România*. București: All Beck, 2003.

11. Micu D. *Garantarea drepturilor omului în practica Curții Europene a drepturilor omului și în Constituția României*. București: All Beck, 1998.

12. *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*, adoptat la 16 decembrie 1966 la New York, ratificat de Republica Moldova prin hotărârea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990 (în vigoare din 26 aprilie 1993).

13. *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale* din 16.12.1966. Ratificat de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.217-XII din 28.07.90. Publicat în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, volumul 1 (în vigoare din 26 aprilie 1993).

14. Poținga A., Costachi Gh. *Asigurarea drepturilor omului în lume*. Chișinău: Epigraf, 2003.

15. Белый А.В. *Понятие и значение ограничения прав и свобод человека и гражданина*. В: Вестник Челябинского Государственного Университета. Право. Выпуск 18. 2009, №7 (145).

16. Квитко А.Ф. *Конституционно-правовые ограничения прав и свобод человека и гражданина в Российской Федерации*. Автореферат диссертации ... канд. юрид. наук. Москва, 2007.

17. Рассолова Е.Ш. *Ограничения прав и свобод человека и гражданина в Российской Федерации: конституционно-правовое исследование*. Автореферат диссертации ... канд. юрид. наук. Москва, 2009.

DESPRE AUTOR /
ABOUT AUTHOR

Sergiu CARP,
Student, anul II,
Institutul de Științe Penale și
Criminologie Aplicată
Student, second year
Institute of Criminal Sciences and
Applied Criminology
e-mail: sericarp110398@mail.ru

RĂSPUNDEREA PENALĂ A PERSOANEI JURIDICE PENTRU POLUAREA APEI (ART. 229 CP RM)

Grigore ARDELEAN,
doctor în drept, lector universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
Marcel BOȘCANEANU,
doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Necesitatea consacrarii răspunderii penale a persoanei juridice s-a născut și a luat amploare în condițiile în care, de veacuri, problema responsabilizării penale a persoanei juridice a constituit și, de fapt, mai constituie încă o problemă cu multe necunoscute. Din această cauză, până nu de mult, ideea sancționării penale a persoanei juridice nu a fost susținută de codurile penale ale multor state, fiind evitată din teama de a nu încălca principiul personalității pedepsei penale, fapt care determină și astăzi ca unele dintre ele să se abțină de la asemenea reglementări.

Cuvinte-cheie: mediu, resurse acvatice, poluare, răspundere penală, ordine de drept, pericol social, valori sociale, victimă.

CRIMINAL LIABILITY OF LEGAL ENTITY FOR WATER POLLUTION (Art. 229 CP RM)

Grigore ARDELEAN,
doctor of law, university lecturer, Academy „Ștefan cel Mare” of the Republic of Moldova
Marcel BOȘCANEANU,
PhD Candidate, Academy „Ștefan cel Mare” of the Republic of Moldova

Need consecration criminal liability of legal persons was born and has grown in conditions where, for centuries, the question of accountability of legal person was and actually still is a problem with many unknowns. Therefore, until recently, the idea of sanctioning of legal person wasn't supported by the penal codes of many Countries, is avoided for fear of not violated the principle of personality punishment, which leads today as some of them refrain such regulations.

Keywords: environment, water resources, pollution, criminal liability, rule of law, social risk, social, victim.

Introducere. În funcție de interesul urmărit, profitul pe care îl pot genera acțiunile de poluare a apei pentru făptuitor, cu excepția cazurilor de poluare accidentală, dar și reieșind din practica documentării acestor categorii de infracțiuni la nivel global, faptele în discuție sunt săvârșite în mod preponderent de către persoanele juridice, în special, cele cu scop lucrativ.

După cum se mai afirmă în literatura de specialitate [14, p. 347], nevoia reprimării penale a vătămarilor aduse mediului s-a numărat printre primele argumente formulate în favoarea admiterii principiului răspunderii penale a persoanelor juridice.

În acest context, problema a fost invocată în România încă din an. 1929 în cadrul Congresului Asociației Internaționale de Drept

Penal desfășurat la București. Cu câteva decenii mai târziu, în an. 1978, Comitetul european privind problemele infracționalității al CE a recomandat legiuitorului să recunoască persoanele juridice ca subiecte ale răspunderii penale, în special, pentru *infracțiunile ecologice* [11, p. 191]. Anume aceste entități sunt tentate cel mai frecvent să neglijeze normele legislației de mediu, deopotrivă cu cele ale legislației penale.

Metode aplicate și materiale utilizate. Urmărind scopul obținerii rezultatelor utile, precum și a soluțiilor inspirate pentru doctrină și practică în materia răspunderii penale a persoanei juridice pentru poluarea apei, am decis să recurgem la un șir de metode de cercetare eficiente după caracterul și natura lor, acestea fiind: metoda istorică, metoda analizei, metoda

sintezei, metoda deducției, metoda sistemică și metoda empirică.

Rezultate obținute și discuții.

Astăzi nu mai este o noutate că amploarea și gravitatea daunelor ecologice, implicarea masivă a întreprinderilor și uzinelor în provocarea acestora și necesitatea unei reacții penale adecvate și eficiente, care să contribuie la protejarea mediului, au făcut ca răspunderea penală a persoanei juridice să reprezinte o problemă prioritară și importantă în domeniu [14, p. 347]. Cu toate acestea, în pofida diverselor modalități și forme de sancționare a persoanelor juridice pentru săvârșirea infracțiunilor, inclusiv celor de poluare a apei, un lucru este cert că la stabilirea regulilor de răspundere penală aplicabilă persoanei juridice cu scop lucrativ, legiuitorul trebuie să aleagă cu o deosebită și specială

atenție tactică de legiferare, ținând cont de un spectru mult mai larg de particularități, distincte de cele considerate la responsabilizarea făptuitorului persoană fizică.

Categoriile de persoane juridice pasibile să răspundă penal pentru infracțiunea de poluarea apei. Reieșind din conținutul normei de la art. 21 alin. (3) CP RM, potrivit căreia persoana juridică, *cu excepția autorităților publice*, este pasibilă de răspundere penală pentru o faptă prevăzută de legea penală, conchidem că toate categoriile de persoane juridice sunt responsabile penal în afară de cele de drept public.

Cu detalii despre ce reprezintă persoana juridică de drept public și cea de drept privat vine C.Civ. prin art. 57-59. Adică, sunt persoane juridice de drept public, statul și unitățile administrativ-teritoriale care participă la raporturile juridice civile pe poziții de egalitate cu celelalte subiecte de drept. Respectiv, persoanele juridice de drept privat se pot constitui liber doar în una din formele prevăzute de lege, pot avea scop lucrativ (societățile comerciale) și scop nelucrativ (fundația, instituția, asociația).

În context, o problemă aparte, credem noi, o constituie cea a faptului dacă pot fi supuse răspunderii penale întreprinderile de stat și întreprinderile municipale. Acestea din urmă au un regim juridic deosebit, odată ce sunt considerate persoane juridice cu scop lucrativ, iar prin urmare ținând cont de prevederile art. 59 alin. (2) C.Civ. sunt de drept privat, dar înființate de persoane juridice de drept public (statul și unitățile administrativ-teritoriale). Cu atât mai mult, potrivit art. 179 alin. (4) C.Civ. statul nu răspunde pentru obligațiile lor și invers, iar potrivit art. 13 alin. (2) lit. (d) și alin. (3¹) din Legea cu privire la întreprinderea de stat nr. 146/1994 profitul obținut de acestea sunt virate la bugetul de stat [9].

Aici ne punem întrebarea, oare se va atinge scopul pedepsei penale atunci când prin forța coercitivă a statului se va aplica sancțiune sub formă de amendă entităților avute în discuție ce aparțin tot statului? Oare banii care urmează să ajungă în bugetul statului sub formă de amendă nu vor diminua veniturile care urmau să fie încasate tot de către stat?

De cealaltă parte, care va fi efectul sancțiunii față de întreprinderea de stat sau municipală, dacă ar achita statului, spre exemplu, 53 000 amendă pentru infracțiunea de poluarea apei, iar ce a mai rămas din venitul obținut în acel an, spre exemplu 350 000, va fi defalcat tot în bugetul de stat, când se putea în caz de nesancționare să transmită statului suma totală de 403 000 lei.

Deci observăm că răspunderea penală față de întreprinderile de stat și cele municipale în calitatea lor de persoane juridice de drept privat nu este rezonabilă și eficientă, fapt ce determină a se renunța la ideea sancționării lor penale alături de autoritățile publice.

De asemenea, în multe jurisdicții, legea penală nu se aplică în mod necesar tuturor categoriilor de persoane juridice. Cel mai frecvent, statul, subdiviziunile acestuia, și alte autorități publice sunt imune la răspunderea penală. Această abordare prevalează și printre țările Europei de Est și ale Asiei Centrale, unde aproape toate prevăd în legislație că statul, provinciile autonome, municipalitățile și alte autorități publice nu sunt supuse răspunderii penale. În anumite țări, organizațiile internaționale sau persoanele juridice care exercită funcții publice sunt adăugate la această listă.

Cu toate acestea, există legislații în care nu se face o delimitare strictă între subiecții persoane juridice de drept public sau privat pasibile de răspundere penală, existând o combinație de situații și împreju-

rări în care și autoritățile publice răspund penal.

În Croația și Macedonia, excepția privind guvernele locale acoperă doar infracțiunile comise în cadrul domeniului lor de activitate. Dacă este comisă o infracțiune cu depășirea autorității lor, guvernul local și unitățile sale sunt responsabile ca orice altă persoană juridică [18, p. 31]. Adică, o autoritate publică care nu are competențe în domeniul protecției mediului, dar a săvârșit o infracțiune de poluare a apei, va răspunde penal. Potrivit unor relatări [13, p. 78-79], în dreptul penal francez o autoritate publică poate fi trasă la răspundere penală și pentru infracțiuni ecologice, ceea ce reprezintă un imbold pentru doctrinarii români care cer lărgirea ariei în care se aplică răspunderea penală a persoanei juridice și a cercului de persoane.

În principiu, toate persoanele juridice pot fi judecate penal și pot suporta răspundere penală, cu excepția uneia, în speță, a statului. Astfel legiuitorul francez, așa cum și cel al majorității statelor, a exclus aceasta statuând că nu este posibil a fi și judecător și parte; statul nu se poate pedepsi pe sine [16, p. 90].

Totuși există cazuri când și unele persoane juridice de drept public pot săvârși infracțiuni de poluarea apei, acestea fiind adesea comise din neglijența personalului logistic, însă nu trebuie să uităm că făptuitorii pot fi pedepsiți în mod individual, atât pentru infracțiunea de poluarea apei, cât și pentru neglijență în serviciu. Din aceste considerente, credem că persoanele juridice de drept public trebuie să fie exceptate de la răspunderea penală. De altfel, nu vedem prin aceasta posibilitatea atingerii scopului pedepsei atunci când amenda va fi achitată din contul bugetului public al autorității respective în contul bugetului autorității ce percepe amenda, care până la urmă rămâne a fi tot a statului.

Problema răspunderii penale

autonome în cadrul răspunderii aplicate față de persoana juridică.

În general, este acceptat faptul că răspunderea unei persoane juridice nu trebuie să excludă răspunderea unei persoane fizice pentru aceeași faptă ilicită, și viceversa: sancționarea unei persoane fizice nu trebuie să excludă punerea sub acuzare a unei corporații [18, p. 27].

Într-adevăr, dacă autorul infracțiunii de poluarea apei este o persoană juridică cu scop lucrativ, care a acționat prin intermediul angajatului său ordonându-i să neglijeze condițiile impuse de lege, acesta, de asemenea, trebuie sancționat penal, atâta timp cât legea îi garantează dreptul de a refuza executarea unui ordin. Or, potrivit alin. (2) al art. 40¹ CP RM, neexecutarea ordinului sau dispoziției vădit ilegale exclude răspunderea penală. În caz contrar, în temeiul primei părți a aceleiași norme, persoana care a comis intenționat infracțiunea în vederea executării ordinului vădit ilegal ale superiorului său răspunde penal în temeiuri generale.

Tot astfel, în temeiul art. 21 alin. (5) CP RM, răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru infracțiunea săvârșită. Spre exemplu, dacă angajatul X, din cauza neîndeplinirii corespunzătoare a atribuțiilor de serviciu a admis deversarea apei reziduale într-un obiectiv acvatic sau în sol, acesta va răspunde pentru infracțiunea de poluarea apei săvârșită prin inacțiune alături de persoana juridică. Or, acest fapt este posibil și în cadrul altor forme de răspundere. Vorbim aici despre răspunderea civilă a comitentului pentru fapta prepusului (art. 1403 C.Civ. – comitentul răspunde pentru prejudiciul cauzat cu vinovăție de prepusul său în funcțiile care i s-au încredințat), primul fiind întotdeauna solvabil în comparație cu ultimul.

În acest sens, deși legislația noastră penală nu prevede expres

răspunderea penală pentru fapta altuia, în doctrina contemporană și în dreptul pozitiv străin, ideea răspunderii penale pentru fapta altuia este admisă, considerându-se că în sens larg și participația penală este considerată o formă a răspunderii penale pentru fapta altuia. Spre exemplu, instigatorul răspunde pentru fapta care din punct de vedere material a fost săvârșită de altul [15, p. 110].

De altfel, în mod implicit și legislația penală națională prevede răspunderea pentru fapta altuia (angajatului). Or, potrivit art. 21 alin. (3) lit. c) „fapta a fost săvârșită datorită lipsei de supraveghere și control din partea persoanei împuternicite cu funcții de conducere”. În sens restrâns, răspunderea penală pentru fapta altuia presupune ca acea persoană să fi contribuit cu intenție la săvârșirea ei [20, p. 85]. Și până la urmă, în cazul poluării accidentale (scufundarea unei nave ce transportă petrol), responsabilitatea trebuie să fie pusă pe seama deținătorului izvorului de pericol sporit. Evident, ne referim aici doar la condițiile în care ne încadrăm în limitele sancțiunii monetare (pedeapsa sub formă de amendă). Or, aceasta din urmă, de asemenea joacă un rol compensator. Bani acumulați din amenzi în bugetul de stat urmează a fi repartizați la etapa actuală noului minister al agriculturii, dezvoltării regionale și mediului pentru realizarea programelor naționale de îmbunătățire a condițiilor de mediu. Cu această ocazie, ținem să menționăm că legislația de mediu anterioară (art. 84 din Legea privind protecția mediului înconjurător nr. 1515/1993 în redacția de până la 16.12.16) prevedea expres că sursele de formare a fondurilor ecologice sunt: plățile pentru poluarea mediului, *amenzi-le pentru încălcarea legislației cu privire la protecția mediului*.

Totodată, revenind la ideea de mai sus, adică cea a poluării accidentale, spunem că în momentul

în care angajatul a săvârșit fapta de poluare a apei din imprudență, pe timpul acesteia făptuitorul a acționat tot în interesul persoanei juridice la care era angajat. Chiar și atunci când făptuitorul persoană fizică acționează din intenție față de faptă, până la urmă aduce foloase întreprinderii, fiind neglijent chiar față de atribuțiile sale. Acesta profitând prin economisire de surse financiare ce urma să le cheltuiască ocazia construirii și întreținerii sistemelor de canalizare, depozitare și prelucrare a apei menajere.

Deci interesul urmărit poate consta în obținerea unui profit sau evitarea unei pierderi [105, p. 59]. În acest caz va putea fi vorba despre infracțiuni comise de însăși persoana juridică și despre infracțiuni comise în contul său [15, p. 280].

Astfel, potrivit unor opinii [18, p. 28], o asemenea abordare permite tragerea la răspundere a corporațiilor în cazul în care în urma investigației se stabilește că fapta ilicită a fost comisă în interesul corporației, dar nu poate să determine cursul complet al evenimentelor.

De altfel, o asemenea abordare este insuflată de însăși legislația penală în vigoare, unde în art. 21 alin. (3) CP RM se menționează că o persoană juridică, cu excepția autorităților publice, este pasibilă de răspundere penală pentru o faptă prevăzută de legea penală dacă aceasta nu a îndeplinit sau a îndeplinit necorespunzător dispozițiile directe ale legii ce stabilesc îndatoriri sau interdicții privind efectuarea unei anumite activități și se constată cel puțin una din următoarele circumstanțe: a) fapta a fost săvârșită în interesul persoanei juridice respective de către o persoană fizică împuternicită cu funcții de conducere, care a acționat independent sau ca parte a unui organ al persoanei juridice.

Evident, ceea ce nu suntem de acord în conținutul normei citate e că și persoana fizică neîmputerni-

cită cu funcții de răspundere poate acționa independent la săvârșirea unei fapte infracționale ce a cauzat poluarea apei. Spre exemplu, îndeplinind funcția de șofer al întreprinderii VSR, X pentru a economisi timp și motorină a deversat apa reziduală într-un iaz, atunci când trebuia să o transporte spre a o deversa într-un recipient destinat depozitării acesteia aflat la o distanță mai mare, fără ca timpul și motorina economisită să-l avantajeze cu ceva pe acesta. Da, în literatura de specialitate încă mai există păreri contradictorii cu privire la statutul persoanei fizice acțiunile căreia să fie considerate fapte ale persoanei juridice.

Autorul român L. Pop [19, p. 227-228] consideră că drept fapte ale persoanei juridice pot fi considerate doar faptele persoanelor ce îndeplinesc funcții de conducere.

În același timp, alți autori [21, p. 89] rămân de părerea, și credem că pe bună dreptate, că fapte ale persoanei juridice pot fi considerate nu doar cele săvârșite de organele de conducere, dar și acele fapte care decurg din actele decizionale ale acestora, precum și faptele realizate în interesul persoanei juridice, chiar dacă nu au rezultat dintr-un act decizional.

Așadar, la identificarea subiectului vinovat de săvârșirea infracțiunii de poluarea apei, în circumstanțe în care aceasta este săvârșită de o persoană juridică, pentru o maximă respectare a principiului individualizării răspunderii penale este necesar a fi identificat cu o specială atenție subiectul concret care a profitat de pe urma faptei. Or, nu pot fi excluse în totalitate și infracțiunile săvârșite de angajați, din intenție față de faptă și fără știrea angajatorului, infracțiuni de pe urma cărora profită doar ei. Cu toate acestea, în subsidiar trebuie să răspundă și persoana juridică, făcându-se vinovată de nesupravegherea activității acestora sau supravegherea și gestionare insufi-

cientă a acțiunilor personalului. Într-o speță din jurisprudența franceză, conducătorul unei întreprinderi a fost condamnat pentru că nu a atras atenția unui angajat care prin fapta sa a ocazionat poluarea unui curs de apă [15, p. 111].

Răspunderea penală a persoanelor juridice pentru poluarea apei în cazul în care acestea s-au reorganizat, diminuat intenționat patrimoniul ori s-au desființat constituie actualmente o altă problemă majoră pentru multe țări, nemaivorbind de RM, o problemă de mare actualitate, atât pentru doctrină, cât și pentru cei ce înfăptuiesc justiția. Deși încă nu s-a pus bine la punct mecanismul responsabilizării penale a persoanelor juridice pentru infracțiuni, iată că deja practica raportează noi impedimente în asigurarea aplicabilității depline și nelimitate a răspunderii penale față de toate persoanele juridice vinovate. Problema e că până a se pune în aplicare mecanismul discutat, entitățile respective au și găsit unele soluții de a se eschiva de la răspundere penală.

Una dintre aceste modalități de eschivare ar fi reorganizarea sub toate formele prevăzute de legislația civilă, adică prin fuziune (contopire și absorbție), dezmembrare (divizare și separare) sau transformare (art. 69 C.Civ.).

O altă posibilitate a persoanei juridice de a se eschiva de la răspunderea penală constă în diminuarea patrimoniului său prin acte juridice de înstrăinare, de regulă, simulate. În acest caz, pe lângă faptul că scapă de răspundere penală, mai și intră în insolabilitate, fapt care o facilitează atâta timp, cât statul prin legislația sa, într-un fel sau altul, o ia sub protecție specială (Cap. III din Legea insolabilității nr. 149/2012 [10]), ajutând-o să depășească această stare, evident dacă nu va demonstra crearea intenționată a stării respective (art. 252 CP RM).

O a treia situație ar fi dizolvarea

persoanei juridice în temeiul art. 86 C.Civ.

Într-adevăr, aceste trei situații descrise prezintă o problemă serioasă pentru cei ce înfăptuiesc justiția, dar deopotrivă și pentru legiuitor, atâta timp cât normele elaborate în scopul asigurării tragerii la răspundere penală a persoanelor juridice nu se bucură de finalitate. Or, după cum se afirmă în cadrul unor studii și, pe bună dreptate, într-un sistem eficient de răspundere corporativă, operațiunile corporative, cum sunt fuzionarea unei societăți cu altă societate, sau desprinderea unei părți a societății pentru a forma o nouă entitate, nu ar trebui să permită unei entități evitarea responsabilităților sale [18, p. 31].

Evident, în legislația națională efectul negativ al tuturor situațiilor descrise pentru creditorii, poate fi preîntâmpinat, evitat mai bine zis, doar într-un singur compartiment din toate celelalte compartimente ale dreptului. Anume în domeniul legislației civile, atâta timp cât ea impune anumite restricții față de persoanele juridice care intenționează a se reorganiza ori soluții juridice pentru cei care vor avea de suferit de pe urma reorganizării acesteia. Bunăoară, art. 70 al C.Civ. reglementează succesiunea de drept în cazul reorganizării persoanei juridice. Aici, spre exemplu, în temeiul alin. (2) al normei avute în vedere, în cazul absorbției unei persoane juridice de către alta, drepturile și obligațiile persoanei juridice absorbite trec la persoana juridică absorbantă în conformitate cu actul de transmitere. Însă același lucru nu este prevăzut și de legislația penală. Deci așa se întâmplă că în cazul în care o persoană juridică absorbită printr-o operațiune de fuziune a comis o infracțiune, persoana juridică absorbantă nu poate fi urmărită penal, deoarece fuziunea nu permite transmiterea responsabilității penale [13, p. 79].

Un alt aspect este cel al faptului că legislația noastră penală nu

prevede răspunderea succesiorilor de drepturi patrimoniale, ceea ce în cazul persoanei juridice cu scop lucrativ ar fi admisibilă, atâta timp cât sancțiunea se rezumă doar la amendă. Astfel, cu toate că pe undeva se atentează la principiul personalității răspunderii penale, totuși această tactică de reglementare prevalează asupra intereselor pecuniare, mai ales în materie de mediu.

Printre altele, potrivit art. 107¹, paragraf 1, din CP al Georgiei [7], răspunderea penală se aplică entităților juridice comerciale și non-comerciale și *succesorilor legali ai acestora*. Însă viitoarea jurisprudență trebuie să clarifice dacă această prevedere permite guvernului central al statului să fie urmărit în instanță [18, p. 31], pentru că aici iarăși ne ciocnim de aceeași problemă, ineficiența pedepsei penale atunci când statul răspunde față de sine.

În această direcție, deși observăm că legislația procesual penală prevede ordinea succedării în drepturi a victimei unei infracțiuni, ea nu prevede și ordinea de succesiune a obligațiilor făptuitorului, evident doar a obligațiilor persoanei juridice pentru săvârșirea infracțiunii. Prin urmare, o asemenea completare a art. 81 din CPP care să prevadă și ordinea de succedare a făptuitorului persoană juridică pentru săvârșirea infracțiunii o vedem destul de reală și cu perspectivă, care ar avantaja factorii de mediu, ori de câte ori vor fi vătămați prin infracțiune. Pentru aceasta este necesar, înainte de toate, ca și art. 21 CP RM să încorporeze o asemenea prevedere, spre exemplu, într-un nou alin.(3³) cu textul „*succesorii persoanei juridice cu scop lucrativ vor răspunde penal pentru infracțiunile săvârșite de persoanele juridice în limita patrimoniului succedat*”.

Revenind la problema eschivării persoanei juridice de la răspundere penală prin intermediul metodelor

arătate, considerăm că soluțiile trebuie căutate și în legislația procesual penală, având în vedere că, de regulă, la normele ei se recurge în faza de urmărire penală. Spre exemplu, ar fi binevenită completarea listei măsurilor preventive prevăzute la art. 175 CPP cu un nou alin. (3¹) care să prevadă măsuri preventive aplicate în cursul urmăririi penale față de persoanele juridice care au săvârșit infracțiuni, cum ar fi:

- *interzicerea reorganizării sub orice formă sau dizolvării persoanei juridice;*

- *suspendarea reorganizării persoanei juridice, dacă infracțiunea a fost săvârșită anterior inițierii procedurii de reorganizare;*

- *interdicția emiterii de cecuri pe perioada desfășurării urmăririi penale;*

- *interzicerea înstrăinării întreprinderii, transmiterii prin moștenire a capitalului social sau a unor părți din acesta;*

- *interzicerea încheierii actelor juridice cu orice titlu care ar diminuea patrimoniul persoanei juridice.*

Forme de sancțiuni penale aplicabile persoanelor juridice pentru săvârșirea infracțiunii de poluarea apelor. Una din problemele de bază ce a stat până nu demult în calea reglementărilor ce aveau să prevadă răspunderea penală pentru persoana juridică, pe lângă cea a faptului că ea constituie o abstracțiune lipsită de voință și conștiință, este cea a imposibilității de a vedea și, de fapt, identifică o formă adecvată de sancțiune, care să mai fie și eficientă în cazul aplicării.

Evident, prima și cea mai reală în aplicare, în special, ținând cont de scopul economico-financiar urmărit de persoanele juridice cu scop lucrativ, a fost amenda, fapt recunoscut de toate statele lumii care prevăd răspunderea penală a categoriei respective de subiecți. Într-adevăr, după cum se mai

susține, sancțiunile monetare au fost întotdeauna principalul remediu pentru pedepsirea corporațiilor. Și, după cum este menționat mai sus, este de asemenea singura pedeapsă prevăzută de instrumentele de drept internațional.

Astfel, este rezonabil să se declare că eficacitatea, proporționalitatea și caracterul descurajant al cadrului de sancționare depind în mare măsură de problema privind cuantumul amenzii, dacă acesta este considerat suficient [18, p. 38-39].

Dincolo de aceasta, cuantumul pedepsei pecuniare ce urma a fi stabilit pentru diferite genuri de încălcări a constituit cea de-a doua îngrijorare, căutându-se a se înțelege cum va funcționa mecanismul sancționator respectiv. Mulți au crezut la început, dar și în prezent sunt de aceeași părere, că dacă persoana juridică cu scop lucrativ care a comis o infracțiune dispune de capital social, este mai solvabilă în comparație cu persoana fizică, scopul activității este doar de profit etc., poate suporta o sancțiune pecuniară mult mai mare. În literatura franceză de specialitate [12, p. 273-274] s-a apreciat că sancțiunile pecuniare consistente și măsurile specifice (restricționarea accesului la piețe, dizolvarea persoanei juridice) sunt mai eficiente.

În același timp, nu s-a pus și întrebarea, oare prin stabilirea unor amenzi exagerate de către stat, achitarea acestora de către persoanele juridice nu vor lovi cumva în însuși bugetul statului, capacitatea lui economică, binele societății etc.? Or, atunci când persoana juridică va suporta o pedeapsă financiară de proporții apare și riscul ca aceasta să intre în insolvabilitate, să nu-și poată plăti impozitele, taxele și alte contribuții față de stat. Acesta a și fost motivul reproșului adus tezei potrivit căreia persoana juridică trebuie să fie sancționată pecuniar mult mai sever, argumentându-se prin faptul că sancțiunea penală ar însemna deturnarea sco-

pului persoanei juridice [14, p. 345]. Totodată, trebuie să se țină cont că argumentele invocate nu trebuie să constituie o scuză pentru persoanele juridice, un temei de a profita și, astfel, de a comite infracțiuni nestingerit. De aceea, în schimbul „domolirii” sancțiunii financiare aplicabile acestora, s-a recurs la aplicarea unor sancțiuni complementare.

Clar, diversitatea acestora a variat tot timpul de la stat la stat, de la sistem și tactică de legiferare la alta, de la regiune la regiune etc. Spre exemplu, CP francez [6] stabilește amendă pentru persoanele juridice de cinci ori mai mare decât cea stabilită persoanelor fizice. După legislația noastră, decalajul dintre cuantumul amenzii aplicate persoanelor fizice și cel al amenzii stabilite pentru persoana juridică nu este atât de mare. Dacă cuantumul maxim al amenzii stabilit persoanei fizice pentru infracțiuni din interes material este de până la 20 000 unități convenționale, atunci în cazul persoanelor juridice limita maximă este de până la 60 000 unități convenționale (art. 64 alin. (3) și alin. (4) din CP RM). O modalitate destul de interesantă a stabilirii cuantumului amenzii pentru persoana juridică a fost adoptată de noul CP al României [5; 8] (art. 137) care introduce sistemul zilelor-amendă. Potrivit alin. (2) al normei menționate, cuantumul amenzii se stabilește prin sistemul zilelor – amendă. Suma corespunzătoare unei zile – amendă, cuprinsă între 100 și 5000 lei, se înmulțește cu numărul zilelor-amendă, care este cuprins între 15 zile și 600 de zile. După cum spuneam mai sus, pe lângă sancțiunea pecuniară sub formă de amendă, în majoritatea legislațiilor mai sunt prevăzute și sancțiuni complementare. În art. 131-139 din CP francez, sunt prevăzute un șir de sancțiuni complementare, multe din ele putând fi utilizate și în domeniul protecției mediului: interdicția de a exercita

anumite activități profesionale, închiderea definitivă sau pe o durată de cinci ani a unei întreprinderi folosită pentru comiterea infracțiunii, excluderea de pe piața publică, confiscarea bunurilor care pot servi la comiterea infracțiunii sau sunt produs al acesteia, afișarea și publicarea deciziilor [15, p. 279].

Legislația penală a RM la compartimentul stabilirii pedepselor complementare este mai rezervată, în sensul că stabilește doar trei tipuri de sancțiuni care pot fi aplicate atât ca pedepse principale, cât și ca pedepse complementare. Este vorba de amendă, privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate și lichidarea acesteia (art. 63 alin. (1) lit. a), lit. b) și lit. c)). Ținând cont de acestea, considerăm că legiuitorul ar trebui să recurgă la diversificarea formelor de sancționare a persoanelor juridice, în condițiile în care s-au diversificat în ultimul timp și metodele de săvârșire a diferitor infracțiuni, s-au diversificat înseși faptele ce se califică drept infracțiuni, a luat amploare fenomenul asocierii pentru desfășurarea diferitor activități în comun, a capacităților de producere, a formelor de efectuare a diferitor plăți etc.

Ce este mai important, în materie de mediu, formele de sancționare a persoanelor juridice pentru a atinge scopul pedepsei penale din contul căreia ar fi posibilă și suficientă refacerea componentelor de mediu afectate pot fi și mai variate, mai specifice și mai eficiente.

După cum susține și doctrina în materie de mediu [14, p. 269], în planul pedepselor, nevoia unor dimensiuni noi, inedite, s-a exprimat prin apariția, pe lângă sancțiunile tradiționale, a altora noi, ca de exemplu formele de răspundere a persoanei juridice: închiderea pe o anumită perioadă sau definitivă a activităților poluante, plasarea sub supraveghere judiciară, excluderea de pe piețele publice, interdicția pentru o anumită perioadă de a emi-

te cecuri, interdicția de a face apel public la împrumuturi, interdicția de a exercita anumite activități sociale sau profesionale, dizolvarea persoanei juridice care a deturnat scopul ori obiectul său de activitate pentru comiterea infracțiunii, afișarea și difuzarea hotărârii judecătorești de condamnare.

Totuși, în pofida multitudinii variantelor de pedepse propuse spre a fi stabilite persoanelor juridice în calitate de sancțiuni complementare, dar și cele care există deja în legislația unor state, după părerea noastră, doar unele din ele s-ar bucura de succes și eficiență prin aplicare. Spuneam mai devreme că selectarea formelor de sancțiuni pentru persoanele juridice trebuie să se facă cu o specială și deosebită atenție, precedată de numeroase calcule și chibzuiuri, pentru a nu afecta odată cu aplicarea acestora interesele economico-sociale ale statului, pentru a nu afecta existența și funcționalitatea acestora pe mai departe. Sancțiunile cum ar fi suspendarea activității, publicarea deciziei instanței, limitarea accesului pe piață nu constituie cele mai inspirate și adecvate căi pe care s-ar crede că se poate de ajuns direct la scopul pedepsei.

Drept urmare a celor argumentate, credem de cuviință ca lista sancțiunilor complementare aplicabile persoanelor juridice să fie extinsă și în legislația penală națională. Punem accentul pe pedepse complementare, având în vedere că amenda în calitate de sancțiune principală trebuie aplicată de fiecare dată, ceea ce nu este specific, dar ar trebui să fie și legislației noastre.

Astfel, propunem modificarea și completarea art. 63 din CP RM după cum urmează:

(1) Persoanelor juridice li se pot aplica următoarele pedepse:

- a) amendă;*
- b) privare de dreptul de a exercita o anumită activitate;*
- c) interdicția de a participa la*

proceduri de achiziție publică pe o perioadă de la 6 luni la 1 an;

d) lichidarea persoanei juridice în cazul folosirii calității sale la săvârșirea infracțiunii.

(2) Amenda se aplică în calitate de pedeapsă principală.

(3) Sancțiunile prevăzute la alin. (1) lit. b), c) și d) se aplică în calitate de pedeapsă complementară.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.08.1994, nr. 1.
2. Codul Civil al Republicii al Moldova, adoptat prin Legea nr.1107-XV din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86.
3. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008, Monitorul Oficial nr. 3-6 din 16.01.2009.
4. Codul Penal, aprobat prin Legea nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74, art. 227, 228
5. Codul penal al României. Nr. 286 din 17 iulie 2009. În: Monitorul Oficial al României, 24 iulie 2009, nr. 510.
6. Criminal Code of the French Republic, <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-code-sâ> Criminal Code of Georgia. <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>. (vizitat la 16.08.2017).
7. Criminal Code of the Republic of Romania, <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.
8. Legea Republicii Moldova cu privire la întreprinderea de stat. Nr.146 din 16.06.1994. Publicat: 25.08.1994 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 2.
9. Legea insolvențabilității a Republicii Moldova. Nr.149 din 29.06.2012. Publicat: 14.09.2012 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 193-197.
10. Borodac A. ș. a. Manual de drept penal. Partea generală. Chișinău: Tipografia centrală, 2005.
11. Bouloc B. Droit pénal général. 20e edition. Paris: Dalloz, 2007.
12. Buruiană O., Botnaru S. Răspunderea penală a persoanei juridice. În: Studia Universitatis Moldaviae, 2015, nr.8(88).
13. Duțu M., Duțu A. Răspunderea în dreptul mediului. București: Academiei Române, 2015.
14. Gorunescu M. Infracțiuni contra mediului înconjurător. București: C.H. Beck, 2011.
15. Iacob M. Modelul francez și cel belgian al răspunderii persoanelor juridice pentru comiterea faptelor infracționale. În: Studia Universitatis Moldaviae, 2015, nr.11.
16. Lascu I. Răspunderea penală a persoanei juridice în lumina noului Cod penal. În: Papers of the Sibiu Alma Mater University Conference. Fifth Edition, 2011, Volume 2.
17. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică. Răspunderea persoanei juridice pentru corupție în Europa de Est și Asia Centrală. OECD, 2015. 92 p. <https://www.oecd.org/corruption/acn/ACN-Liability-of-Legal-Persons-RO.pdf> (vizitat 02.08.2017).
18. Pop L. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. Tratat. Iași: Chemarea, 1996.
19. Soyer J. C. Droit pénal et procédure pénale. Paris: L.G.D.J., 2012. 505 p.
20. Trofimov I., Ardelean G., Crețu A. Dreptul mediului. Chișinău: Bons Offices, 2015.

Informația despre autori:

Grigore ARDELEAN,
doctor în drept, lector universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a
MAI al Republicii Moldova
e-mail: ardeleangrigore@mail.ru,
tel.069314635

Marcel BOȘCANEANU,
doctorand, Academia „Ștefan
cel Mare” a MAI al Republicii
Moldova
e-mail: marcel842002@mail.ru,
tel. 079993182

Information about authors:
Grigore ARDELEAN,
doctor of law, university lecturer,
Academy „Ștefan cel Mare” of
MIA of the Republic of Moldova
e-mail: ardeleangrigore@mail.ru,
tel. 069314635

Marcel BOȘCANEANU,
PhD Candidate,
Academy „Ștefan cel Mare” of
MIA of the Republic of Moldova
e-mail: marcel842002@mail.ru,
tel. 079993182

CZU: 342.5

GARANTAREA CONSTITUȚIONALĂ A INDEPENDENȚEI AUTORITĂȚII JUDECĂTOREȘTI

Elena BUGUȚA,

doctor în drept, conferențiar universitar, avocat

Vasile BUGUȚA,

student, Facultatea de Drept, USM

Statul de drept a devenit de neconceput fără justiție, lipsa justiției veritabile însemnând arbitrar și nedreptate. Dacă viața socială trebuie să se desfășoare conform constituției și legilor, în mod firesc trebuie să existe o funcție care să le cunoască și să le poată interpreta și aplica corect atunci când sunt încălcate, atunci când drepturile și libertățile cetățenilor sunt periclitate, neglijate.

Această funcție a fost și este încredințată unei autorități (puteri) distincte, investită cu puteri statale care îi dau eficiență și care trebuie să fie independentă și imparțială.

Cuvinte-cheie: justiție, lege, autoritate judecătorească, putere judecătorească, independență judecătorească, activitate judecătorească, litigiu, subiect de drept, hotărâre judecătorească.

The rule of law as such has become inconceivable without justice, where the lack of a genuine justice means arbitrariness and injustice. If social life must be conducted according to the constitution and laws, there must be a function to know them and be able to interpret and apply them properly when they are violated, when the rights and freedoms of citizens are endangered and neglected.

This function has been entrusted to a distinct authority (power), vested with state powers that give it efficiency and that should be independent and impartial.

Keywords: justice, law, judicial authority, judicial power, judicial independence, judicial activity, dispute, law subject, judgment.

Introducere. Independența judecătorului, ca o instituție distinctă de drept, dar parte a conceptului larg ce ține de înfăptuirea justiției, a intrat în atenția publică la începutul sec.XX, punctul culminant constituind adoptarea de către Organizația Națiunilor Unite a Principiilor fundamentale referitoare la independența magistraturii din 1985.

În prezent, majoritatea covârșitoare a statelor consfințesc principiul independenței judecătorilor în constituțiile lor, deși pentru a garanta realizarea practică a acestui principiu simpla existență a prevederilor respective în textul Legii Fundamentale nu este suficientă. Statuarea din constituție nu poate fi aplicată decât prin existența unui cadru legal subsecvent ce stabilește garanții reale, ferme și suficiente pentru ca independența judecătorilor să fie reală.

Independența judecătorului și supunerea lui numai legii este unul dintre principiile de bază ale

puterii judecătorești, consacrate în toate constituțiile țărilor cu tradiții democratice. Acest principiu a fost preluat și de acele state pentru care democrațiile țărilor europene constituie un model pe care trebuie să-l urmeze [6, p. 165]. Potrivit acestui principiu, în activitatea sa judecătorul trebuie să se supună numai legii și conștiinței sale.

Într-un stat de drept, judecătorul este purtătorul puterii judecătorești și anume prin intermediul acestuia se îndeplinește funcția constituțională a îndeplinirii justiției. Acum, după mai mulți ani de democrație, putem spune că una din principalele cuceriri ale statelor Republica Moldova și România o constituie garanția independenței, imparțialității și inamovibilității judecătorului. Fără existența acestor garanții constituționale, puterea judecătorească nu-și poate îndeplini funcțiile și, implicit, nu-și poate realiza scopul principal de îndeplinire a justiției.

Pentru ca judecătorii să asigure

supremația legii, ei au nevoie de un statut și de garanții speciale: *independență* și *imparțialitate*. În plan național, reglementări privind garantarea independenței judecătorului se conțin în Capitolul V al Legii Nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului [5].

Totodată, există un adevărat Corpus Iuris judiciar internațional ce reflectă preocuparea diverselor organisme internaționale mondiale, regionale, cu caracter guvernamental și neguvernamental vizând consolidarea rolului judecătorului, precum: Declarația Universală a Drepturilor Omului (ONU, Paris, 1948) și Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice (ONU, 1966), Convenția Europeană a Drepturilor Omului (Consiliul Europei, Roma, 1950), Principiile de bază ale Independenței Justiției (Adunarea Generală a ONU, 1985), Statutul Universal al Judecătorilor (Uniunea Internațională a Magistratilor, 1987) etc.

Justiția, ca sistem, dar și judecă-

torii individual, trebuie să fie capabili să-și exercite atribuțiile fără a fi influențați de puterea legislativă, puterea executivă, ori de diverse grupuri de interese și persoane.

Materiale utilizate și metode aplicate. În procesul studiului au fost utilizate metodele analizei, sintezei și comparației. Materialele folosite sunt cercetările din domeniul vizat al Republicii Moldova, României, precum și cercetările legislației în vigoare.

Rezultate obținute și discuții. Îndeplinirea justiției este o activitate juridică specifică, realizarea căreia este de competență exclusivă a puterii judecătorești. Reprezentanții puterii judecătorești - magistrații, prin caracterul atribuțiilor pe care le îndeplinesc, trebuie să fie liberi de orice influență fie că aceasta vine din partea organelor de stat sau din partea oricăror alte entități [7, p. 198]. Aceasta este regula principală după care ar trebui să se conducă orice judecător atunci când tranșează procesele judiciare.

Conceptele de justiție și putere judecătorească sunt foarte strâns legate între ele, acestea contribuind în egală măsură la realizarea funcției de îndeplinire a justiției. Mai mult, statul de drept ca atare a devenit de neconceput fără justiție, lipsa justiției veritabile însemnând arbitrariu și nedreptate [11, p. 201].

Noțiunea de putere are trei sensuri. Într-un prim sens cuvântul putere desemnează noțiunea de funcție, spre exemplu se spune că *puterea judecătorească se exercită de organele judecătorești*. În al doilea sens, cuvântul putere vizează noțiunea de organ când se spune spre exemplu că, puterea executivă prin excesul de ordonanțe, încalcă domeniul puterii legiuitoare. În al treilea sens, prin cuvântul putere se vizează elementele constitutive ale voinței naționale întrucât aceasta poate fi fracționată în anumite elemente ce pot fi delegate și încorporate, într-un anumit organ care

exercită funcții corespunzătoare [12, p. 126].

Acestea fiind spuse și pornind de la prevederile constituționale, trebuie să înțelegem că toate cele trei puteri (legislativă, executivă și judecătorească) nu sunt altceva decât niște prerogative delegate de popor (națiune). De aici și concluzia în conformitate cu care parlamentul are delegată puterea de a adopta legi conforme voinței poporului, guvernul are obligația delegată de a asigura executarea legilor în corespundere cu intenția reprezentanților, iar organelor judecătorești le este delegat să stabilească dacă acțiunile particularilor sunt în acord cu ceea ce au stabilit legislativul și executivul [12, p. 128].

Reiese, așadar, că autoritățile judecătorești nu au puterea de a decide în ceea ce privește organizarea treburilor în stat, ele trebuie doar să vegheze dacă organizarea statală nu a fost tulburată. Mai mult, organele judecătorești sunt, de cele mai multe ori, chemate să vegheze asupra legalității acțiunilor particularilor sau ale autorităților publice, doar în cazul în care acestea sunt sesizate în acest sens [8, p. 216]. Pe acest teren a și apărut întrebarea dacă nu cumva puterea autorităților judecătorești este una iluzorie? De fapt, discuțiile în jurul conceptului de putere judecătorească nu au încetat din momentul apariției teoriei separației puterilor în stat. Principala necunoscută în acest sens, apare atunci când se pune problema atribuțiilor exercitate de către puterea judecătorească. Este sau nu este puterea judecătorească o putere veritabilă în stat sau această putere se reduce doar la proclamarea constituțională și nu merge mai departe de atât? Aceasta este întrebarea care preocupă doctrina juridică chiar și în perioada în care statul de drept are consacrare constituțională în majoritatea statelor dezvoltate.

Dacă viața socială trebuie să se desfășoare potrivit Constituției și legilor, în mod firesc trebuie să

existe o funcție care să le cunoască și să le poată interpreta și aplica concret atunci când sunt încălcate, când drepturile și libertățile cetățenilor sunt periclitare, neglijate [7, p. 201].

Concepută astfel, ca o funcție realizată independent și imparțial, justiția s-a impus ca o idee și realitate în care oamenii cred și trebuie să creadă că îi poate apăra atunci când drepturile și interesele legitime sunt încălcate, ca similarul dreptății triumfătoare, *Fiat justitia perezat mundus* (justiția să-și urmeze cursul ei chiar dacă lumea ar fi să piară) este dictonul preferat în legătură cu justiția. Semnificația acestui dicton este aceea că precum veșnica dreptate a Dumnezeirii e neclintită în fermitatea ei, dezvăluindu-se în orice condiții, chiar ale prăbușirii întregii lumi, tot așa judecătorul care se ocupă de un anumit caz trebuie să-l ducă la bun sfârșit și să-l rezolve după cum îl îndeamnă știința și conștiința, chiar dacă între timp ar veni sfârșitul lumii cu toate grozăviile sale [8, p. 219].

Fac obiectul jurisdicțiilor litigiile dintre persoane fizice, dintre acestea și persoanele juridice civile sau de drept public, ori dintre acestea și autoritățile publice. Soluționarea litigiilor se face în cadrul unui proces, după anumite reguli prin acte numite hotărâri judecătorești. Judecătorul care înfaptuiește justiția cerută, trebuie să afle adevărul în procesul respectiv, pentru a identifica exact încălcarea legii, victimele, cauzalitatea, răspunderea și responsabilii. Pentru ca justiția să-și poată înfaptui misiunea, ea cunoaște o anumită organizare și anumite principii. Organizarea justiției se face pe grade de jurisdicție care presupune controlul, pentru a evita eroarea. Aceste grade de jurisdicție permit o evaluare a judecății în fond, dar și în apel și recurs, ca posibilitate de îndreptare a erorilor, de reevaluare a sentințelor în raport cu probele în cauză [11, p. 204].

În acest context, trebuie de menționat că independența judecătorului a fost consacrată constituțional și în perioada comunismului, doar că această consacrare purta un caracter formal. Obligația judecătorului de a urma prevederile legale era una abuzivă în acele vremuri pentru că principiul supremației Constituției nu se respecta. În consecință, judecătorul trebuia să aplice chiar și acele prevederi legale care contraveneau legii fundamentale.

Conform Principiilor de bază ale Independenței Justiției (Adunarea Generală a ONU, 1985), independența puterii judecătorești presupune:

1. Independența puterii judecătorești trebuie garantată de către stat și consacrată prin Constituție sau prin legile țării. Este de datoria tuturor guvernelor și a celorlalte instituții de a respecta și supraveghea independența corpului de judecători.

2. Judecătorii trebuie să soluționeze în mod imparțial cauzele deduse judecării, în baza faptelor și în conformitate cu legea, fără niciun fel de restricții, influințe neadecvate, sugestii, presiuni, amenințări sau amestecuri, fie ele directe sau indirecte, indiferent din partea cui ar veni și pe ce motiv.

3. Judecătorii trebuie să aibă competența de a judeca toate chestiunile de natură judiciară și să aibă autoritatea exclusivă de a decide dacă o chestiune dedusă judecării este de competența lor așa cum este aceasta stabilită prin lege.

4. Trebuie interzis orice amestec inadecvat sau nejustificat în procesul judiciar, iar deciziile judecătorești pronunțate de către instanțe nu trebuie să poată fi supuse revizuirii. Acest principiu nu privește căile de atac sau micșorarea ori comutarea de către autoritățile competente a pedepselor aplicate de către instanță, conform legii.

5. Orice persoană ar trebui să aibă dreptul de a fi judecată de că-

tre o instanță de drept comun prin procedurile legal stabilite. Nu ar trebui să poată fi înființate instanțe care nu urmează procedurile stabilite în mod corespunzător pentru judecată, cu scopul de a înlocui competența ce aparține instanțelor de drept comun.

6. Principiul independenței justiției dă dreptul și îi obligă pe judecători să se asigure că procedurile judiciare se desfășoară în mod echitabil și cu respectarea drepturilor părților.

7. Este de datoria fiecărui stat membru să asigure resursele adecvate pentru a permite corpului de judecători să își îndeplinească atribuțiile în mod corespunzător [2].

Independența judecătorului poate fi garantată doar în cazul în care acesta este obligat să aplice doar acele legi ce corespund dreptului. Judecătorul nu poate fi obligat să aplice o lege dacă aceasta contravine prevederilor constituționale. Evident că și în acest caz, judecătorul va trebui să urmeze calea legală și să apeleze la organele de control constituțional pentru a evita arbitriul.

În exercitarea atribuțiilor sale judecătorul nu poate primi niciun fel de ordine, instrucțiuni, indicații, sugestii sau alte asemenea impulsuri privind soluția pe care trebuie să o dea. Tot în acest sens s-a menționat că ceea ce caracterizează, în primul rând, instanțele judecătorești, este faptul că ele soluționează litigiile aduse lor spre judecare, întemeindu-se exclusiv pe lege și pe actele normative subordonate acesteia, fără a putea fi influențate în vreun fel oarecare, în hotărârile pe care le pronunță. Dacă puterea politică într-o societate democratică se schimbă periodic sub aspectul puterii, dar și răspunderii sale, judecătorii sunt acele persoane cărora le revine funcția de a asigura continuitatea și coerența - indispensabile dreptului, supunând legile adoptate de diferite guvernări unei interpretări, care să le asigure

conformitatea cu valorile universale, de al căror respect depinde în mod esențial, conviețuirea socială [6, p. 168-169].

O altă garanție a independenței judecătorului este faptul că organizarea instanțelor judecătorești, competența acestora și procedura de judecată sunt stabilite prin lege organică (art. 115, alin (4) Constituția RM.). În acest fel, justiția este apărută de orice fel de reguli care ar stabili funcționarea ei și care ar veni din partea unui alt organ decât Parlamentul.

Judecătorul, el însuși, dă în ultimă instanță strălucire independenței sale, prin profesionalism, moralitate, caracter, deontologie. Trebuie de reținut și faptul că la garantarea independenței judecătorului, pun umărul chiar și acele interdicții impuse de lege pentru funcția de judecător. Magistratul trebuie să se bucure de multă autoritate și prestigiu, iar acestea nu se pot obține decât printr-un comportament și o ținută morală care trebuie, de multe ori, impusă. De aceea, el trebuie să dispună de libertate de expresie, de opinie, de asociere. Dar fiecare profesie are servituțiile sale, iar pentru un magistrat se pretind un anumit gen de sobrietate care vizează angajamentele sale puternice.

Statutul Universal al Judecătorilor debutează cu reglementarea independenței nu ca un drept, ci ca o obligație (art. 1, alin.(1)) [3].

Scopul pentru care judecătorii trebuie să fie independenți este tocmai realizarea unei justiții imparțiale. Cu privire la răspunderea civilă și penală, art. 10 din Statutul Universal al Judecătorilor prevede: „Când aceasta este admisă, acțiunea civilă îndreptată împotriva unui judecător, precum și aceea în materie penală, inclusiv arestarea, trebuie efectuate în condiții ce nu pot avea drept obiect exercitarea unei influențe asupra activității judiciare a acestuia” [3].

Judecătorii sunt cei care interpretează legea și, din acest considerent,

ei nu pot face obiectul unor acțiuni disciplinare în baza simplei exercitări a funcțiilor judecătorești, cu excepția cazului în care comportamentul nedemn al judecătorului este dovedit. Erorile judiciare necesită a fi rezolvate pe calea apelului, în spiritul respectării jurisdicției și a procedurii, interpretând, aplicând legea sau evaluând probele; celelalte erori judiciare care nu pot fi îndreptate în acest mod trebuie să conducă, cel mult, la o acțiune a părții nemulțumite împotriva statului.

Recomandarea (94)12 a ONU privind independența justiției solicită în mod expres ca aplicarea sancțiunilor să nu aducă atingere independenței justiției: este esențial ca judecătorii să nu fie supuși unor măsuri disciplinare datorită opoziției față de fondul cauzei decise de judecătorul în cauză [4].

Între judecător și puterea politică, în general, există un conflict necesar, el reprezentând instrumentul prin care societatea se pune la adăpost de abuzurile puterii. Problema independenței justiției se pune din două perspective distincte: independența magistraturii în ansamblul său și, respectiv, independența fiecărui judecător, privit individual. Prima perspectivă ține de organizarea statului, de principiul separației puterilor și de exigențele acestuia de a privi autoritatea judecătorească [11, p.204].

Pentru garantarea independenței judecătorului au fost instituite reguli procedurale speciale. Deși acestea nu se bucură de o atenție sporită în literatura de drept constituțional, garanțiile procedurale au o importanță covârșitoare pentru actul decizional al magistraților pentru că, în cele din urmă, justiția se realizează în sălile de judecată. Astfel, unul dintre principiile procedurale ce asigură independența judecătorului este secretul deliberării în conformitate cu care nicio persoană nu este în drept să asiste în camera de deliberare în momentul în care se emite hotărârea.

O altă regulă procedurală menită să garanteze independența actului de justiție este cea referitoare la recuzarea judecătorului. În acest sens, legislațiile statelor stabilesc reguli care obligă judecătorii să nu participe la judecarea acelor cauze în care aceștia sunt interesați – direct sau indirect.

Recrutarea judecătorului este și ea o garanție a independenței acestora. În unele state judecătorii sunt aleși, prin vot popular, la fel ca și deputații. Sistemul alegerii nu este însă considerat ca dând rezultate pentru motivul că nu dă garanții autorității judiciare. În acest sens, credem că este relevant exemplul fostelor state sovietice, în care, deși, judecătorii erau recrutați pe principii electivă, aceștia nu se bucurau de independență. În sistemul alegerii, judecătorii trebuie să se alinieze platformelor și partidelor politice, cu toate dezavantajele ce rezultă de aici. Recrutarea judecătorilor prin concurs, în care numirea se face în ordinea rezultatelor este considerată cea mai potrivită. Comisiile de concurs trebuie să cuprindă universitari, juriști profesioniști, magistrați recunoscuți, fapt ce asigură din start independența [9, p.136].

În multe state judecătorii sunt numiți de executiv. În Republica Moldova și România judecătorii sunt numiți de către Președinte la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii. Funcția Președintelui de numire a judecătorilor trebuie să fie una pur formală, în sens că odată ce un judecător a fost propus de Consiliu acesta trebuie să aibă și garanția că va fi numit în această funcție.

Potrivit principiului inamovibilității judecătorului, acesta nu poate fi nici revocat, nici retrogradat, nici transferat pe un post echivalent, nici chiar avansat fără consimțământul său. Regula imposibilității avansării în lipsa consimțământului este dictată de nevoia de a-l pune pe judecător la adăpost de acele fa-

voruri pe care acesta ar trebui să le acorde în schimbul avansării.

Inamovibilitatea pune magistrații la adăpost de orice revocare și transferare impusă în afară de greșeli foarte grave și după o procedură jurisdicțională.

Trebuie de menționat că independența judecătorilor este asigurată și de o serie de alte condiții legale. Astfel, publicitatea dezbaterilor judecătorești, incompatibilitățile și posibilitatea controlului hotărârilor emise de judecători asigură în egală măsură atât independența judecătorilor priviți individual, cât și independența puterii judecătorești în ansamblu.

Concluzii. Se poate vorbi despre un sistem judecătoresc independent doar atunci când magistrații sunt selectați și promovați în funcții pe criterii de profesionalism, integritate și meritocrație, când nu există pârghii de influență asupra judecătorilor, când sunt asigurate condițiile de bază pentru protecția efectivă și completă și când există garanții în privința apărării drepturilor fundamentale ale omului.

În consens cu poziția exprimată în documentele internaționale, independența magistraturii este privită ca garanția cea mai puternică a menținerii autorității dreptului și protecția drepturilor omului, ea putând fi asigurată, doar în măsura în care, toți cei vizați sunt antrenați în susținerea activă a instituțiilor libere și democratice. Independența judecătorului, presupune că acesta, pronunțându-se într-un caz, ar trebui să ia în considerare numai probe rezultate din faptele cauzei, dispozițiile constituționale și juridice, precum și propriul său sentiment de dreptate și echitate, din suflul și conștiința sa.

Independența judecătorului ține de separația și echilibrul puterilor în stat. Totuși, prin consacarea acestui principiu, independența judecătorului este într-o mare măsură dependentă de caracterul, moravurile și tradițiile specifice fiecărei

țări. Din acest punct de vedere, independența judecătorului nu poate fi garantată absolut de lege.

Un judecător independent adoptă o hotărâre în sala de deliberare doar în baza probelor constatate în ședință, raportate la lege sau reieșind din prevederile legale, iar atunci când în deliberare se discută alte împrejurări ale procesului, rugăminți, solicitări sau amenințări, există o problemă gravă a sistemului judiciar.

Judecătorul, în calitate de deținător al autorității judecătorești, trebuie să-și poată exercita funcția în deplină independență în raport cu toate constrângerile, forțele de natură socială, economică și politică și chiar în raport cu alți judecători și în raport cu administrația judecătorească. Iată de ce independența judecătorilor nu este un beneficiu al judecătorilor, ea este un beneficiu al cetățenilor.

Judecătorul nu poate fi tras la răspundere pentru opinia sa exprimată în înfăptuirea justiției și pentru hotărârea pronunțată, dacă nu va fi stabilită, prin sentință definitivă, vinovăția judecătorului de abuz criminal. Trebuie de înțeles clar că independența judecătorului nu constituie și nu poate fi interpretată ca o putere discreționară a acestuia sau o piedică în calea angajării răspunderii sale penale, contravenționale sau disciplinare în condițiile legii.

Imposibilitatea statului de a asigura în măsură suficientă independența judecătorilor generează imposibilitatea garantării juste și legale a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Totodată, trebuie menționat că independența judecătorului nu reprezintă un scop în sine și nu este un privilegiu individual al judecătorului; aceasta se justifică prin necesitatea de a permite judecătorului realizarea misiunii sale.

Judecătorii nu se află și nu trebuie să se afle în raporturi de subordonare față de alte autorități pu-

blice, indiferent care ar fi acestea și indiferent de poziția ierarhică a acestor autorități în stat.

Drept consecință, o garanție a asigurării independenței judecătorului trebuie să fie principiul constituțional al loialității, potrivit căruia judecătorul nu trebuie să abuzeze de statutul său, dar având conduita profesională prin care respectă legea să se bucure de autonomia și independența profesională.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al RM, nr.1 din august 1994.
2. Principii de bază ale Independenței Justiției (act adoptat la al 7-lea Congres al Națiunilor Unite referitor la prevenirea infracțiunilor, care a avut loc la Milano din 26 august pînă la 6 septembrie 1985 și aprobat prin rezoluțiile Adunării Generale 40/32 din 29 noiembrie 1985 și 40/146 din 13 decembrie 1985).
3. Statutul universal al judecătorilor a fost adoptat de către Consiliul Central al Asociației Internaționale a judecătorilor în cadrul reuniunii desfășurate la Taipei- Taiwan pe data de 17 noiembrie 1999.
4. Recomandarea (94)12 a Comitetului Miniștrilor către statele membre privind independența, eficiența și rolul judecătorilor (adoptată de Comitetul de Miniștri în 13 octombrie 1994, la a 518-a reuniune a delegaților miniștrilor).
5. Legea cu privire la statutul judecătorului nr. 544-XIII din 20.07.1995// Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 59-60/664; republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 117-119/ 946.
6. Dana Apostol Tofan. Puterea discreționară și excesul de putere al autorităților publice. București: Ed. All Beck, 1999.
7. Cochinescu Nicolae. Organizarea puterii judecătorești în România. Editura Lumina Lex, 1997.
8. Deleanu Ion. *Drept constituțional și instituții politice*. Tratat II, Editura Europa Nova, București, 1996.
9. Dogaru Ion, Dănișor Dan Claudiu, Dănișor Gheorghe. *Teoria ge-*

nerală a dreptului. Editura științifică, București, 1999.

10. Muraru Ioan. *Drept constituțional și instituții politice*. Editura Actami, București 1997

11. Muraru Ioan, Tănăsescu Elena Simina. *Drept constituțional și instituții publice*. Ed. All Beck, Vol. II, București, 2009.

12. Rusu Ioan. *Drept constituțional și instituții politice*. Ediția a IV-a, revăzută și adăugită, Editura Lumina Lex, Bu

CZU: 343.98(498)

DEVIANȚĂ ȘI CRIMINALITATE ÎN SISTEMUL JURIDIC ROMÂNESC. EVOLUȚIE, TENDINȚE ȘI PERSPECTIVE. STUDIU ȘTIINȚIFIC PRIVIND STATUL PARALEL – Ediția I.

Vasile BOTOMEI,

doctor în drept, mediator, România, Asociația Colegiul Mediatorilor din jud. Bacău

Aderarea României la Uniunea Europeană a constituit din punct de vedere teoretic un deziderat politic considerat împlinit începând cu anul 2007. Din punct de vedere practic, statul român a suferit pierderi enorm de mari, irecuperabile, prin care a fost transformat din producător și exportator de bunuri industriale și de consum, în piață de desfacere a competitorilor străini.

Se pune întrebarea firească? Unde a fost justiția în acest timp, în care industria și toată economia României au fost distruse în mod sistematic prin așa-zisele programe de privatizare, în urma cărora așa-ziii investitori străini au definit tot ce constituia industrializarea țării, drept mormane de fier vechi? Unde au fost serviciile de informații românești? Unde au fost procurorii? Unde au fost judecătorii? La aceste întrebări vom încerca să răspundem în acest succint articol științific, pentru a argumenta conceptul de devianță și criminalitate în sistemul juridic românesc.

Cuvinte-cheie: Stat paralel, complete, protocele, procurori, judecători, Botomei, avocați, barouri.

Romania's accession to the European Union constituted from the theoretical point of view a political desideratum considered fulfilled starting with 2007. From a practical point of view, the Romanian state suffered huge losses, stranded by which it was transformed from the producer and exporter of goods industrial and consumer markets in the foreign competitors' market.

Is the question natural? Where was justice at this time, when Romania's industry and economy were systematically destroyed by the so-called privatization programs, after which the so-called foreign investors defined everything that constituted the industrialization of the country as heaps of old iron? Where were the Romanian intelligence services? Where were the prosecutors? Where were the judges? We will try to answer these questions in this succinct scientific article to argue the concept of deviance and criminality in the Romanian legal system.

Keywords: Parallel state, complete, protocols, prosecutors, judges, Botomei, lawyers, bars.

Introducere. Funcționarea Justiției pe principiul independenței de celelalte puteri din stat, reprezintă un principiu fundamental în asigurarea funcționării justiției în cadrul unui stat de drept.

Contrar acestui principiu, în mod special pentru România și pentru Bulgaria, au fost instituite proceduri speciale de verificare și control a așa-zisei calități a actului de justiție, de către nimeni altcineva decât de Comisia Europeană, denumit: Mecanism de cooperare și verificare judiciară (MCV). Culmea este ca, invenția în sine, de natură să încalce principiul independenței justiției apare ca fiind cerută de oficialii României. Prin acest mecanism, s-au înființat Comisii, aflate sub coordonarea Comisarului European pentru Justiție prin intermediul cărora au fost trasate sarcini

pentru sistemul judiciar român, în numele Uniunii Europene.

Astfel, puterea executivă din România asigurată prin Guvern a fost determinată să numească factorii de cea mai înaltă răspundere din vârful parchetelor și a instanțelor, pe acei magistrați care se bucurau de încrederea puterilor străine.

Sub aparenta participare a Comisiei Europene la modernizarea actului de justiție, a fost introdus în actul de selecție al miniștrilor de justiție și al secretarilor de stat, conceptul de agreare din partea Uniunii Europene, prin care au fost realizate coordonări în numirea acestora pe funcțiile din guvern, în atingerea scopului puterilor străine.

Scopul real al puterilor străine era să le fie protejați investitorii proveniți din țările lor, în așa fel încât să existe un fel de imunitate

în cercetarea faptelor penale comise în actele economice săvârșite de aceștia pe teritoriul statului românesc.

Așa au fost încheiate contracte păguboase statului român, prin intermediul reprezentării intereselor statului, de către Case de avocatură din România. Diverși avocați asociați în cadrul aceluiasi barou, erau aleși, deopotrivă atât de investitorii străini, cât și de reprezentanții statului român, să negocieze clauze contractuale. Astfel avocații, înțeleși între ei, i-au tratat cu prioritate pe investitorii străini, lucrând pe cutuma: „Când pierde Statul, câștigă avocatul”. În spatele acestor negocieri păguboase, au stat profitorii, care, animați de interes personal, au distrus tot ce erau mijloace de producție românești, industria, economia națională, fondul fo-restier prin defrișări criminale în

dauna mediului românesc, producând un adevărat dezastru industrial-economico-financiar al țării. Întreprinderile care mai înainte de 1989 concureau cu marile companii din statele capitaliste: SUA, Marea Britanie, Franța, Suedia, au fost doborâte, fiind tăiate ca fier vechi, muncitorii au fost trecuți în șomaj, terenurile aferente acestora au fost vândute, unele fiind folosite pentru construirea de centre comerciale realizate de alți așa-zisi investitori străini, prin care veniturile încasate din adaosurile comerciale aferente produselor și serviciilor vândute pe teritoriul României, au fost transferate în țările de origine ale investitorilor străini, prin intermediul unor contracte de consultanță. Acolo unde nu s-au construit mooluri, au rămas terenuri virane, fără utilitate, așa cum au fost, de exemplu, fabrica ARO Câmpul Lung și alte asemenea industrii. Pentru facilitarea tranzacțiilor de scoatere a banilor din țară, au fost înființate bănci străine, care au avut durata de funcționare atât timp, cât au fost în funcțiune interesele comerciale ale investitorilor străini. Pe fondul acestor fapte de criminalitate economică, procurorii și judecătorii din România au urmărit activitățile economice doar ale oamenilor de afaceri autohtoni, care, pe măsură ce se dezvoltau, erau măcelăriți de justiția din România, prin așa-zisa luptă împotriva corupției.

Procurorii și judecătorii au profitat de lipsa de patriotism a politicienilor, fiind primii care s-au integrat în programul de corupere a intereselor economice ale României de către factorii politici din străinătate. Astfel, au fost inventate burse de studii în străinătate pentru perfecționarea procurorilor și judecătorilor, drept mijloc de apropiere mai multă a unora dintre ei de interesele statelor care lucrau la perfecționarea lor. Unii dintre aceștia au fost fidelizați prin premii la vedere, alții au fost racolați de diferite servicii de informații străine, concu-

rând unii dintre ei în obținerea unor medalii de apreciere din partea ambasadelor străine, bineînțeles, pe măsură ce acestea își vedeau îndeplinite misiunile diplomatice și economice din țările lor.

Ca titlu, de exemplu, sunt redate textual confirmarea publică a acestor intruziuni:

Proba 1: Emisiunea de știri PRO TV: Ultimul update: Vineri 10 Iunie 2016 06:59, data publicării: Marți 07 Iunie 2016 08:05, Categorie: Actualitate: „Ambasadorul Franței la București, Francois Saint-Paul, i-a conferit marți Laurei Codruța Kovesi însemnele de cavaler al Ordinului Legiunii de Onoare. „Doresc să vă asigur, stimată doamnă, de întreaga susținere pe care Franța o acordă dintotdeauna misiunii dumneavoastră, fie că este vorba de punerea la dispoziție a experților pentru a ajuta la crearea unei agenții destinate recuperării eficiente a prejudiciilor cauzate statului, în valoare de 431 de milioane de euro, fie că este vorba despre formarea procurorilor în Franța în domeniul luptei anticorupție sau al investigațiilor financiare”, a mai susținut Francois Saint-Paul. Sursa: *Agerpres*.

Proba 2: Mesaj de susținere fără precedent pentru Koveși de la ambasadorii străini; Anca Serghescu, Joi, 03 Noiembrie 2016, ora 12:29, Ziare.com

Laura Codruța Koveși a primit un mesaj de susținere fără precedent de la mai mulți ambasadori străini. Diplomații i-au transmis șefei DNA mesaje de simpatie și susținere, joi, când Laura Codruța Koveși a fost decorată de suedezi cu titlul de Comandor al Ordinului Steaua Polară. Toate mesajele au fost înglobate într-un clip, prezentat la Ambasada Suediei imediat după ce Laura Codruța Koveși a primit distincția. Printre cei care și-au exprimat sprijinul pentru Koveși și lupta anticorupție din România se numără ambasadorii din SUA, Germania, Finlanda, Croația. **Paivi**

Pohjanheimo, ambasadorul Finlandei, îi transmite în înregistrare procurorului șef al DNA: „Dragă Laura Koveși, ai condus lupta împotriva corupției în România în mod admirabil și curajos. Cel mai mare ziar din Finlanda (Helsingin Sanomat) scrie că Europa are nevoie de povești de succes și că, datorită eforturilor tale, România ar putea deveni o poveste de succes a Europei”. În clip apare și un mesaj al **ambasadorului american Hans Klemm**. Acesta amintește despre premiul acordat de SUA Laurei Codruța Koveși, în 2013: „Femei curajoase din România”. De atunci, spune el, „șefa DNA a obținut rezultate impresionante în a aduce în fața justiției pe cei bogăți și cu influență care au furat România și pe români”. **Werner Hans Lauk, ambasadorul Germaniei**, o felicită, la rândul său, pentru distincția primită din partea Suediei. Vă doresc succes în continuarea eforturilor dvs., în munca dvs. importantă, susținută și apreciată de către Germania”, afirmă oficialul.

„Felicitări, doamna Koveși, pentru rezultatele excelente de până acum! Vă doresc multă energie în continuare și sper că într-o bună zi România să nu mai fie afectată de corupție. Să nu renunțați niciodată! Numai bine!”, îi transmite și **ambasadorul Croației, Davor Vidis**.

Abia în momentul în care brațul lung al justiției a ajuns să facă procese mai marilor politicieni români, fiind arestați și condamnați unii dintre ei pe motive care nu presupuneau neapărat asemenea măsuri, uneori chiar pe lipsă de probe, au realizat că mecanismul de cooperare europeană nu este în acord cu principiile fundamentale de funcționare a justiției în cadrul unui stat de drept. **Exemple de intruziune a Comisiei Europene prin MCV în administrația justiției din România, sunt rapoartele MCV, din care se redau informațiile date publicității din site-ul www.Euroactiv.ro** :

Istoricul celor 10 ani de MCV și evoluția României. Ce nu au înțeles politicienii români:

25.01.2017 - 03:48 actualizat: 25.01.2017 - 05:19: Comisia Europeană a creat în 2006 un mecanism special pentru susținerea României în drumul său de reformare a sistemului judiciar și a luptei împotriva corupției. Mecanismul de Verificare și Cooperare (MCV) a fost creat odată cu intrarea țării noastre în Uniunea Europeană pentru a ajuta România (dar și Bulgaria, țară ce a intrat și ea în UE în data de 1 ianuarie 2007) să ajungă din urmă celelalte state-membre. Pe site-ul [www. Euroactiv.ro](http://www.Euroactiv.ro) este prezentat un istoric al acestor rapoarte din 2007 până astăzi, dar și evoluția unor instituții importante din țara noastră. **Raportul din 2007 – unul negativ, dar încurajator:** Primul raport MCV a fost dat în iunie 2007 și nota că „România și-a amplificat eforturile, la cele mai înalte niveluri, în lupta împotriva corupției. Chiar dacă aceste eforturi sunt recunoscute, rămân multe de făcut. Progresele realizate în scurta perioadă de timp care s-a scurs de la instituirea mecanismului de cooperare și verificare sunt încă insuficiente”. Schimbările sistemului corupt, cu legislație neclară nu se pot face, spuneau experții, fără „să fie respectată în mod strict separarea puterilor executivă, legislativă și judecătorească și să existe o voință politică și condiții politice stabile”. Concluzia primului raport a fost că „în ansamblu, România a înregistrat unele progrese în reforma sistemului judiciar”, dar că „progresul înregistrat în domeniul tratamentului judiciar al corupției la nivel înalt este încă insuficient”. Exprim opinia că prin acest prim raport, politicienii români au fost încurajați să vândă toate resursele naționale ale țării, prin crearea aparenței că de vreme ce suntem membrii în UE, noi ca țară nu mai avem nevoie de resurse proprii, ceea ce a condus

la realizarea ulterior a unor privatizări frauduloase, rezultate cu distrugerea industrială și economică a țării, fără ca puterea judecătorească și serviciile de informații să întreprindă vreun demers. **Raportul din 2008 - DNA începe să miște, Parlamentul pune piedici prin legi:** Al doilea raport al Comisiei Europene notează că „în primul an în calitate de stat membru UE, România a continuat să facă eforturi în vederea remedierii deficiențelor care, altfel, ar împiedica aplicarea eficace a legislației, politicilor și programelor europene. Cu toate acestea, în domenii cheie cum ar fi, lupta împotriva corupției la nivel înalt, nu s-a făcut încă dovada unor rezultate convingătoare”. Exprim convingerea că rezultatul acestui raport, a fost promotorul încheierii ulterioare cu începere din anul 2009, a unor protocoale de colaborare încheiate între serviciile secrete din România, interferate de interese al serviciilor secrete din țările membre NATO și UE, cu PICCJ, ICCJ, CSM, ceea ce a condus ulterior în transformarea țării într-un experiment de decredibilizare în masă a justiției din România. **Raportul din 2009. Momentul în care MCV a dat soluția grăbirii proceselor penale:** Până în 2009, o mare problemă în justiție era cea a proceselor lungi, iar multe se terminau după prescrierea faptelor. Una dintre cauze era întreruperea procesului penal prin excepții de neconstituționalitate. „Va fi important ca executivul să convină cu legiuitorul asupra modificării legii privind funcționarea Curții Constituționale, astfel încât să se elimine suspendarea judecării cauzelor atunci când pârâtul/învinuitul invocă excepția de neconstituționalitate”. Exprim opinia că modificarea ulterioară a legislației, potrivit căreia sesizările de către instanțe cu excepțiile de neconstituționalitate a unor articole sau texte din legi, pentru că nu au mai produs suspendarea judecării cauzelor din care au

fost admise sesizările CCR, a produs victimizarea cetățenilor, degradarea actului de justiție, deoarece, aplicarea unor articole cu conținut neconstituțional în timpul procedurilor de judecată, a condus la condamnări definitive care nu au mai putut fi reparate în mod efectiv după ce ulterior au fost admise excepțiile de neconstituționalitate, atât timp cât pedepsele erau deja executate. **Raportul din 2010, unul total negativ. Excepția – DNA:** Comisia Europeană constata numai „deficiențe importante în eforturile României de a realiza progrese în cadrul MCV. România nu a demonstrat un angajament politic suficient de a sprijini procesul de reformă și de a imprima direcția acestui proces, iar factorii de decizie din sistemul judiciar au manifestat o anumită reticență de a coopera și de a-și asuma responsabilități”. Exprim opinia ca aceste constatări din respectivul raport au fost de natură a încuraja organizarea și funcționarea justiției prin regulile implementate prin „statul paralel”, denumit și sistem represiv, prin care justiția a fost încurajată să aplice prin norme infralegale introduse prin protocoale de colaborare secrete care adăugau la normele de drept material și procedural stabilite prin legi. **2011. Raport MCV negativ pe confiscarea produselor infracțiunii:** Experții europeni notau în acest raport că „eficacitatea luptei împotriva corupției este afectată de existența unor probleme grave în sistemul de recuperare a produselor infracțiunii. În România, bunurile obținute în mod ilegal sunt confiscate într-o foarte mică măsură, în principal, din cauza posibilităților limitate de confiscare prevăzute de lege, a practicilor judiciare restrictive și a lipsei unui comportament proactiv din partea organelor de urmărire penală”. Exprim opinia că acest raport negativ a constituit în continuare o formă de încurajare pentru unele categorii de magistrați, de a se deda la abu-

zuri evidente prin care patrimoniul ale unor firme producătoare de bunuri și servicii să fie sechestrate, confiscate, mijloc prin care au fost create prejudicii irecuperabile în mijloacele de producție ale tarii. Exemple fiind întreprinderi închise, firme intrate în insolvență, dizolvare și lichidare ale căror bunuri au fost vândute ca fier vechi. A se vedea: [www. Bacau.net](http://www.Bacau.net); **16 mai 2015:** „Tăierea la fier vechi a RAFO Onești, blocată de un sechestrul asigurator extins de Curtea de Apel București în dosarul „RAFO-CAROM”. Curtea de Apel București a pus luni sechestrul pe toate bunurile acționarilor RAFO. Decizia instanței bucureștene vizează o „confiscare specială” într-un dosar penal în care DIICOT îi acuză pe afaceriștii Ovidiu Tender și Marian Iancu de un prejudiciu cifrat la peste 60 de milioane euro. Judecătorii instanței bucureștene au extins sechestrul și pe bunurile firmei austriece Petrochemical Holding – care deține, în prezent, 96,5 la sută din RAFO. Firma Petrochemical Holding, controlată de oligarhul rus **Iakov Goldovskiy**, deține peste 20 de companii în România, Polonia și în Rusia. Rafo este compania fanion din grupul Petrochemical, dar acționarii ruși au decis în februarie să-i vândă instalațiile la preț de fier vechi. Hotărârea a fost luată brusc, într-o ședință convocată inițial pentru mutarea rafinării la o altă bursă, după desființarea pieței Rasdaq. **2012. Cel mai dur raport MCV. „Lovitura de stat” a fost oprită:** Pentru România, 2012 a fost unul dintre cei mai grei ani prin care a trecut statul de drept. O „lovitură de stat”, așa cum a fost denumită de presă, analiști și politicieni, a fost oprită prin intervenția presei, ambasadelor și a Comisiei Europene. Ne amintim cum USL, condusă de liberalul Crin Antonescu și social-democratul Victor Ponta, a vrut să schimbe peste noapte regulile Curții Constituționale pentru a-l putea suspenda și demite pe

președintele de atunci, Traian Băsescu. „Comisia consideră că măsurile adoptate recent de Guvernul României generează preocupări serioase privind respectarea principiilor fundamentale. Aceste măsuri au fost luate într-un sistem politic excesiv de polarizat, în care neîncrederea dintre entitățile politice și acuzații, sunt o practică obișnuită; Acțiunile respective ridică îndoieli serioase privind angajamentul față de respectarea statului de drept sau privind modul în care este înțeles statul de drept într-un sistem democratic pluralist. Președintele de atunci al Comisiei Europene, Jose Manuel Barroso, i-a înmânat la Bruxelles lui Victor Ponta un set de 11 probleme ce trebuiesc rezolvate de premierul României pentru a ieși din haosul creat de USL din ambiția de a-l demite pe Traian Băsescu. Raportul nota faptul că „în unele domenii importante, schimbările s-au produs, în primul rând, ca rezultat al presiunii externe. Exprim opinia că realitatea a fost cu totul alta, deoarece ulterior s-a dovedit că menținerea în funcție a președintelui Traian Băsescu, a fost prin adoptarea unei erate preluată de CCR. Așa s-a ajuns că efectul participării la referendum a peste cinci milioane de cetățeni să nu aibă niciun rezultat. În ceea ce privește criticile aduse presei, s-a probat ulterior că anumite instituții de presă, gen Realitatea Tv, B1Tv, erau vectori de opinie în susținerea unor arestări abuzive profund mediatizate, prin care persoanele cercetate erau condamnate în opinia publică mai înainte de a se finaliza procedura de judecată. **Raportul din 2013 - Campanii mediatiche de hărțuire și presiuni asupra justiției:** Evenimentele din 2012 care au generat cele mai dure reacții din partea Comisiei Europene și ale ambasadelor au determinat emiterea unui raport MCV după numai șase luni, nu după un an cum era obișnuit. Pe lângă criticile aduse politicianilor și mass-media par-

tizană, de manipulare și acțiunile Consiliului Național al Audiovizualului au fost criticate dur. „Comisia a primit numeroase rapoarte privind acte de intimidare sau hărțuire comise împotriva unor persoane care lucrează în instituții judiciare și anticorupție importante, inclusiv amenințări cu un caracter personal împotriva judecătorilor și a familiilor acestora și campanii mediatiche de hărțuire. Comisia ar dori, de asemenea, să atragă atenția asupra rolului mijloacelor de informare în masă. Acest raport a creat aparențele victimizării unor persoane care lucrează în instituții judiciare și anticorupție importante, care ulterior au fost dovediți ca au lucrat în mod abuziv, fiind evidente exemple de magistrați suspendați pentru fapte de anchete contrafăcute. Exemplu știri publicate de DIGI 24 din 17-12-2017: Fostul procuror DNA, Emilian Eva a fost condamnat, marți, de către Înalta Curte de Casație și Justiție, la 2 ani și 11 luni de închisoare cu suspendare pentru luare de mită și acte de comerț incompatibile cu funcția, dar și la plata unei amenzi în valoare de 12.000 de lei pentru fals în declarații, transmite News.ro. Lista acestora continuă, cu procurorii DNA din Ploiești, Oradea, Constanta, etc. **Raportul din 2014: „Marșea Neagră” și scandalul revocării șefilor din DNA:** În ianuarie 2014, Comisia dădea publicității raportul ce analiza evenimentele din 2013. Au fost două puncte importante tratate de experții europeni: cel în care guvernul Ponta schimba brusca șefi din DNA cu alții fără nicio procedură transparentă de selecție și episodul „Marșea Neagră”, al cărui protagonist a fost actualul ministru al Justiției, Florin Iordache. „Pe baza rapoartelor MCV publicate până în prezent se poate observa că progresele nu au fost ușor de obținut, iar cele obținute într-un domeniu pot fi îngrădite sau negate de regrese în alt domeniu. În decembrie 2013, acțiunile Parlamentului

au demonstrat că principiile și obiectivele centrale ale reformei continuă să fie puse la încercare – pentru reiterarea acestor principii a fost necesară intervenția Curții Constituționale”. Experții au făcut referire pe larg și la evenimentele din decembrie 2013, cunoscute sub numele „Marțea Neagră”, atunci când s-au făcut modificări la Codul penal și au fost adoptate de Parlament fără organizarea unei dezbateri sau a unei consultări publice prealabile. „Printre alte dispoziții importante se numără și redefinirea conflictului de interese în vederea scoaterii unei serii largi de categorii de persoane de sub incidența răspunderii în cazul săvârșirii unei infracțiuni. Raportul a ocolit realitățile din justiția din România, prin a fi prezentate mari devianțe de la actul de justiție, comise prin forma subversivă de organizare a statului paralel. **Un raport pozitiv în 2015. Cu excepția deciziilor Parlamentului:** Anul 2014 a adus intrarea în vigoare a noilor Coduri (Penal și de Procedură Penală), iar Comisia Europeană a apreciat modul în care Justiția a „adoptat” rapid instituția judecătorului de cameră preliminară și a judecătorului de drepturi și libertăți. „Trecerea la noile coduri a fost o reușită, principalele instituții conlucrând în mod eficace în acest context: Ministerul Justiției, Înalta Curte de Casație și Justiție (ICCJ), CSM, Ministerul Public și Institutul Național al Magistraturii (INM). Magistratii români au dovedit că se pot adapta la noile coduri fără să-și întrerupă activitatea. Unele măsuri inovatoare, cum ar fi posibilitatea încheierii de acorduri de recunoaștere a vinovăției, par să fi fost deja utilizate cu succes”. Tot în 2014 a fost luată în calcul o lege a amnistiei ce ar fi scăpat de procese sau de anchete politicienii corupți. „Respingerea Legii amnistiei de către Parlament în noiembrie 2014 a transmis un semnal pozitiv în ceea ce privește opoziția față de o lege care ar conduce la exonerarea unor

persoane condamnate pentru infracțiuni de corupție. Exprim opinia că rezultatul ulterior al neacordării unei legi de amnistiere și grațiere a unor pedepse a condus la pierderea de către statul român a unor milioane de euro acordate cu titlu de despăgubiri cetățenilor români de către CEDO, dar și afectarea imaginii ca țară europeană prin proiect Pilot prin care CJUE era sesizată pentru aplicarea de sancțiuni europene împotriva țării. **Ianuarie 2016: cel mai bun raport pentru România, umbrat tot de acțiunile politicianilor:** Anchetele, dar și condamnările venite din instanță pe numele multor politicieni pentru corupție la nivel înalt sunt „un semn că tendința subiacentă în ceea ce privește independența justiției este pozitivă și că nicio persoană care comite o infracțiune nu se situează mai presus de lege”. Comisia Europeană a notat însă faptul că în 2015 au existat din ce în ce mai multe voci critice la adresa magistratilor „exprimate de către politicieni și în mass-media, precum și lipsa de respect față de hotărârile judecătorești”, printre aceștia fiind și președintele Senatului, Călin Popescu Tăriceanu. „În 2015, Parlamentul a refuzat aproximativ o treime din cererile formulate de DNA de ridicare a imunității unor parlamentari pentru a permite inițierea de anchete sau aplicarea măsurilor de arest preventiv”, a mai notat Comisia Europeană. Este vorba despre încercarea guvernului de a adopta pe furiș ordonanțe de urgență ce ar grația numeroși politicieni condamnați, inclusiv liderul PSD Liviu Dragnea, dar și ștergerea prejudiciilor constatate prin hotărâri judecătorești definitive, cum ar fi cel de 60 de milioane de euro din dosarul privatizării frauduloase a ICA, condamnatul fiind Dan Voiculescu, cel care controlează postul de televiziune Antena3. Intervenția președintelui Klaus Iohannis a dus la stoparea pentru moment a acestor ordonanțe de urgență care au

fost la un pas de a fi adoptate fără niciun fel de consultare publică, pe furiș, fără o dezbateră în Parlament și fără a avea opiniile specialiștilor din sistemul judiciar. Cu doar câteva zile înainte, ministrul Justiției, Florin Iordache, spunea încrezător: „Noi trebuie să spunem, ca stat, că România îndeplinește toate condițiile și condiționalitățile pentru a fi ridicat MCV”. Laudele primite de oficialii Comisiei Europene s-au dovedit în mare parte a fi deșarte, în urma unor condamnări de răsunet a statului roman la plângerile formulate de justițiabilii români la CEDO, prin care, pe fondul modificărilor aduse codurilor din România, așa cum s-a solicitat de Comisia Europeană, s-a constatat că aceste modificări nu au fost de natură să protejeze drepturile și libertățile fundamentale ale omului, dimpotrivă, fiind de natură de a îngreui drepturile și libertățile omului. Acest lucru s-a dovedit cu prisosință prin declararea neconstituționalității a peste 100 de texte și articole din noile coduri, în conformitate cu deciziile Curții Constituționale din România. Pentru a pune bazele unei justiții controlate de serviciile de securitate din străinătate, au fost introduse în sistemul juridic românesc, protocoale de colaborare încheiate între Ministerul Public în calitate de exponent al procurorilor, încheiate cu Serviciul Român de Informații care, la rândul său, în baza tratatului de aderare la NATO și UE, au fost integrate și coordonate de structurile statale ale serviciilor de informații din statele componente ale acestora. În aplicarea acestor protocoale, președintele ICCJ devenea șeful structurii de securitate din justiție, total împotriva legii cu privire la statutul magistratilor și, împotriva legii de organizare și funcționare a instanțelor. În acest mod au fost ticluite complete de judecată aranjate cu mâna de președintele ICCJ, după caz de președinții de secții, prin care s-a pus în practică programul

de organizare și funcționare a instanțelor, după dictarea partenerilor instituționali. În timp ce judecătorii trebuiau să fie trași la sorti, această procedură nu a fost respectată la nivelul niciunei instanțe de apel, fie cu grad de curte de apel, fie de ICCJ.

Metodologia utilizată:

Au fost analizate rezultatele unor procese răsunătoare de condamnări pentru corupție dispuse împotriva unor decidenți români, care, după ce au fost aplicate și executate pedepsele, s-a constatat de către instanțele europene, prin Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO), ca probele folosite în acuzare au fost trucate, contrafăcute de serviciile de informații, după caz au avut loc anchete penale și judecăți, prin încălcarea dreptului la un proces echitabil în forma definită de Convenția Europeană.

Au fost realizate comparații între hotărâri judecătorești definitive, prin care subiecți procesuali aflați în situații identice au fost judecați cu măsuri diferite, în așa fel încât pentru fapte în acuzații identice, în unele instanțe, erau pronunțate achitări, iar în altele au fost pronunțate condamnări cu executare, fără a se ține cont de practica juridică în favoarea acuzatului, obligatorie ca izvor de drept în aplicarea dreptului european.

Informații au fost publicate pe site-uri, pe posturi de televiziune, anchete jurnalistice, documentarii științifice, informații de interes public identificate în procedura științifică de cercetare și documentare.

Sursa datelor:

- Portalul instanțelor de judecată;
- Portalul instituțiilor publice cu activități economice, administrative, juridice;
- Practica CEDO;
- Mecanismul de Colaborare și Verificare Europeană;
- Internet.

Rezultate obținute:

Au fost identificate, în urma cererilor formulate în temeiul legii liberului acces la informații de interes public, în acord cu dispozițiile legii 52/2003 din România, documente care au adăugat la normele de drept juridic, considerate infralegale, pe baza cărora au fost administrate probe fără suport legal;

Au fost declanșate cercetări penale inițiate de autorul articolului, fiind confirmate îndeplinirea condițiilor de cercetare penală, împotriva decidenților aflați în funcțiile prin care se administrează justiția în stat, probate prin certificate comunicate autorului dr.Botomei Vasile în calitate de reprezentant legal al organizației profesionale patente, înregistrată și autorizată cu denumirea de: Uniunii Naționale a Barourilor din România-UNBR, Cod fiscal 29497286, creată în aplicația practico-științifică din teza de doctorat în drept denumită: Răspunderea administrativă. Aspecte practico-științifice în plan comparat: Republica Moldova și România, teză autorizată în Republica Moldova prin diploma de doctor în drept/doctor of philosophy, seria DR nr.1787 eliberată din 10-12-2013 și, recunoscută în România prin Atestatul de doctor în drept nr. 66035/17-04-2014, eliberat de Ministerul Educației și Cercetării Științifice.

Astfel, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție-Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism Structura Centrală, a declanșat o amplă cercetare penală împotriva Președintei Înaltei Curți de Casație și Justiție, judecător Cristina Tarcea, dar și împotriva ex-Președintei Înaltei Curți de Casație și Justiție, judecător Liviu Stanciu, obiect al dosarului penal nr. 2621/VIII-1/2018, din care se redă textual următoarele:

„Către: Uniunea Națională a Barourilor din România-UNBR, municipiul Bacău, str. Oituz, 33, județul Bacău; Domnului Botomei Vasile;

.....plângerea penală formulată de dvstră și transmisă prin poșta electronică unității noastre la data de 09-11-2018, a fost înregistrată sub numărul de mai sus (dosar penal nr.2621/VIII-1/2018) fiind trimisa pentru competența soluționare Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție Secția de Investigare a Infracțiunilor din Justiție.”

Sesizările penale au concurat la declanșarea unor cercetări penale din partea PICCJ, concomitente cu cercetări administrative din partea Inspecției Judiciare, împotriva Președintelui ICCJ, pentru fapte constatând în nerespectarea atribuțiilor funcționale, aflate în legătură cu activitățile de organizare judiciară, redată ca rezultat în mass-media, astfel:

SE NĂRUIE COMPLETURILE DE 3 ICCJ – CCR lovește mortal Înalta Curte. Toate completurile de 3 nu au fost alese legal, ci puse cu mâna. Mii de procese stau sub spectrul nulității. Justițiabilii nu au avut parte de repartizare aleatorie a judecătorilor. CCR a statuat ca modul de alcătuire a completurilor ICCJ trebuie prevăzut în lege. Nicăieri în lege nu se stabilește modul de compunere, dar ICCJ și-a făcut propriul regulament prin care completurile sunt formate de președinții de secții. Marți, 18 decembrie 2018 | Scris de George TARATA - Bogdan GALCA, Dezvăluiri – Anchete, www.luju.ro;

După ce Curtea Constituțională a României a consfințit că în ultimii patru ani Completele de 5 judecători au funcționat nelegal, astfel că toate deciziile pronunțate de ele sunt nule, aceeași soartă o pot avea și completurile de 3 judecători ale ICCJ. Iar asta întrucât la rândul lor acestea au fost compuse nelegal, iar justițiabilii nu au avut parte de o repartizare aleatorie a judecătorilor, care sunt puși cu mâna de președinții de secții. CCR a stabilit ca modul de alcătuire a completelor de la instanța supremă trebuie

prevăzut de lege, or acest lucru nu se întâmplă”. Prin decizia 685 din 7 noiembrie 2018, dispusă de CCR, s-a constatat că timp de patru ani Completele de 5 judecători ale ICCJ au fost constituite nelegal, fiind înfruntate prevederile art. 126 alin. (4) din Constituția României conform căruia “*Compunerea Înaltei Curți de Casație și Justiție și regulile de funcționare a acestora se stabilesc prin lege organică.*”, CCR a făcut analiza modului în care trebuiau alcătuite completele de judecată, prin care a explicat în paragraful 177 din considerente, care sunt obligatorii, faptul prin compunerea Înaltei Curți se înțelege nu doar organizarea și compunerea secțiilor, ci și compunerea completurilor de judecată:

„*Curtea reține că instanțele judecătorești, astfel cum sunt reglementate prin Constituție și Legea nr.304/2004, își realizează funcția de înfăptuire a justiției prin intermediul judecătorilor organizați în completuri de judecată. Pentru ca organizarea puterii judecătorești să nu devină în sine aleatorie și pentru a nu permite apariția unor elemente de arbitrar, legiuitorul constituant a stabilit că procedura de judecată se stabilește prin lege, iar cu privire specială asupra Înaltei Curți de Casație și Justiție a consacrat faptul că atât compunerea sa, cât și regulile de funcționare se stabilesc prin lege organică. Astfel, atunci când legiuitorul constituțional se referă la compunerea instanței supreme – noțiune autonomă folosită de Constituție – nu are în vedere numărul total de judecători al acesteia, ci organizarea și compunerea secțiilor, secțiilor unite, completurilor de judecată care realizează funcția sa jurisdicțională.*”

Curtea constată că legiuitorul constituțional a dat o mare importanță ordonării acțiunii puterii judecătorești atât la nivelul instanței supreme, cât și la nivelul celorlalte instanțe inferioare.

Această construcție constituțională a dus la calificarea la nivel legal a aspectelor referitoare la compunerea instanței judecătorești, ca fiind norme de procedură de ordine publică. De aceea, încălcarea prevederilor legii referitoare la compunerea completului de judecată exprimă o exigență de ordine publică, a cărei încălcare atrage nulitatea absolută a actelor pronunțate de acesta”.

Modul de alcătuire a completurilor de 3 nu a fost prevăzut în lege.

Constatăm că CCR a stabilit că legea 303/2004, este lacunară, deoarece stabilește modul în care se compun completurile de 5 judecători, dar nu și cele de 3. Există câteva referiri la celelalte complete de judecată, altele decât cele de 5, în art. 19 și art. 31 din Legea 304/2004, însă nu se prevede modul în care ele trebuiesc alcătuite.

În lipsa unei prevederi de repartizare aleatorie a judecătorilor pe complete, dreptul la un proces echitabil este încălcat grav. Modul de alcătuire a completurilor de 3 judecători este stabilit prin Regulamentul de ordine interioară al ICCJ cu valoare de act administrativ care este inferior legii și, nu prin lege așa cum ar fi trebuit.

Compunerea completurilor de 3 judecători este prevăzută la art. 31/1 și 32 din Regulamentul ICCJ, unde se arată următoarele: „Art. 31¹ (1) Completele de judecată ale Secției penale se compun după cum urmează: a) în cauzele date, potrivit legii, în competența de prima instanță a Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție, completul de judecată este format din 3 judecători; Art. 32(1); Președinții de secții stabilesc judecătorii care compun completele de judecată din cadrul secțiilor, transmit spre aprobare Colegiului de conducere compunerea completelor de judecată din cadrul secțiilor și programează ședințele acestora.

(2) Dacă numărul de judecători

necesar formării completului de judecată nu poate fi asigurat, acesta se constituie cu judecători de la celelalte secții, desemnați de către președinte sau unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție, prin tragere la sorti”.

CCR a statuat prin Decizie 685/2018, la paragraful 188, ca art. 32 din Legea 304/2004 care stabilește că alcătuirea Completurilor de 5 judecători se face prin tragere la sorti a membrilor, reprezintă o garanție a imparțialității instanței și a dreptului la un proces echitabil: Or, acest lucru s-a constatat de CCR, că nu a fost respectat. „*Prin urmare, și în privința compunerii aleatorii a completului de judecată, hotărârile Colegiului de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție – de la momentul aplicării prevederilor art.32 din Legea nr.304/2004, astfel cum au fost modificate prin Legea nr.255/2013 și Legea nr.207/2018 (respectiv din 1 februarie 2014 până în prezent) – trebuiau să fie o expresie a acestei garanții și să înlăture orice posibilitate de a nu fi trași la sorti toți membrii completului, evitând, astfel, instituirea introducerii „de drept” a unui judecător cu funcție de conducere din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție, ca membru al Completului de 5 judecători, care, pe această cale, devine și președinte al Completului. O asemenea obligație incumbă Înaltei Curți de Casație și Justiție, în virtutea loialității pe care aceasta trebuia să o manifeste față de principiile constituționale și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului”.* Exprimăm opinia că atât timp, cât prin art. 31 legea nr. 304/2004, nu se reglementează modul de compunere a completelor de 3 judecători de la ICCJ, nefiind definite că sunt stabilite prin tragere la sorti și, nici că sunt stabilite prin decizii administrative ale colegiului de conducere, adăugată la lege prin Regulamentul ICCJ, fiind act juridic inferior, nu trebuie luat

în considerare, prin urmare, toate persoanele care au suferit vătămări prin deciziile instanțelor ar trebui să beneficieze de o procedură de reluare a judecării prin soluționarea cauzelor prin complete constituite în aplicarea unei legi și nu a unui Regulament. Prin Decizia CCR 633 din 12 octombrie 2018 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, prin paragraful 262 se reține ca: „Opțiunea Camerei decizionale de a adopta soluția desemnării aleatorii a judecătorului care îl înlocuiește pe judecătorul care s-a abținut sau a fost recuzat (art. I pct.34) reprezintă o garanție a imparțialității instanței”. În final, exprimăm opinia că alcătuirea completurilor de judecată nu în mod aleatoriu, ci prin desemnarea directă a membrilor acestora este nelegală nu doar în cazul Înaltei Curți, ci și în cazul celorlalte instanțe. Aceasta, întrucât art. 52 din Legea 304/2004 care se referă la judecătoria, tribunale și curți de apel, nu prevede o repartizare aleatorie a judecătorilor, care să ofere garanția unei instanțe imparțiale și a unui proces echitabil, garanții oferite doar prin repartizare aleatorie așa cum CCR a stabilit. *Sub acest aspect, al nelegalității tuturor completelor de apel, s-a pronunțat dna judecător Cristina Tarcea, Președintele ICCJ și reprezentantul puterii judecătorești: „Vă reamintesc că nu sunt numai completuri de 3, ci și de 2 și de 1, iar în măsura în care apreciem că tragerea la sorți reprezintă un element echitabil, această tragere trebuie aplicată și asupra completurilor de 1, 2 și 3 judecători din țară”.*

Decizia 685/2018 CCR (pct. 188) spune extrem de limpede că: „între garanțiile aferente imparțialității obiective a instanței, parte

a dreptului la un proces echitabil, se înscrie caracterul aleatoriu atât al distribuirii cauzelor în sistem informatic, cât și al compunerii completului de judecată instituit de lege”. Sursă: Mediafax, Avocați – Cazul Avocatului.

Prin studiul științific efectuat asupra lacunelor legislative în materia legii de organizare judiciară, acesta se finalizează la nivelul acestei etape cu recomandarea științifică, de inițiere de către Ministerul de Justiție a unei Ordonanțe de urgență, prin care să se completeze deopotrivă Noul Cod de procedură civilă și Codul de procedură penală cu extinderea termenelor în raport de care justițiabilii să beneficieze de dreptul de a introduce acțiuni de contestație în anulare, ca mijloc de retractare a deciziilor definitive, astfel:

PROIECT DE MODIFICARE A 135/2010 PRIVIND CPP;

1. Art. 428: Termenul de introducere a contestației în anulare se modifică astfel:

(2) Contestația în anulare pentru cazul prevăzut la art. 426 lit. d) poate fi introdusă oricând.

Motivație: În prezent contestația în anulare pentru cazurile când instanța de apel nu a fost compusă potrivit legii ori a existat un caz de incompatibilitate, este prevăzută prin art.426 lit d) Cpp, determinată pentru introducere la instanță, de termenul prevăzut în art. 428 (1) Cpp, care este de maxim 30 de zile de la comunicarea hotărârii.

Având în vedere că neegalitatea constituirii completului de judecată este o nulitate de ordine publică, exprimam opinia ca este necesar a fi imprescriptibil, deoarece ceea ce este nelegal, nu trebuie să existe, indiferent de data constatării, de procedură prin care a fost făcută constatarea și de termenul scurs de la data comunicării hotărârii definitive.

În exprimarea acestei recomandări, avem în vedere principiul constituțional, denumit egalitatea

în fața legii și egalitatea în fața justiției, obligație ce incumbă Înaltei Curți de Casație și Justiție în virtutea loialității pe care aceasta trebuia să o manifeste față de principiile constituționale și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului”.

În această etapă de studiu științific, apreciem că procedura de contestație în anulare pentru cauze de nelegalitate completelor de judecată din cauzele civile, presupune un studiu separat, având în vedere stabilitatea raporturilor juridice între civili, în care nu întotdeauna privește statul.

Bibliografie

- Rapoarte pentru România emise de MCV;
- Surse de pe site-uri juridice, www.luju.ro; Mediafax; www.News.ro; www.bacau.net;
- Informații publicate pe posturile Tv: Realitatea Tv; Antena 3; România TV; B1; DIGI 24;
- Constituția României;
- Legea 303/2004; Legea 304/2004; legea 317/2004;
- Teza de doctorat în drept: Răspunderea administrativă: Aspecte practico-științifice în plan comparat: Republica Moldova și România, autor dr. Botomei Vasile;
- Decizii CCR;
- Doctor în drept – Botomei Vasile, mediator.

CZU 343.72

CONȚINUTUL OBIECTULUI JURIDIC AL INFRAȚIUNII DE ESCROCHERIE

Liliana DREGLEA-LUCAS,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

Articolul este consacrat analizei obiectului juridic al infracțiunii de escrocherie. Autorul expune diverse viziuni asupra esenței noțiunii de patrimoniu ca valoare socială apărată de art. 190 CP al RM. Concluziile expuse vor contribui la înțelegerea corectă a semnelor infracțiunii de escrocherie.

Cuvinte-cheie: *escrocheria, semnele escrocheriei, obiectul juridic, clasificarea obiectului juridic, Codul penal.*

CONTENU DE L'OBJET JURIDIQUE DE L'INFRACTION DE FRAUDE

Liliana DREGLEA-LUCAS,

doctorand, Académie „Ștefan cel Mare”, du Ministère de l'Intérieur de la République Moldova

L'article est consacré à l'analyse de l'objet juridique du crime de l'escroquerie. L'auteur expose différents points de vue sur l'essence de la notion de la propriété comme la valeur sociale protégée par l'art. 190 CP RM. Les conclusions contribueront à une bonne compréhension des signes du crime de l'escroquerie.

Mots-clés: *l'escroquerie, les signes d'escroquerie, l'objet juridique, la classification de l'objet juridique, le Code pénal.*

Introducere. Problema combaterii criminalității economice, inclusiv ale diferitelor forme ale escrocheriei a devenit deosebit de actuală la etapa contemporană de dezvoltare a Republicii Moldova. Escrocheria capătă noi forme și dimensiuni. Investigarea aspectelor juridico-penale ale acestor fapte constituie astfel o parte importantă a domeniului juridico-penal al activității de combatere a escrocheriilor.

În cadrul analizei oricărei componente de infracțiune se evidențiază patru elemente, fiecare dintre ele incluzând un grup de semne care caracterizează: 1) obiectul infracțiunii; 2) latura obiectivă a infracțiunii; 3) latura subiectivă a infracțiunii; 4) subiectul infracțiunii. Dezvăluirea conținutului obiectului infracțiunii constituie punctul inițial al cunoașterii componentei oricărei infracțiuni.

Metode și materiale aplicate. În limitele de studiu ale acestui articol, în calitate de metodă de

cercetare principală a fost utilizată metoda comparativă de studiere a obiectului escrocheriei. În afară de metoda comparativă au mai fost utilizate o serie de metode cum ar fi: metoda analizei logice, interpretării logice, clasificării etc.

Conținut de bază. Determinarea conținutului obiectului infracțiunii de escrocherie se bazează pe concepțiile fundamentale ale științei penale autohtone referitoare la obiectul infracțiunii. Problema clasificării obiectelor infracțiunii chiar și la momentul actual rămâne a fi una discutabilă în doctrina penală a Republicii Moldova. Autorii Botnaru S., Șavga V., Grosu V., și Grama M. deosebesc următoarele categorii ale obiectului juridic al infracțiunii: obiect general, obiect generic (de grup) și obiect special (specific) [4, p. 152-153]. Juriștii Borodac A., Gherman M., Maldea N., Aldea T., Costa M., și Stiuș V. la fel disting trei modalități ale obiectului: obiect general, generic (de grup) și nemijlocit [2, p. 113-

115], astfel utilizând un termen diferit pentru a nominaliza cea de-a treia modalitate a obiectului.

Având în vedere cum definesc acești autori cea de-a treia categorie a obiectului: primii – „obiectul juridic special al infracțiunii este valoarea socială concretă (și, implicit relațiile sociale corespunzătoare) căreia i se aduce atingere prin infracțiune” [4, p. 153]; ultimii – „obiectul juridic nemijlocit al infracțiunii îl formează valoarea socială concretă asupra căreia a atentat infractorul” [2, p. 114] putem concluziona că în doctrina penală a Republicii Moldova termenele: „obiect juridic special” și „obiect juridic nemijlocit” au un conținut identic.

În doctrina penală română se folosește doar noțiunea de obiect juridic special care, de obicei, este determinat ca obiect juridic propriu-zis al infracțiunii, specific fiecărei infracțiuni constituit din relații sociale formate în jurul și datorită unei valori sociale specifice,

subordonate uneia dintre valorile fundamentale, relații a căror formare, desfășurare sau dezvoltare nu ar fi posibilă fără incriminarea și sancționarea faptei care constituie elementul material al infracțiunii [7, p. 146].

În doctrina penală a Republicii Moldova este acceptată practic unanim determinarea conținutului obiectului juridic general al tuturor infracțiunilor, inclusiv și al sustragerilor, și al escrocheriei, ca relații sociale a căror existență și normală desfășurare este condiționată de protejarea ordinii de drept a Republicii Moldova.

Nu există o astfel de unanimitate de opinii referitor la noțiunea și conținutul obiectului generic al infracțiunii. Astfel, Borodac A., Gherman M., Maldea N., Aldea T., Costa M., și Stiuț V. consideră că el cuprinde un grup de relații sociale omogene, dependente unele de altele [2, p. 114], iar autorii Botnaru S., Șavga V., Grosu V., și Grama M. susțin opinia conform căreia el include și valorile sociale de aceeași natură, și relațiile sociale formate în jurul lor [4, p. 152]. O viziune analogică asupra noțiunii obiectului generic este susținută și de către autorii români Bulai C. [7, p. 145], Boroi A. [3, p. 120], Nistoreanu G. [12 p. 97].

În doctrina penală a Republicii Moldova există anumite divergențe de opinii și referitor la conținutul obiectului generic al infracțiunilor patrimoniale. Juristul A. Borodac include în conținutul obiectului generic al infracțiunilor respective doar „relațiile patrimoniale cu cele două componente ale lor: 1) dreptul la proprietate, și 2) totalitatea celorlalte drepturi și obligațiuni patrimoniale, care au o valoare economică” [1, p. 155]. Susținem însă poziția autorilor Brânză S., Ulianovschi X., Stati V., Țurcanu

I. și Grosu V. care au o viziune mai largă asupra conținutului obiectului generic al infracțiunilor din grupul analizat considerând că acesta este compus din relațiile sociale cu privire la patrimoniu [6, p. 222].

Expresia juridică a relațiilor sociale patrimoniale se regăsește preponderent în normele legislației civile. În corespundere cu art. 284 CC RM „Patrimoniul reprezintă totalitatea drepturilor și obligațiilor patrimoniale (care pot fi evaluate în bani), privite ca o sumă de valori active și pasive strâns legate între ele, aparținând unor persoane fizice și juridice determinate”, iar în corespundere cu alin. 1 art. 315 CC al RM „Proprietarul are drept de posesiune, de folosință și de dispoziție asupra bunului.” [8]. Reieșind din prevederile respective, dreptul de posesie, de folosință și de dispoziție cu bunurile alcătuiesc dreptul la proprietate.

Evident, că orișice infracțiune patrimonială lezează dreptul de proprietate – forma juridică de exprimare a relațiilor patrimoniale. Infracțiunile patrimoniale, în dependență de specificul său, aduc daună ori concomitent tuturor împuternicirilor proprietarului, ori doar unora dintre ele. Apreciem că dreptul la proprietate este derivat de la relațiile patrimoniale, adică secundar în raport cu ele, relațiile patrimoniale astfel fiind primare. Astfel, infracțiunile patrimoniale lezează dreptul la proprietate secundar – dauna primară cauzându-se relațiilor patrimoniale. Reieșind din cele expuse mai sus, susținem opinia autorului rus Gauhman L., care consideră că obiectul generic al infracțiunilor patrimoniale sunt relațiile patrimoniale și nu dreptul la proprietate, căci obiectul unei infracțiuni constituie ceea ce la infracțiunea atentează în final [17, p. 17-19].

În doctrina penală rusă există mai mulți juriști care ocupă o poziție analogică. Astfel, autorul V. A. Vladimirov apreciază că „investigațiile elucidate în literatura juridică sovietică referitoare la infracțiunile contra proprietății private nu reflectă într-o măsură corespunzătoare toată complexitatea și problematica relațiilor sociale, reunite prin noțiunea de proprietate privată. Deseori, aceste relații sunt cercetate unilateral: doar ca drept la proprietate privată. Însă ... este necesar să concluzionăm că dreptul la proprietate privată și conținutul economic al proprietății nu sunt identice: dreptul la proprietate constituie doar exprimarea juridică a relațiilor sociale derivate referitoare la însușirea bunurilor materiale și posesiunea lor în cadrul și prin intermediul anumitei formațiuni social-economice”. [16, p. 11].

Juristul Kosîh S. menționează că relațiile patrimoniale reprezintă „relațiile între oameni (și persoane juridice), referitoare la bunurile materiale, producerea, distribuția, schimbul și consumul lor” [21, p. 19], autorul Kaciurin D. consideră, la rândul său, că acestea constituie „relațiile sociale de producere, distribuție și schimb al bunurilor materiale destinate consumului personal sau social” [20, p. 73], iar Grigorieva L. – „a) relațiile referitoare la producerea bunurilor materiale și b) relațiile de distribuție a bunurilor materiale” [19, p. 10]. În lumina celor expuse, conținutul relațiilor patrimoniale cercetate în calitate de obiect generic al infracțiunilor din categoria dată include relațiile referitoare la producerea, distribuția, schimbul și consumul bunurilor materiale.

Profesorul Brânză S. apreciază că obiectul nemijlocit al sustragerilor, inclusiv și al escrocheriei,

corespunde formal cu obiectul juridic generic al infracțiunilor patrimoniale [5, p. 37]. Astfel, relațiile patrimoniale în contextul descris reprezintă și obiectul generic al tuturor infracțiunilor patrimoniale, și obiectul nemijlocit corespunzător al fiecăreia dintre ele, și în particular al escrocheriei.

Un **obiect juridic comun** pentru infracțiunile săvârșite prin sustragere (în grupul cărora este inclusă și escrocheria) desemnează autorii Brânză S., Ulianovschi X., Stati V., Țurcanu I. și Grosu V. Ei consideră că „obiectul juridic comun” al acestor infracțiuni îl constituie „relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile” [6, p. 229], și, în particular, obiectul juridic special al escrocheriei îl formează la fel doar „relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile” [6, p. 280].

Considerăm în acest sens că au dreptate acei juriști, care consideră că prin intermediul escrocheriei pot fi însușite și bunurile imobile. Această poziție este dominantă și în doctrina penală română, și în doctrina penală rusă. Astfel, autorii români Dobrinou V. [10, p. 336], Nistoreanu Gh., Boroii A. [13, p. 328; 14, p. 210], Pascu I., Lazăr V. [15, p. 251], Loghin O., Toader T. [11, p. 303] consideră că infracțiunea de înșelăciune, prevăzută de legislația penală a României, poate avea ca obiect material bunurile imobile. Gauhman L. D. [23, p. 388] și Coșaeva T. O. [22, p. 309] referindu-se la infracțiunea de escrocherie incriminată de legea penală a Federației Ruse menționează același lucru.

Deoarece în Republica Moldova toate formele de proprietate sunt protejate în măsură egală, obiectul nemijlocit al escrocheriei îl constituie relațiile sociale de proprietate, indiferent de forma ei.

Astfel, profesorul Brânză S. afirmă că „tuturor formelor de proprietate li se asigură cu adevărat o apărare juridico-penală egală” [5, p. 12]. Prin urmare la etapa contemporană de dezvoltare a Republicii Moldova specificarea formei de proprietate în conținutul obiectului nemijlocit al escrocheriei și al altor infracțiuni patrimoniale se prezintă a fi neesențială, lipsită de importanță juridico-penală pentru calificarea infracțiunilor și neînsemnată pentru individualizarea obiectului nemijlocit în raport cu obiectul generic. În opinia noastră, forma proprietății nu reprezintă un semn care ar individualiza obiectul nemijlocit al escrocheriei în raport cu obiectul generic al infracțiunilor patrimoniale.

Obiectul nemijlocit al escrocheriei, însă, în raport cu obiectul generic al infracțiunilor patrimoniale se caracterizează prin trăsături individuale adăugătoare, determinate de conținutul acțiunilor cuprinse de latura obiectivă a escrocheriei. Escrocheria este descrisă în alin. (1) art. 190 CP RM ca „dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane prin înșelăciune sau abuz de încredere”. Acțiuni menționate în această dispoziție sunt orientate împotriva relațiilor de proprietate, care, în primul rând, sunt legate de ordinea de distribuire a bunurilor materiale instaurate în Republica Moldova, iar, în al doilea rând, se nasc în legătură cu patrimoniul și dreptul de proprietate. O astfel de orientare permite să evidențiem trăsăturile, care individualizează relațiile patrimoniale în calitate de obiect nemijlocit al escrocheriei în raport cu obiectul generic al infracțiunilor patrimoniale.

În primul rând, evidențiem ordinea de distribuire a bunurilor materiale în țară, stabilită de legislația Republicii Moldova. In-

fracțiunea de escrocherie este cea care cauzează prejudiciu ordinii de distribuire a bunurilor și, corespunzător, încălcă și relațiile patrimoniale, legate de această ordine. Reieșind din faptul dat, care individualizează obiectul escrocheriei, ultimul poate fi determinat ca fiind relațiile sociale patrimoniale, legate de ordinea de distribuire a bunurilor materiale [18, p. 37]. Formula dată facilitează delimitarea obiectului nemijlocit al escrocheriei de obiectele nemijlocite ale altor infracțiuni patrimoniale, care nu constituie sustrageri sau acapărări ale averii străine, în particular, de distrugerea sau deteriorarea bunurilor (art. 197 CP RM).

O altă particularitate a obiectului juridic nemijlocit al escrocheriei constă în faptul, că în conținutul său sunt cuprinse relațiile legate de bunurile materiale și/sau de dreptul de proprietate. Trăsătura dată la fel facilitează diferențierea obiectului juridic special al escrocheriei de obiectele nemijlocite corespunzătoare ale infracțiunilor patrimoniale, care sunt constituite din relațiile sociale care se nasc doar în legătură cu bunurile materiale, adică de obiectele nemijlocite ale tuturor formelor de sustragere.

Concluzii. Generalizând cele expuse mai sus concluzionăm că conținutul obiectului juridic special al escrocheriei se compune din relațiile patrimoniale legate de ordinea de distribuire a bunurilor materiale în stat, relații care se referă la patrimoniu și la dreptul de proprietate.

Bibliografie

1. Borodac A. Manual de drept penal. Partea specială. Chișinău, 2004;
2. Borodac A., Gherman M.,

- Maldea N., Aldea T., Costa M., Stiuț V. Manual de drept penal: Partea generală. Pentru învățământul superior. Chișinău, 2005;
3. Boroi A. Drept penal. Partea generală. București, 2006;
4. Botnaru S., Șavga V., Grosu V., Grama M. Drept penal. Partea generală. Vol. I. Chișinău, 2005;
5. Brânză S. Infrațiuni contra proprietății. Chișinău, 1999;
6. Brânză S., Ulianoschi X., Stati V., Țurcanu I., Grosu V. Drept penal. Partea Specială. Vol. II. Chișinău: ed. Cartier, 2005;
7. Bulai C. Drept penal român. Partea generală. Vol. I. București, 1992;
8. Codul Civil al Republicii Moldova, Legea nr. 1107-XV din 6.06.2002 // Monitorul Oficial al R.Moldova nr. 82-86 din 22.06.2002;
9. Codul penal al Republicii Moldova, Legea nr. 985 din 18.04.2002 // Monitorul Oficial Nr. 72-74 din 14.04.2009;
10. Dobrinoiu V. Drept penal. Partea specială. V. I. Teorie și practică judiciară. București, 2000;
11. Loghin O., Toader T. Drept penal român. Partea specială. Ed. IV-a. București, 2002;
12. Nistoreanu G., Boroi A. Drept penal. Partea generală. București, 2002;
13. Nistoreanu Gh., Boroi A. Drept penal. Curs selectiv pentru examenele de licență. Ed. II-a. București, 2002;
14. Nistoreanu Gh., Boroi A. Drept penal. Partea specială. Ediția II-a. București, 2002;
15. Pascu I., Lazăr V. Drept penal. Partea specială. Infrațiuni prevăzute în Codul Penal Român. București, 2003;
16. Владимиров В.А. Квалификация преступлений против личной собственности. М.: ВШ МООП СССР, 1968;
17. Гаухман Л.Д. Объект преступления. Лекция. М.; Академия МВД РФ, 1992;
18. Гаухман Л.Д., Максимов С.В. Ответственность за преступления против собственности. М.: Учебно-консультационный центр «ЮрИнфоР». 1997;
19. Григорьева Л.В. Уголовная ответственность за мошенничество в условиях становления новых экономических отношений//Автореф. дисс.... канд. юрид. наук. Саратов: Саратовская государственная академия права, 1996;
20. Качурин Д.В. Уголовная ответственность за обман и злоупотребление доверием (мошенничество) в отношении предприятий, организаций и коммерческих структур с различными формами собственности в период рыночных отношений//Дисс.... канд. юрид. наук. М: Юридический институт МВД РФ, 1996;
21. Косых С.В. Мошенничество и борьба с ним (уголовно-правовое и криминологическое исследование на материалах транспорта)// Дисс....канд.юрид. наук. М.: Академия МВД СССР, 1990;
22. Уголовное право Российской Федерации. Учебник для вузов. Под ред. Кашепова В. П. Москва, 2001;
23. Уголовное право. Часть Общая. Часть Особенная. Учебник. Под ред. Гаухмана Л. Д., Колодкина Л. М., Максимова С. В. Москва, 1999.

INFORMAȚII DESPRE AUTOR:
Liliana DREGLEA-LUCAS,
doctorand, Academia „Ștefan
cel Mare” a MAI al RM,
tel.: 068583979.

INFORMATIONS SUR
L'AUTEUR:
Liliana DREGLEA-LUCAS,
doctorant, Académie „Ștefan cel
Mare”, du Ministère de l'Intérieur
de la République Moldova,
tél: 068583979.

ABORDĂRI TEORETICO-PRACTICE PRIVIND FALSUL ÎN ACTE

Eugeniu PETERSCHI,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

Accesul liber la justiție constituie unul dintre importanțele drepturi fundamentale ale omului, a cărui aplicare are un impact decisiv pentru exercitarea tuturor drepturilor și libertăților afectate de incapacitatea juridică.

La fel, accesul liber la justiție este un principiu fundamental de drept, fiind consacrat într-un număr impunător de documente internaționale la care țara noastră este parte, inclusiv Declarația universală a drepturilor omului, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități, Convenția Europeană pentru Drepturile Omului, etc.

Este cert faptul că buna desfășurare a activității în sfera publică condiționează direct prestarea serviciilor calitative față de cetățenii Republicii Moldova și ale altor categorii de persoane, precum și a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, și evident, neadmiterea încălcărilor în sfera justiției. Elementul material al infracțiunilor de fals propriu-zis se realizează printr-o acțiune de alterare a adevărului. De aceea, în cele ce urmează dorim să ne expunem pe o imagine mai largă a tematicii de analiză teoretico-practică a falsului în acte.

Cuvinte-cheie: fals, acte, justiție, legea penală, normă juridică, pedeapsă.

THEORETICAL AND PRACTICAL APPROACHES TO FORGERY IN PAPERS

Eugeniu PETERSCHI,

PhD student, Academy “Ștefan cel Mare” of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova

Free access to justice is one of the fundamental human rights, the application of which has a decisive impact on the exercise of all rights and freedoms affected by legal incapacity.

Equally, free access to justice is a fundamental principle of law, being enshrined in an impressive number of international documents to which our country is a party, including the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights, the Convention on the rights of people with disabilities, the European Convention on Human Rights, etc.

It is certain that the proper conduct of the activity in the public sphere directly determines the provision of the qualitative services to the citizens of the Republic of Moldova and other categories of persons, as well as the observance of human rights and fundamental freedoms and, obviously, the non-admission of violations in the sphere of justice. The material element of forgery crime itself is through an act of altering the truth. Therefore, in the following we would like to present a broader picture of the theoretical-practical thematic analysis of the false in the acts.

Keywords: false, acts, justice, criminal law, legal norm, punishment.

Introducere. Infracțiunea de falsificare a actelor datează încă din antichitate. Problema falsificării actelor a fost și rămâne o problemă de actualitate care a luat amploare în condițiile societății moderne, în care noțiunea de act reprezintă orice înscris tipărit, dactilografiat, manuscris, desenat, imprimat în diverse moduri, prin intermediul căruia se atestă o stare, identitate sau o valoare.

Soluționarea legală și temeinică a unui proces judiciar depinde, în primul rând, de clarificarea tuturor împrejurărilor de fapt privind cauza penală sau civilă, operație caracterizată deseori printr-un grad sporit de dificultate și de complexitate, necesitând cunoștințe și din

alte domenii decât cele juridice.

După cum apariția dreptului a însemnat o necesitate istorică, tot astfel s-a făcut simțită nevoia căutării unor mijloace care să asigure posibilitatea aflării adevărului sau identificarea celor vinovați, altfel decât printr-un sistem de probațiune empiric sau religios.

Elementele esențiale ale infracțiunii de fals în acte sunt relevate de literatura juridică și jurisprudență, prin faptul că aceasta prezintă trei caracteristici principale, și anume: alterarea adevărului, producerea sau posibilitatea producerii unor consecințe juridice, savârșirea faptei cu intenție.

Scopul articolului. Obiectivul cercetării, după cum rezultă din

însuși titlul dat, este cercetarea multilaterală și complexă a faptelor antisociale contra justiției prevăzute în Capitolul XIV al Părții speciale al Codului penal al Republicii Moldova. La fel, studiul dat rezidă în analiza mecanismelor de drept, în partea practică ce ține de prevenirea și combaterea acțiunilor ce au drept scop atentarea la întreaga ordine de drept și periclitarea activității organelor de resort, ce au ca obiectiv – înlăptuirea justiției la justa valoare.

Metode de cercetare științifică utilizate. Baza metodologică a cercetărilor este constituită dintr-o totalitate de metode, procedee teoretice și practice strict determinate de cunoaștere a domeniului cercetat, a

relațiilor juridice. Potrivit obiectivelor propuse, cercetarea se axează pe metodele științifice generale: analiza logică, analiza juridică, analiza istorică, analiza sistemică, analiza dinamică și sinteza.

Sprijinul științific al lucrării și mențiuni ale autorilor care abordează tematica cercetată. Sursele aplicate sunt cele specifice domeniului cercetării științifice, și anume: Codul civil al Republicii Moldova, literatura de specialitate autohtonă și cea rusă, precum și sursele de mass-media (pagina web).

În Republica Moldova infracțiunea de falsificare a probelor a fost supusă investigațiilor de către Sergiu Brînză, Alexandru Borodac, Valeriu Cușnir, Gheorghe Ulianovschi, Vitalie Stati, etc.

Printre oamenii de știință din străinătate care au contribuit la elaborarea concepției teoretice privind răspunderea penală pentru infracțiunea de falsificare a probelor se enumeră: V. Dongoroz, A. Boroi, V. Dobrinou, A. Galahova, M. Kaufman, A. Amosov, H. Dadadev, M. Mirzabalaev, H. Fashtudinova, A. Fedorov, L. Lobanova, R. Cabulov, etc.

Conținut de bază. Legea penală incriminează faptele săvârșite prin alterarea adevărului, ce creează un pericol grav sau aduc o vătămare concretă anumitor interese ale statului ori ale unor persoane fizice și/sau juridice. Codul penal al Republicii Moldova conține diverse dispoziții în legătură cu incriminarea faptelor de fals care sunt calificate ca activități ilicite și respectiv fiind sancționați făptuitorii conform încadrării juridice a faptelor și gravitatea acțiunilor pe care le-au săvârșit. Așadar, dintre infracțiunile de fals prevăzute de legea penală putem remarca următoarele norme juridice:

- a) 236 – fabricarea sau punerea în circulație a semnelor bănești false sau a titlurilor de valoare false;
- b) 237 – fabricarea sau punerea

în circulație a cardurilor sau a altor instrumente de plată false;

- c) 307 – pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii;

- d) 310 – falsificarea probelor;

- e) 311 – denunțarea falsă sau plângerea falsă;

- f) 332 – falsul în acte publice;

- g) 335¹ – falsul în documente contabile, etc.

Din categoria acestor genuri de infracțiuni, falsul cade asupra unor lucruri cărora li se atribuie juridic însușirea și funcțiunea de a servi drept probă a adevărului pe care îl exprimă sau îl atestă cu prilejul diverselor relații sociale.

Infracțiunile de fals aduc o atingere gravă adevărului într-un proces judiciar, fie el penal sau civil (sau de altă natură), precum și a îndepărtării încrederii a cetățenilor față de activitatea organelor de ocrotire a normelor de drept.

În cazul acestor genuri de fapte ilicite, alterarea adevărului, deși se realizează printr-o activitate ilicită a persoanei, rezultatul acestei activități, și anume înșelarea încrederii publice, se obține prin produsul activității făptuitorului, și nu prin activitatea propriu-zisă a persoanei care a realizat produsul menționat.

Pe de altă parte, în cadrul acestui grup de infracțiuni, ceea ce se incriminează este alterarea adevărului în cuprinsul unor entități private în ele însele ca lucruri care ar trebui să se bucure de o încredere deplină, neștirbită, având juridic însușirea de a servi ca probă adevărului pe care îl exprimă [4, p. 315].

Așadar, în contextul precizărilor de mai sus, putem specifica că *infracțiunile de fals* reprezintă acele fapte săvârșite cu vinovăție și care sunt de natură să aducă atingere încrederii publice acordată anumitor probe, cărora li se atribuie din punct de vedere juridic sarcina de a prezenta adevărul în fața organelor de resort.

La o examinare amănunțită a fenomenului infracțional privind in-

fracțiunile de fals reținem că acesta se manifestă sub două aspecte, pe de o parte îl găsim prezent în rândul organizațiilor criminale specializate în infracțiuni grave: înșelăciune, deturnare de fonduri, folosindu-se frecvent falsurile în înscrisuri pentru realizarea activităților infracționale menționate anterior, pe de altă parte regăsim infracțiunile de fals prezente, în special, în rândul funcționarilor ce săvârșesc aceste infracțiuni pentru a-și ascunde activitatea defectuoasă ori modul în care și-au exercitat profesia în vederea obținerii unor profituri nemeritate.

Procedeele cele mai frecvente de alterare a actelor sunt ștersăturile și adăugirile. Aceste forme de modificare a unui act adevărat se pot întâlni separate sau împreună, pe același act și chiar la același cuvânt sau semn grafic; de asemenea ele pot însoți și alte forme de modificare a actului.

Formele sub care se pot prezenta adăugirile sunt variate, mergând de la adăugirea unei simple trăsături sau a unui semn de punctuație care modifică semnificația cuvântului, a propoziției, a unui cuvânt, a unei fraze, a unui fragment de text sau chiar până la falsificarea unei pagini întregi dintr-un document oficial; iar, în prezent completările deasupra semnăturilor și adăugirile în textele dactilografiate reprezintă forme aparte de exprimare a aceluiași mod de alterare a actelor.

Un caz de fals în acte a avut loc recent (13.09.2018), unde o persoană fiind cetățean al Republicii Moldova și-a falsificat viza de călătorie benevol și cu bună credință. Așadar, prezint spre atenția dumneavoastră următoarea speță practică: „În data de 13 septembrie, pe sensul de ieșire din țară, s-a apropiat în calitate de pasager ocazional o conațională originară din raionul Călărași. La solicitarea Inspectorului Poliției de Frontieră, femeia a prezentat pașaportul biometric valabil.

La verificarea datelor, însă, s-a depistat indici de falsificare asupra vizei aplicată în documentul de călătorie ce ar fi emisă de autoritatea de resort din Israel.

Audiată, femeia în vârstă de 54 ani a comunicat că intenționa să ajungă în Italia pentru a-și vizita o verișoară, explicând că își perfectase viza în timpul șederei ei în țara respectivă prin intermediul unui necunoscut cărui a i-a achitat 2 mii de dolari.

Despre falsul vizei era la curent, deoarece la sfârșitul lunii iulie curent (2018) a fost oprită pe stradă de către reprezentanții serviciului de migrări al Israelului care au și reținut-o pe faptul dat. După șapte zile de arest, moldoveanca a fost deportată în Republica Moldova” [6]. Astfel, această faptă este cea mai recentă depistată de către angajații Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, iar persoană respectivă fiind pasibilă de răspunderea penală pentru acțiunile săvârșite.

După cum am observat anterior, falsul în acte poate fi comis și prin înlocuirea unei pagini în întregime, cu un alt act necorespunzător realității, însă identic cu actul cel adevărat. În cazul respectiv, modalitățile de falsificare sunt diverse.

Din cele menționate supra rezultă că activitatea infracțională de fals în acte include atât falsificarea documentelor, cât și folosirea ulterioară și cu bună știință a documentelor false. Facilitățile obținute în procesul de falsificare a actelor, au un destinatar precis și nu se pot referi doar la subiectul indicat în document sau la persoana care a aplicat viza falsă.

O părere distinctă referitor la falsul în acte o întâlnim și în doctrina de specialitate de peste hotare, unde autorii I. Griceanin și Iu. Șcigolev, consideră că „un document fals nu poate fi considerat în nici un fel de circumstanțe document autentic. Așa cum un document autentic nu

poate să devină un document fals chiar în cazul manipulării ilegale cu acesta. Cât privește așa-numitul „document străin”, el posedă toate calitățile caracteristice unui document autentic. În situația folosirii frauduloase a unui asemenea document, în esență, are loc falsul în identitatea unei persoane fizice. Dacă în locul documentului corespunzător, este prezentat un document asemănător ca formă sau conținut (permis de trecere în locul legitimației de colaborator al organelor de interne), cele săvârșite vor forma, probabil, o înșelăciune. Însă nu folosirea documentelor false” [5, p. 37-38].

În contextul celor menționate, putem reitera că vânzarea documentelor false, și nu eliberarea documentelor false, se va considera fapta de primire a banilor de la cel care cumpără documentele false.

Autorul A. Borodac, specifică că „vânzarea documentelor false presupune cedarea dreptului de posesie asupra acestor obiecte unui cumpărător, în schimbul unei sume de bani sau al altui contraechivalent” [1, p. 569].

În interpretarea termenului „vânzare”, folosit în orice ipoteză, trebuie să ne conducem de dispozițiile din Codul civil al Republicii Moldova [3], adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 6.06.2002, privitoare la contractul de vânzare-cumpărare. Iar potrivit alin. (1) art. 756 din Codul civil, prețul bunului trebuie să fie exprimat în bani. Nu există temeuri de a nu aplica această interpretare ipotezei de vânzare a documentelor false, cu rezervele de rigoare condiționate de ilegalitatea acestei fapte. De aceea, prin „vânzare a documentelor false” trebuie de înțeles transmiterea documentelor false în sfera de stăpânire a altei persoane, în schimbul unei sume de bani (nu și în schimbul unui contraechivalent). Această soluție având nu doar un suport juridic, dar și un suport logic.

O altă acțiune a falsului în acte – o constituie deținerea acestora. În doctrina penală este exprimată opinia că deținerea documentelor false reprezintă intrarea în posesie asupra acestora. Considerăm că această definiție se referă mai degrabă la cumpărarea sau procurarea de alt gen a documentelor false. Cumpărarea documentelor false poate fi privită drept complicitate la vânzarea documentelor false. Însă, nu poate fi echivalată cu deținerea documentelor false. Există o diferență sesizabilă între intrarea în posesie asupra documentelor false și posedarea documentelor false. Așadar, prin deținerea documentelor false trebuie de înțeles posedarea unor asemenea documente [2, p. 726].

Un rol aparte în procesul de analiză a faptelor de fals în acte, îi revine științei criminalistice, ce are menirea de a preveni falsificarea actelor. Locul acesteia în cadrul activității de prevenire este determinat de specificul ei, de posibilitățile pe care le are de a stabili, pe baza unor cunoștințe de specialitate, împrejurările care favorizează săvârșirea infracțiunilor și de a elabora măsuri profilactice. Criminalistica nu se substituie criminologiei și nici altor științe care au ca sarcină studierea fenomenului infracțional. Ea se ocupă nu atât de factorii criminogeni propriu-ziși, cât de împrejurările de natură tehnico-organizatorică ce înlesnesc comiterea infracțiunilor, preconizând măsuri profilactice de aceeași natură.

Sarcini de prevenire revin în egală măsură celor trei ramuri principale ale criminalisticii (tehnica, tactica și metodică), dar se poate susține că un rol aparte îl are tehnica criminalistică și îndeosebi – expertiza criminalistică. Aceasta din urmă contribuie substanțial la stabilirea de date faptice referitoare la împrejurările care favorizează comiterea infracțiunii și elaborarea măsurilor profilactice corespunzătoare.

Activitatea de prevenire pe care

o desfășoară expertii nu trebuie să se rezume însă la constatările ce rezultă din examinarea cazurilor ce li se supun spre rezolvare. Sunt necesare, în același timp, studii de generalizare a practicii de expertiză, în cadrul cărora se pot rezolva, pe lângă împrejurările concrete care favorizează falsul și aspectele referitoare la frecvența acestuia în diverse sectoare de activitate, la actele și părțile acestora ce se falsifică mai ales, la procedeele mai răspândite de falsificare, la autorii acestei infracțiuni.

Studiile întreprinse și analiza practicii de expertiză demonstrează că împrejurările de natură tehnică și organizatorică ce înlesnesc săvârșirea falsului în acte se pot grupa astfel:

- forma necorespunzătoare a acesteia;
- modul defectuos de întocmire a acestora;
- folosirea unor materiale de scriere necorespunzătoare;
- absența mijloacelor speciale de protecție;
- insuficienta instruire a funcționarilor care lucrează cu acte;
- evidența și păstrarea necorespunzătoare a actelor, etc.

Analizând prevederile Capitolului XIV „Infracțiuni contra justiției” al părții speciale a Codului penal, observăm că cea mai potrivită normă din acest capitol pentru calificarea faptei de fals în acte ar fi art. 310 CP RM (Falsificarea probelor). Prevederile art.310 CP RM au menirea de a proteja relațiile sociale în domeniul administrării probelor în procesul civil (alin. 1) și cel penal (alin. 2).

Concluzie. Din cele abordate *supra*, putem concluziona că din punct de vedere practic, falsificarea probelor într-un proces judiciar constituie prezentarea cu bună știință de către subiectul de drept a unor date care nu corespund adevărului. Datele respective, pentru a forma elementele unei componente de infracțiune, trebuie neapărat să

atenteze asupra valorilor ocrotite de legea penală, să fie comise cu bună știință, subiectul să fie pasibil de răspunderea penală și falsul în acte să se refere strict la infracțiunea săvârșită.

Falsul în acte poate fi realizat doar printr-un complex de acțiuni active; comiterea acesteia cu ajutorul inacțiunii, nu se soldează cu prevederile răspunderii penale. Așadar, putem constata cu certitudine, că fapta prevăzută de textul de lege (CP RM), analizată în prezenta lucrare, constă în prezentarea unor falsuri autentice atât organelor de urmărire penală și unor persoane cu funcții de răspundere, precum și organelor de stat împuternicite cu atribuții și responsabilități de-a înfăptui și realiza măsuri necesare în lupta împotriva faptelor antisociale periculoase, inclusiv celor ce au ca obiect de studiu – alterarea adevărului.

Referințe bibliografice

1. Borodac Alexandru, Manual de drept penal. Partea Specială, Chișinău, Ed. Tipografia Centrală, 2004.
2. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V. și alții. Drept penal. Partea Specială, Chișinău, Ed. Cartier, 2005.
3. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002 // Monitorul Oficial nr. 82-86 din 22.06.2002.
4. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I., ș.a., Explicații teoretice ale Codului Penal Român, Partea Specială, București, Vol. IV, Ed. Academia Română, 2003.
5. И. Гричанин, Ю. Щеголев. Квалификация подделок и использования подложных документов // Российская юстиция, nr. 11, 1997.
6. *Deși știa despre falsul în acte, și-a testat soarta. O moldoveancă documentată la frontieră.* https://www.realitatea.md/desi-stia-despre-falsul-din-acte--si-a----testat-soarta-----o-moldoveanca--documentata-la-frontiera--foto_83698.html (vizualizat la 16.09.2018).

INFORMAȚIA DESPRE AUTOR:
Eugeniu PETERSCHI,
doctorand, Academia „Ștefan
cel Mare” a MAI al RM
e-mail: www.piterschi1979@gmail.com.

THE INFORMATION ABOUT THE
AUTHOR:
Eugeniu PETERSCHI,
Doctorand, the Academy „Ștefan
cel Mare” of MIA of RM
e-mail: www.piterschi1979@gmail.com

CZU 351.74

DEDICARE PROFESIONALISMULUI ANGAJAȚILOR POLIȚIEI PRIN LANSAREA DE PROIECTE

Radion ROTATU,

șef al Catedrei „Pregătire militară și intervenții profesionale”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM,
comisar-principal

Destinul unui adevărat bărbat include onestitate și generozitate, demnitate și responsabilitate, dar și, nu în ultimul rând, spiritul datoriei pentru Viața unui Copil.

Lansarea proiectelor de către angajații poliției vine să sporească siguranța persoanelor cu un minim de investiții și maxim de eforturi din partea poliției și implicarea activă a administrației publice locale și a locuitorilor, insistând asupra responsabilității civice a cetățenilor la nivel de comunitate.

Scopul de bază al acestora îl constituie promovarea programelor de prevenire a acțiunilor antisociale, în vederea creării unui mediu mai sigur pentru comunitate, precum și stabilirea unui dialog benefic între Poliție, populație și autoritățile publice locale.

Cuvinte-cheie: sistem de drept, comunitate, proiecte sociale, activitate profesională, poliția, plan strategic, etc.

DEDICATED PROFESSIONALISM TO POLICE EMPLOYEES BY LAUNCHING PROJECTS

The destiny of a true man includes honesty and generosity, dignity and responsibility, but also, last but not least, the spirit of duty for a Child's Life.

The launch of projects by police employees is intended to increase the safety of people with a minimum of investment and maximum effort by the police and active involvement of local government and residents, insisting on civic responsibility of citizens at community level.

Their basic aim is to promote programs to prevent anti-social actions in order to create a safer environment for the community and to establish a beneficial dialogue between the Police, the population and local public authorities.

Keywords: law system, community, social projects, professional activity, police, strategic plan, etc.

Introducere. Într-o societate suspendată între globalizare și regionalizare, tradiții și inovații, reforme și remitențe, în lipsa unei implicări active din partea organelor de drept și în prezența indiferenței societății civile, se creează premise favorabile pentru dezvoltarea mediului criminal. Atentând la valorile fundamentale ale comunității, prevenirea și combaterea fenomenului criminalității se impune drept imperativ al actualului. Caracteristică tuturor societăților este dezvoltarea aspectului de combatere și mai puțin de prevenire a acestui flagel, întrucât măsurile întreprinse sunt condiționate de existența obiectivă a faptelor, fiind abordați, astfel, doar factorii direcți și previzibili.

Elaborarea măsurilor de contracarare a criminalității presupune relevarea mecanismelor concrete de determinare care sunt cauzate în di-

ferite domenii și la diferite niveluri: local, regional și internațional la obiective concrete, în diferite grupări sociale și etnice [2, pag. 68].

Conținut de bază. Angajații cei mai experimentați din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, în urma tratatelor purtate cu cei mai destoinici profesioniști și de comun acord cu societatea civilă, au ajuns la concluzia de-a implementa unele programe notorii și de primă actualitate. Programele respective au menirea de-a asigura securitatea cetățenilor și o etapă mai productivă de cooperare dintre instituțiile de forță și cetățenii Republicii Moldova. Așadar, printre cele mai importante proiecte fiind: Săptămâna națională a voluntariatului, Sector supravegheat de vecini, Buncii grijulii, Festivalul fotbalistic ”Sport + Școală + Poliție”, Copil Școlarizat – Copil Protejat, Fii atent la trecere, etc.

În continuare, în vederea deslușirii complexului de activități desfășurat de către angajații de poliție, care au contribuit nemijlocit la lansarea acestor proiecte, vom caracteriza pe rând fiecare dintre ele, pentru a identifica complexul de măsuri și individualizarea procesului de dedicare a profesionalismului fiecărui angajat al poliției în lansarea de proiecte.

Așadar, primul proiect menționat *supra* este **Săptămâna națională a voluntariatului**, evenimentul este menit să mobilizeze cât mai multe organizații și voluntarii pe care acestea îi implică, pentru a sărbători împreună voluntariatul, pentru a atrage sprijinul comunității pentru acesta și pentru a recunoaște public activitatea voluntarilor.

La fel ca în fiecare an, angajații poliției răspund cu entuziasm acestei provocări.

La lansarea acestui proiect, angajații instituțiilor de forță au ținut cont de prevederile art. 15 pct. (2) lit. a) din Legea Voluntariatului nr. 121 din 18.06.2010[1]. Pe parcursul unei săptămâni, angajații poliției împreună cu autoritățile publice, instituțiile publice, organizațiile societății civile și grupuri de inițiativă în parteneriat cu mass-media, business-ul, persoane publice etc. realizează campanii de sensibilizare, dezbateri pe tema voluntariatului, acțiuni de caritate, salubritate, șezători, instruirii etc.

Poliția Națională promovează voluntariatul printre angajați, dar și îndeamnă comunitatea să se alăture polițiștilor în acțiunile sale.

Sectorul supravegheat de vecini, are menirea de a veghea calea hoților sau a vecinilor scandalagii. Oamenii din zeci de sate din Moldova s-au obligat să atragă atenția autorităților de drept atunci când există situații care ar putea pune în pericol securitatea sau bunăstarea localnicilor.

Angajații poliției depun eforturi maxime de-a extinde proiectul dat în întreaga țară.

Proiectul respectiv permite cunoașterea problemelor cu care se confruntă comunitatea, dar și identificarea metodelor de soluționare a acestora, creând, astfel prin efort comun un mediu mai sigur pentru cetățeni.

Posterul pe care scrie „Atenție Sector Supravegheat de vecini” este un semn care le permite locuitorilor să tragă cu ochiul în curtea vecinului. Doar ca nu pentru a-i examina averea, ci pentru a o păzi. Atunci când unul dintre gospodari pleacă la muncă sau lipsește o perioadă de acasă din alte motive, vecinii se oferă să-i supravegheze casa.

Angajații de poliție susțin că prin această acțiune urmăresc ca localnicii să se implice mai mult în

viața aproapelui. Oamenii au fost instruiți ca atunci când observă o persoană suspectă în curtea vecină să sune imediat la poliție.

Proiectul „Supraveghere de Vecinătate” spune „Nu” indiferenței și vine să mobilizeze poliția, societatea civilă și administrația publică locală să activeze în comun pentru a ajuta în soluționarea eficientă a problemelor cu care se confruntă comunitatea.

Un alt proiect social implementat de către angajații poliției menit să asigure securitatea copiilor pe trecerile de pietoni este – **Bunicii Grijuții**.

„Bunicii Grijuții” este un serviciu 100% social care are menirea să mobilizeze membrii comunității de vârstă a treia, cu experiență de viață, în scopul educării unei generații sănătoase de tineri.

Principalele activități desfășurate fiind însoțirea în siguranță a copiilor de vârstă școlară mică (pedestru sau în transportul școlar ori public) de către „Bunicii Grijuții” în cursul anului școlar (în conformitate cu orarul de intrare și ieșire a elevilor) spre școală și spre casă, precum și supravegherea spațiilor publice în vecinătatea edificiilor școlare pe parcursul desfășurării însoțirii.

Grupurile țintă a proiectului dat îl constituie: copiii de vârstă școlară mică și persoanele de vârstă a treia anume, pensionarii.

Prin implementarea acestui proiect, problema identificată de către Inspectoratul general al poliției privind numărul mare de accidente rutiere cu implicarea minorilor la trecerile de pietoni sau în adiacența acestora va fi în mare măsură soluționată, deoarece va fi asigurată deplasarea acestora la școală și de la școală de către o persoană sau două de vârstă a treia. În acest context, *copiii*:

- vor ajunge în siguranță la școală;

- vor facilita de trecerea nestingerită a drumului în apropierea școlilor, ca în timp să deprindă responsabilități și să acumuleze mai multă autonomie în acest sens;

- vor fi protejați de pericolele străzii anume: accidentele rutiere, bullying-ul (comportamentul violent în rândul copiilor), persoane agresive, pedofili;

- va fi asigurată și monitorizată prezența acestora la orele de studii;

- vor interioriza deprinderi privind circulația în spațiul public;

- vor însuși deprinderi corecte de comportament în relațiile cu ceilalți participanți la circulație;

- vor socializa cu semenii integrându-se mai ușor la grupul de apartenență, respectiv va fi redus riscul izolării sociale a minorului;

- vor socializa cu persoanele în etate acumulând experiența acestora, mai mult, „bunicul” va fi un bun intermediar și mediator între copil și părinte, între copil și profesor în situații delicate și stresante pentru cel dintâi.

- vor adera la un mod de viață activ practicând mersul pe jos, respectiv va fi prevenită obezitatea infantilă;

- utilizarea de către copii a gadgeturilor în timpul deplasării pe stradă va fi minimalizată.

Totodată, implicarea *pensionarilor* în acest proiect va permite să păstrăm o generație de bunici cât mai mult posibil sănătoasă, activă și autonomă. Aceștia:

- vor fi reintegrați în viața socială prin obținerea unui statut nou - de îndrumător și călăuză pentru tânără generație;

- vor avea o ocupație utilă – prevenirea pericolelor străzii; ocupație pe care o vor asocia cu un nou sens în viață, o cauză pentru care să-și dorească să se trezească dimineața, să se îngrijească și să iasă din casă;

- practicând mersul pe jos alături de cei mici, vor putea să-și mențină și îmbunătățească sănătatea astfel, va fi prevenită îmbătrânirea precoce;

- vor avea posibilitatea să comunice și să socializeze cu toate categoriile de vârstă și alte categorii sociale: copii, părinți, profesori, polițiști, ”bunici”;

- și în acest caz va fi redus riscul izolării sociale, însuși faptul că vor face parte din echipa ”Bunicii Grijulii” le va oferi sentimentul de apartenență la grup;

- persoanele de vârstă a treia vor beneficia indirect ca urmare a implicării în proiect prin faptul că vor retrăi sentimentul de utilitate, de încredere în sine și vor obține respectul și aprecierea comunității;

- de asemenea, vor fi protejați de depresie, alcoolism sau degradare fizică ori mentală.

Părinții copiilor monitorizați vor avea posibilitatea să utilizeze timpul în scop de serviciu sau pentru alte treburi gospodărești.

Odată ce vor obține încredere în ”bunici”, vor fi înlăturate grijile cotidiene ce țin de: prezentarea în timp la serviciu și siguranța propriilor copii în stradă.

Ca beneficiu indirect în cazul dat avem prevenirea și semnalizarea cazurilor de violență domestică (prin intermediul comunicării zilnice, ”bunicii” vor cunoaște problemele care pot apărea în familiile micuților, anunțând organele de resort)[3, pag. 142].

Comunitatea locală va beneficia și ea în urma dezvoltării Serviciului ”Bunicii Grijulii” prin:

- eliberarea serviciului urban de transport;

- fluidizarea traficului rutier;

- securizarea spațiului în adiacentul instituțiilor de învățământ în orele de vârf (prin sistarea circulației transportului pe o anumită perioadă de timp, în orele dimineții și după amiezii);

- responsabilizarea conducătorilor auto (prin prisma respectării regulilor de circulație în adiacentul instituțiilor de învățământ);

- consolidarea parteneriatelor între Poliție, Consilii raionale, primării și direcții de învățământ.

Așadar, putem concluziona cu certitudine că în urma implementării acestui proiect, problema identificată de către Inspectoratul general al poliției privind numărul mare de accidente rutiere cu implicarea minorilor la trecerile de pietoni sau în adiacentul acestora va fi în mare măsură soluționată, deoarece va fi asigurată deplasarea acestora la școală și de la școală de către o persoană sau două de vârstă a treia.

Totodată, pensionarii implicați în acest proiect vor avea posibilitatea să se reintegreze în societate în calitate de îndrumători și călăuze prevenind în același timp pericolele străzii.

De asemenea, părinții copiilor monitorizați vor avea posibilitatea să utilizeze timpul în scop de serviciu sau pentru alte treburi gospodărești.

Un alt proiect lansat de către angajații poliției este – **festivalul fotbalistic ”Sport + Școală + Poliție”**, în cadrul acestuia copii cu vârsta de la 5 la 11 ani, din mai multe raioane din țară, vor participa la Festivalul fotbalistic ”Sport+Școală+Poliție”, organizat și desfășurat de Inspectoratul General al Poliției în parteneriat cu Federația Moldovenească de Fotbal.

Astfel, în cadrul evenimentelor polițiștii informează copiii privind respectarea regulilor și măsurilor de siguranță personală în timpul aflării în traficul rutier, dar și în timpul navigării pe internet.

Totodată, copiii vor fi implicați și în diferite concursuri, competiții și antrenamente demonstrative de practicare a fotbalului, oferite de

antrenorii și liderii din cadrul programului.

La fel, în cadrul desfășurării activităților cultural-sportive, participanții vor avea posibilitatea de a face cunoștință cu tehnica specială din dotare a angajaților subdiviziunilor teritoriale subordonate Inspectoratului General al Poliției, precum și de aplicarea cunoștințelor în practică.

Programul special Sport+Școală+Poliție face parte din cadrul proiectului „Open Fun Football Schools”, implementat în țara noastră în contextul Acordului de colaborare între Inspectoratul General al Poliției și Federația Moldovenească de Fotbal, semnat la 15 mai 2015, sub conducerea organizației neguvernamentale Cross Culture Project Association, din orașul Copenhaga, Danemarca, pentru consolidarea eforturilor de promovare și protecție a drepturilor copiilor în vederea prevenirii și combaterii delincvenței juvenile, precum și promovării fotbalului în toate regiunile țării[4].

Campania națională **”Copil școlarizat - copil protejat”**, inițiată de IGP are drept scop școlarizarea a 1900 de copii cu risc de abandon școlar și diminuarea criminalității juvenile din toate raioanele țării.

Campania este organizată la inițiativa Inspectoratului General al Poliției și are drept scop prevenirea abandonului școlar în rândul categoriilor defavorizate de copii și motivarea lor să-și continue studiile prin sensibilizarea societății de a se implica în protejarea, educarea copiilor care sunt supuși anumitor riscuri, totodată, de a reduce rata criminalității juvenile.

Beneficiarii acestei campanii sunt copiii care au abandonat școala sau care nu au fost școlarizați și au nevoie de ajutor pentru a frecventa cursurile obligatoriu, precum și copii în risc de abandon

școlar, elevi în ciclul primar, gimnazial sau liceal de învățământ.

Astfel, circa 1900 de copii din toate raioanele țării cu risc de abandon școlar, vor putea păși zâmbitori și plini de speranță în noul an școlar cu îmbrăminte, ghiozdane și rechizite școlare.

Acest proiect a fost creat pentru comunitate și împreună cu comunitatea. Împreună contribuim la educația următoarei generații, pentru că copiii sunt viitorul nostru [5].

O nouă campanie națională de sensibilizare pentru prevenirea accidentelor cu pietoni – „**Fii atent la trecere**”.

Cu sloganul „Fii atent la trecere”, Inspectoratul General al Poliției a lansat, campania națională de sensibilizare pentru prevenirea accidentelor rutiere în care sunt implicați pietonii.

Asigură-te la traversare!; Privește în stânga și dreapta!; Fii ochi și urechi!; Ia copilul de mână!; Nu staționa fără motiv!; Grăbește-te încet! Nu alerga!; Nu folosi telefonul!; Scoate căștile!; Traversează regulamentar! acestea sunt mesajele de sensibilizare care vor apărea, la mai multe treceri de pietoni din țară, prin intermediul cărora Poliția dorește să reducă considerabil numărul de accidente rutiere cu implicarea pietonilor.

Zilnic, în țară, are loc cel puțin un accident rutier cu implicarea pietonilor în urma cărora o persoană decedează sau este traumatizată. Aceste cifre impun măsuri și acțiuni concrete din partea tuturor actorilor implicați: comunitate, autoritățile publice locale, instituții de învățământ, poliția și altele pentru a preveni accidentele rutiere cu implicarea pietonilor.

În primele șase luni ale anului curent, au avut loc 468 de accidente rutiere cu implicarea pietonilor (-6,4%), în urma cărora 45 de pietoni au decedat (-13,4%), iar alții

403 au fost traumatizați (- 1,4%). Din numărul total de accidente rutiere produse cu implicarea pietonilor, în 140 de cazuri pietonii se aflau pe spațiile destinate circulației acestora, în urma cărora cinci persoane au decedat și altele 142 au fost traumatizate.

Campania „Fii atent la trecere” este organizată de Inspectoratul Național de Patrulare și este susținută de toate subdiviziunile IGP și Automobil Club din Moldova[6].

În final, putem reitera că învățăm pe tot parcursul vieții, iar pentru a facilita acest proces și a răspunde exigențelor profesionale impuse de ziua de mâine, avem grijă de formarea profesională a fiecărui angajat. Așadar, prin lansarea acestor proiecte se încearcă de ridicat nivelul de instruire, creativitate și spiritul de echipă în rândul angajaților pentru a spori eficiența, productivitatea și cunoștințele de management.

Atât pregătirea profesională, cât și dezvoltarea continuă a acesteia devin sau ar trebui să devină o prioritate atât pentru societate, cât și pentru salariat din dorința de a atinge performanță. Datorită faptului că o mare parte din viața ne-o dedicăm locului de muncă, satisfacția în muncă este foarte importantă.

Referințe bibliografice

1. Legea voluntariatului nr. 121 din 18.06.2010.
2. Paraschiv Ștefan-Daniel. Crimonologie. Evoluția cercetărilor privind cauzalitatea și prevenirea infracțiunilor, Editura: Pro Universitaria, 2014.
3. Știrbu Ioan, Educația fizică și pregătirea profesională a viitoarei generații, Chișinău, Editura: Tehnica-INFO, 2000.
4. <http://politia.md/ro/content/politistii-desfasoara-activitati-interactive-cu-copiii-cadrul-festivalului-fotbalistic>

5. <http://politia.md/ro/content/campania-nationala-de-binefacere-copil-scolarizat-copil-protejat>

6. <http://politia.md/ro/content/fii-atent-la-trecere-o-noua-campanie-nationala-de-sensibilizare-pentru-prevenirea>

INFORMAȚII DESPRE AUTOR:

Radion ROTATU,
șef al Catedrei „Pregătire militară și intervenții profesionale”,
Academia
„Ștefan cel Mare” a MAI al RM,
doctorand, comisar-principal;

Radion ROTATU,
Chief of the Department, “Military training and professional interventions”,
the Academy
“Ștefan cel Mare” of MAI of RM,
PhD student, principal commissioner.

CZU 349.22

ПРЕКРАЩЕНИЕ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ТРУДОВОГО ДОГОВОРА ПО ОБСТОЯТЕЛЬСТВАМ, НЕ ЗАВИСЯЩИМ ОТ ВОЛИ СТОРОН

А. СОСНА,

доктор права, преподаватель юридического факультета Молдавского Государственного университета.

Автор анализирует основания прекращения индивидуального трудового договора по обстоятельствам, не зависящим от воли сторон (работодателя и работника), и обращает внимание на противоречивые нормы и пробелы, которые следует устранить законодателью.

Ключевые слова: индивидуальный трудовой договор, работодатель, работник, прекращение индивидуального трудового договора, исковое заявление.

Author analyses the grounds of stopping of individual labour contract on circumstances not depending on will of parties (employer and worker), and pays attention to contradictory norms and blanks that it is necessary to remove to the legislator.

Keywords: individual labour contract, employer, worker, stopping of individual labour contract, point of claim.

Autorul analizează motivele încetării contractului individual de muncă în circumstanțele ce nu țin de voința părților (angajator și angajat) și atrage atenția asupra normelor și lacunelor contradictorii care ar trebui eliminate de către legiuitor.

Cuvinte cheie: contract individual de muncă, angajator, angajat, încetarea contractului individual de muncă, cererea de chemare în judecată.

Актуальность темы обусловлена не только её слабым освещением в нашей юридической литературе, но и проблемами в праве и несовершенством отдельных правовых норм, регулирующих прекращение индивидуального трудового договора по обстоятельствам, не зависящим от воли сторон этого договора.

Изложение основного материала. Согласно ст. 45 Трудового кодекса Республики Молдова (далее – ТК РМ) № 154-XV от 28.03.2003 года индивидуальный трудовой договор – соглашение между работником и работодателем, на основании которого работник обязуется выполнять работу, соответствующую определенной специальности, квалификации или должности, на которую он назначен, с соблюдением правил внутреннего распорядка предприятия, а работодатель обязуется обеспечить работнику условия труда, предусмотренные настоящим кодексом, иными нормативными актами, содержащими нормы трудового права,

коллективным трудовым договором, а также своевременно и в полном размере выплачивать ему заработную плату. [1]

Согласно части (3) ст. 2 ТК РМ в случаях, когда судебная инстанция определяет, что гражданским договором фактически регулируются трудовые отношения между работником и работодателем, к таким отношениям применяются положения трудового законодательства.

Согласно ст. 82 ТК РМ индивидуальный трудовой договор прекращается по следующим обстоятельствам, не зависящим от воли сторон:

а) смерть работника, признание его умершим или безвестно отсутствующим решением судебной инстанции;

б) смерть работодателя – физического лица, признание его умершим или безвестно отсутствующим решением судебной инстанции;

в) признание договора недействительным решением судебной инстанции – со дня вступления решения в законную силу, за

исключением случаев, предусмотренных частью (3) ст. 84;

д) отзыв компетентными органами лицензии (разрешения) на осуществление деятельности предприятия, – со дня отзыва соответствующей лицензии (разрешения);

д¹) отзыв компетентными органами разрешения (лицензии), удостоверения, которые предоставляют работнику право работать по определенной профессии, специальности или выполнять определенную работу, – со дня отзыва соответствующего документа;

е) применение к работнику решением судебной инстанции уголовного наказания, исключающего возможность продолжения работы на предприятии, – со дня вступления в законную силу такого судебного решения;

ф) истечение срока действия срочного индивидуального трудового договора – со дня, указанного в договоре, за исключением случая, когда трудовые отношения фактически продолжаются и ни одна из сторон не потребова-

ла их прекращения, а также случая, предусмотренного частью (3) ст. 83;

г) завершение работы, предусмотренной индивидуальным трудовым договором, заключенным на время выполнения определенной работы;

h) завершение сезона в случае заключения индивидуального трудового договора для выполнения сезонных работ;

и) достижение возраста 65 лет руководителем государственного, в том числе муниципального, предприятия или предприятия с преимущественно государственным капиталом;

ж) форс-мажорные обстоятельства, подтвержденные в установленном порядке, исключающие возможность продолжения трудовых отношений;

л¹) восстановление на работе по решению судебной инстанции лица, ранее выполнявшего эту работу, если перевод работника на другую работу согласно настоящему кодексу невозможен;

к) при наличии иных оснований, предусмотренных ст. 305 и 310.

Признание работника или работодателя – физического лица умершим или безвестно отсутствующим производится судебной инстанцией в соответствии со ст. 49 и 52 Гражданского кодекса Республики Молдова (далее – ГК РМ) № 1107-XV от 06.06.2002 года.[2]

Согласно части (1) ст. 49 ГК РМ физическое лицо может быть признано безвестно отсутствующим в случае его отсутствия в месте его жительства и истечения не менее одного года со дня получения последних сведений о месте его пребывания. Лицо признается безвестно отсутствующим судебной инстанцией по заявлению заинтересованного лица.

Согласно части (2) ст. 49 ГК РМ при невозможности устано-

вить день получения последних сведений об отсутствующем началом исчисления годичного срока считается первое число месяца, следующего за тем, в котором были получены последние сведения об отсутствующем, а при невозможности установить этот месяц – первое января следующего года.

Согласно части (1) ст. 52 ГК РМ лицо может быть объявлено умершим, если в месте его жительства нет сведений о месте его пребывания в течение трех лет, а если он пропал без вести при обстоятельствах, угрожавших смертью или дающих основание предполагать его гибель от определенного несчастного случая, – в течение шести месяцев.

Согласно части (2) ст. 52 ГК РМ военнослужащий или иное лицо, пропавшие без вести в связи с военными действиями, могут быть объявлены умершими не ранее чем по истечении двух лет со дня окончания военных действий.

Согласно части (3) ст. 52 ГК РМ днем смерти лица, объявленного умершим, считается день вступления в законную силу судебного решения об объявлении его умершим. В случае объявления умершим лица, пропавшего без вести при обстоятельствах, угрожавших смертью или дающих основание предполагать его гибель от определенного несчастного случая, судебная инстанция может признать днем смерти день предполагаемой гибели.

Согласно части (1) ст. 297 Гражданского процессуального кодекса Республики Молдова (далее – ГПК РМ) № 225-XV от 30.05.2003 года заявление о признании лица безвестно отсутствующим или об объявлении лица умершим согласно ст. 49 и 52 Гражданского кодекса подается в судебную инстанцию по послед-

нему известному месту жительства лица, в отношении которого подано заявление о признании безвестно отсутствующим или объявлении умершим.[3]

Согласно части (2) ст. 297 ГПК РМ заявление о признании лица безвестно отсутствующим или об объявлении лица умершим, поданное до истечения срока, установленного ст. 49 и 52 Гражданского кодекса, возвращается заявителю без рассмотрения.

Заявление о признании лица безвестно отсутствующим или об объявлении его умершим должно соответствовать ст. 298 ГПК РМ, согласно которой в заявлении указывается, для какой цели необходимо заявителю признать лицо безвестно отсутствующим или объявить лицо умершим, а также излагаются обстоятельства, подтверждающие его безвестное отсутствие, либо обстоятельства, угрожавшие лицу смертью или дающие основание предполагать его гибель от определенного несчастного случая. В отношении военнослужащих или иных лиц, пропавших без вести в связи с военными действиями, в заявлении указывается день окончания военных действий.

Это заявление рассматривается в порядке особого производства.

Согласно части (1) ст. 280 ГПК РМ дела особого производства рассматриваются судебной инстанцией в порядке искового производства, с изъятиями и дополнениями, установленными главами XXIII-XXXIV настоящего кодекса и другими законами.

Согласно части (2) ст. 280 ГПК РМ дела особого производства рассматриваются судебной инстанцией с участием заявителя, других заинтересованных лиц, а также органов публичной власти согласно ст. 74.

Согласно части (1) ст. 299

ГПК РМ при подготовке дела к судебному разбирательству судья выясняет, какие лица (родственники, друзья, бывшие сослуживцы), органы, организации (жилищно-эксплуатационные организации, органы полиции, военные учреждения, примэрии и др.) могут дать сведения о безвестно отсутствующем, и запрашивает от них необходимые сведения о нем.

Согласно части (2) ст. 299 ГПК РМ судья вправе вынести определение об опубликовании в местной газете за счет заявителя сообщения о возбуждении дела. В сообщении указываются наименование судебной инстанции, в которую подано заявление о признании лица безвестно отсутствующим или объявлении лица умершим, имя, дата и место рождения, последнее место жительства и место работы безвестно отсутствующего, имя или наименование заявителя и его место жительства или место нахождения, просьба к лицам, располагающим сведениями о месте пребывания безвестно отсутствующего, сообщить их судебной инстанции.

Согласно части (3) ст. 299 ГПК РМ судья может предложить органу опеки по месту нахождения имущества безвестно отсутствующего лица назначить управляющего его имуществом.

Часть (3) ст. 299 ГПК РМ даёт судебной инстанции право принять меры к защите имущества лица, признанного безвестно отсутствующим, в соответствии со ст. 50 ГК РМ.

Согласно части (1) ст. 50 ГК РМ при необходимости постоянного управления имуществом лица, признанного безвестно отсутствующим, судебная инстанция назначает управляющего, с которым орган опеки и попечительства заключает договор доверительного управления. По требованию заинтересованных

лиц судебная инстанция может назначить управляющего и до истечения одного года со дня получения последних сведений о месте пребывания безвестно отсутствующего.

Согласно части (1) ст. 300 ГПК РМ решение судебной инстанции о признании лица безвестно отсутствующим является основанием для передачи его имущества (при необходимости постоянного управления им) лицу, с которым орган опеки и попечительства заключает договор доверительного управления.

Согласно части (2) ст. 300 ГПК РМ решение судебной инстанции, которым лицо объявлено умершим, является основанием для регистрации его смерти органом записи актов гражданского состояния.

Согласно части (1) ст. 301 ГПК РМ в случае явки или обнаружения места пребывания лица, признанного безвестно отсутствующим или объявленного умершим, судебная инстанция решением отменяет свое ранее вынесенное решение.

Согласно части (3) ст. 301 ГПК РМ отмена решения о признании лица безвестно отсутствующим или об объявлении лица умершим производится в том же деле, если дело хранится в архиве судебной инстанции.

Признание индивидуального трудового договора недействительным решением судебной инстанции согласно пункту с) ст. 82 ТК РМ является основанием для прекращения индивидуального трудового договора.

Недействительность индивидуального трудового договора может быть установлена решением судебной инстанции в соответствии со ст. 84 ТК РМ.

Согласно части (1) ст. 84 ТК РМ несоблюдение любого из установленных настоящим кодексом условий заключения индивидуального трудового до-

говора влечет его недействительность.

Вывод. Из содержания части (1) ст. 84 ТК РМ непонятно, нарушение каких именно условий заключения индивидуального трудового договора является основанием для признания этого договора недействительным.

Условия заключения индивидуального трудового договора установлены ст. 46, 56, 57-66 ТК РМ.

Согласно части (3) ст. 84 ТК РМ недействительность индивидуального трудового договора может быть устранена выполнением соответствующих условий, предусмотренных настоящим кодексом.

Предложение. Пункт с) ст. 82 и ст. 84 ТК РМ практически не применяются, поэтому их следует отменить. Нарушение существенных условий заключения индивидуального трудового договора должно служить основанием его прекращения.

Вывод. Нет смысла обращаться в суд с иском о признании индивидуального трудового договора недействительным, а после вступления решения суда в законную силу прекращать индивидуальный трудовой договор.

Отзыв компетентными органами лицензии (разрешения) на осуществление деятельности предприятия является основанием для прекращения индивидуального трудового договора.

При этом следует учесть, что отзыв лицензии (разрешения) на осуществление деятельности предприятия может быть обжалован в соответствии с законом РМ «Об административном суде» № 793-XIV от 10.02.2000 года.[4]

Отзыв компетентными органами разрешения (лицензии) удостоверения, которое предоставляет работнику право работать по определенной профессии, специ-

альности или выполнять определенную работу также является основанием для прекращения индивидуального трудового договора, т.к. работник лишён прав выполнять обусловленную этим договором работу.

Вступивший в законную силу приговор суда, которым работник лишен права занимать определенную должность или заниматься определенной деятельностью, обязывает работодателя прекратить индивидуальный трудовой договор.

Довольно часто применяемым основанием прекращения индивидуального трудового договора является истечение срока действия срочного индивидуального трудового договора.

Индивидуальные трудовые договоры заключаются, как правило, на неопределенный срок.

Согласно части (3) ст. 54 ТК РМ если в индивидуальном трудовом договоре не указан срок его действия, договор считается заключенным на неопределенный срок.

Согласно части (4) ст. 54 ТК РМ запрещается заключение срочных индивидуальных трудовых договоров в целях уклонения от предоставления прав и гарантий, предусмотренных для работников, с которыми заключается индивидуальный трудовой договор на неопределенный срок.

Согласно части (5) ст. 54 ТК РМ индивидуальный трудовой договор, заключенный на определенный срок при отсутствии законных к тому оснований, установленных Государственной инспекцией труда, считается заключенным на неопределенный срок.

Согласно части (1) ст. 55 ТК РМ индивидуальный трудовой договор может быть заключен на определенный срок в соответствии с частью (2) ст. 54 в следующих случаях:

a) на период временного отсутствия работника, действие индивидуального договора которого приостановлено (за исключением случаев его участия в забастовке), либо на период нахождения его в одном из отпусков, предусмотренных ст.112, 120, 123, 124, 126, 178, 299 и 300, или на период его отсутствия по другим причинам;

b) на время выполнения временных работ продолжительностью до двух месяцев;

b¹) на время выполнения сезонных работ, когда в силу природных условий работа может производиться только в течение определенного периода года;

c) с лицами, откомандированными на работу за пределы Республики Молдова;

c¹) с иностранными гражданами, которые трудоустраиваются на территории Республики Молдова;

d) на время стажировки и профессиональной подготовки работника на другом предприятии;

e) с лицами, обучающимися по дневной форме обучения;

f) с лицами, вышедшими согласно действующему законодательству на пенсию по возрасту или пенсию за выслугу лет (либо приобретшими право на такую пенсию) и нетрудоустроенными, – на срок до двух лет. Данный срок может быть продлен сторонами с учетом требований части (2) ст. 54, части (1) и пункта a) части (2) ст. 68;

g) с научными работниками учреждений, занимающихся научными исследованиями и разработками, педагогическими работниками и ректорами высших учебных заведений, а также с руководителями учебных заведений дошкольного, начального, общего среднего, специального, внешкольного, художественного, спортивного, среднего профессионального, среднего специального образования – по резуль-

татам конкурса, проведенного в соответствии с действующим законодательством;

h) на период избрания работника на определенный срок на выборную должность в центральных и местных органах публичной власти, а также в профсоюзных органах, органах патронатов, других некоммерческих организаций, хозяйственных товариществ и обществ;

i) с руководителями предприятий, их заместителями и главными бухгалтерами предприятий;

j) на период выполнения безработными оплачиваемых общественных работ в порядке, установленном Правительством;

k) на время выполнения определенной работы;

k¹) на период реализации инвестиционного проекта или программы технической и финансовой помощи;

k²) для выполнения работ, связанных с увеличением объема производства или оказываемых услуг, временный характер которых (до одного года) может быть обоснован работодателем;

k³) с лицами, поступающими на работу на предприятия, созданные на определенный период;

l) с творческими работниками из области искусства и культуры;

m) с работниками религиозных объединений; а также

n) в иных случаях, предусмотренных действующим законодательством.

Предложение. Считаем, что пункт f) части (1) ст. 55 ТК РМ, позволяющий заключать срочные трудовые договоры с лицами, вышедшими на пенсию по возрасту или за выслугу лет, либо приобретшими право на такую пенсию, должен быть отменен как дискриминационный, противоречащий ст. 5, 8, 9, 10 ТК РМ, другим законам и междуна-

родным договорам (Конвенциям).

Статья 55¹ ТК РМ предусматривает гарантии работникам, принятым на работу на определенный срок.

Согласно части (1) ст. 55¹ ТК РМ не допускается менее благоприятное обращение с работниками, принятыми на работу на определенный срок, по сравнению с постоянными работниками, выполняющими равноценную работу на том же предприятии, если такое обращение основывается исключительно на продолжительности трудовых отношений и не имеет объективного обоснования.

Согласно части (2) ст. 55¹ ТК РМ запрет, предусмотренный частью (1), применяется по меньшей мере к:

- а) трудовому стажу, необходимому для замещения определенных должностей;
- б) возможностям обучения;
- с) возможности занять постоянную должность на предприятии.

Согласно части (3) ст. 55¹ ТК РМ в целях обеспечения равного доступа к рабочим местам установленный для замещения определенной должности трудовой стаж должен быть одинаковым для работников, принятых на работу как на неопределенный, так и на определенный срок.

Согласно части (4) ст. 55¹ ТК РМ для повышения профессиональных навыков, карьерного роста и профессиональной мобильности работников, принятых на работу на определенный срок, работодатель должен содействовать их доступу к адекватным возможностям профессиональной подготовки в соответствии с положениями настоящего кодекса (раздел VIII).

Согласно части (5) ст. 55¹ ТК РМ работодатель обязан проинформировать работников, принятых на работу на определенный

срок, о вакантных должностях, появившихся на предприятии, в течение пяти рабочих дней со дня их появления, с тем чтобы обеспечить указанным работникам доступ к постоянным должностям на равных с остальными работниками условиях. Информация о вакантных должностях должна доводиться до сведения работников, а также их представителей на уровне предприятия посредством публичного объявления, размещенного на общедоступном информационном стенде в местонахождении предприятия (включая его филиалы или представительства), а также, по обстоятельствам, на его веб-странице.

Согласно части (1) ст. 83 ТК РМ в случае прекращения срочного индивидуального трудового договора в связи с истечением срока его действия работник должен быть извещен об этом работодателем в письменной форме не менее чем за 10 рабочих дней.

Согласно части (3) ст. 83 ТК РМ срочный индивидуальный трудовой договор, заключенный на время исполнения трудовых обязанностей работника, действие индивидуального трудового договора которого приостановлено или который находится в соответствующем отпуске, (пункт а) ст.55), прекращается в день возвращения этого работника на работу.

Согласно части (4) ст. 83 ТК РМ если по истечении действия срочного индивидуального трудового договора ни одна из сторон не потребовала его прекращения и трудовые отношения фактически продолжают существовать, договор считается продленным на неопределенный срок.

Индивидуальный трудовой договор может быть прекращен и в случае форс-мажорных обстоятельств, подтвержденных в установленном порядке.

Восстановление на работе по решению судебной инстанции лица, ранее выполнявшего эту работу, если перевод работника на другую работу согласно трудовому кодексу невозможен, обязывает работодателя прекратить индивидуальный трудовой договор.

Согласно части (2) ст. 256 ГПК РМ немедленному исполнению подлежит судебное решение о восстановлении на работе незаконно уволенного или переведенного работника.

Работодатель обязан исполнить немедленно решение суда первой инстанции о восстановлении работника на работе, а также может обжаловать решение в апелляционном порядке.

В случае неисполнения решения суда применяется административная ответственность, установленная ст. 318 Кодекса Республики Молдова о правонарушениях (далее – КоП РМ) № 218-XVI от 24.10.2008 года.[5]

Как уже было сказано выше, решение суда первой инстанции о восстановлении на работе работодатель, исполнивший решение суда, вправе обжаловать в апелляционном порядке в соответствующую апелляционную палату. Определение апелляционной палаты работодатель может обжаловать в кассационном порядке в Высшую судебную палату РМ.

В случае, если решение суда о восстановлении работника на работе и взыскании материального и морального ущерба будет отменено вышестоящей судебной инстанцией с вынесением нового решения об отказе в иске о восстановлении на работе и взыскании материального и морального ущерба, то после вступления решения суда об отказе в иске в законную силу работодатель имеет право требовать поворот исполнения.

Согласно части (1) ст. 157 Ис-

полнительного кодекса Республики Молдова (далее – ИК РМ) № 443-XV от 24.12.2004 года (в редакции закона РМ № 143 от 02.07.2010 года) в случае отмены решения, приведенного в исполнение, и вынесения после нового рассмотрения дела решения об отклонении иска полностью или частично либо определения о прекращении производства или об оставлении заявления без рассмотрения судебная инстанция по своей инициативе выносит решение о возврате ответчику (должнику) за счет истца (взыскателя) всего того, что было взыскано по отмененному решению, а также исполнительных расходов. [6]

В соответствии со ст. 157-160 ИК РМ работодатель имеет право на поворот исполнения, т.е. на взыскание денежных средств, которые работник, восстановленный на работе, получил от работодателя на основании впоследствии отмененных судебных решений (определений).

По нашему мнению, срок давности на предъявление иска о повороте исполнения продолжительностью 1 год установлен частью (4) ст. 344 ТК РМ.

В данном случае не должен применяться трехлетний срок исковой давности, установленный частью (1) ст. 267 ГК РМ, т.к. трудовые отношения регулируются специальным законом, т.е. ТК РМ.

Согласно части (3) ст. 5 закона РМ «О нормативных актах» № 100 от 22.12.2017 года в случае противоречия между нормой специального и общего нормативного акта применяется норма специального нормативного акта. [7]

Неурегулированным остается вопрос имеет ли право работодатель уволить восстановленного на работе работника после вступления в законную силу решения суда об отказе в иске

о восстановлении на работе и, если работодатель имеет право уволить работника, то на каком основании.

ТК РМ, к сожалению, не даёт ответа на эти вопросы.

Этот существенный пробел должен восполнить законодатель, используя научно-практический опыт Российской Федерации.

Статья 83 Трудового кодекса Российской Федерации, принятого Государственной Думой 21 декабря 2001 года и одобренного Советом Федерации 26 декабря 2001 года, содержит такое основание прекращения трудового договора как отмена решения суда или отмена (признание незаконным) решения Государственной инспекции труда о восстановлении работника на работе (пункт 11 ст. 83 Трудового кодекса Российской Федерации). [8]

Предложение. Следует дополнить ст. 82 ТК РМ пунктом j²) отмена решения суда о восстановлении на работе с вынесением вступившего в законную силу нового решения об отказе в иске.

Прекращение индивидуальных трудовых договоров осуществляется в соответствии с частями (2) и (3) ст. 81, ст. 142 и 143 ТК РМ.

Согласно части (2) ст. 81 ТК РМ во всех случаях, предусмотренных частью (1), днем прекращения индивидуального трудового договора считается последний день работы работника.

Согласно части (3) ст. 81 ТК РМ индивидуальный трудовой договор прекращается на основании приказа (распоряжения, решения, постановления) работодателя, который доводится до сведения работника под расписку не позднее дня освобождения от работы, за исключением случая, когда работник не работает до дня освобождения (отсутствие на работе без уважительных причин, лишение свободы

и др.). Приказ (распоряжение, решение, постановление) работодателя о прекращении индивидуального трудового договора должен содержать указание на соответствующую статью закона, ее часть, пункт и подпункт.

Согласно части (5) ст. 142 ТК РМ в случае смерти работника причитающиеся ему заработная плата и иные выплаты выплачиваются в полном размере супругу (супруге), совершеннолетним детям или родителям умершего, а при их отсутствии – другим наследникам в соответствии с действующим законодательством.

Согласно части (1) ст. 143 ТК РМ при отсутствии спора о размерах всех причитающихся работнику от предприятия сумм расчет производится:

а) в случае прекращения индивидуального трудового договора с работником, продолжающим работать до дня освобождения, – в день освобождения;

б) в случае прекращения индивидуального трудового договора с работником, не работающим до дня освобождения (в случае медицинского отпуска, отсутствия на работе без уважительных причин, лишения свободы и пр.), – не позднее чем на следующий день после предъявления освобожденным работником требования о расчете.

Согласно части (2) ст. 81 ТК РМ в случае возникновения спора о размере сумм, причитающихся работнику при освобождении, работодатель во всяком случае обязан выплатить в срок, указанный в части (1), неоспариваемую сумму.

Ответственность за несвоевременную выплату заработной платы установлена ст. 145 и частью (2) ст. 330 ТК РМ.

Согласно части (1) ст. 145 ТК РМ компенсация потерь в связи с несвоевременной выплатой заработной платы производится посредством обязательной индек-

сацией в полном размере суммы начисленной заработной платы, если ее задержка составила календарный месяц и более со дня, установленного для ежемесячной выплаты заработной платы.

Согласно части (2) ст. 145 ТК РМ компенсация, предусмотренная частью (1), производится отдельно по каждому месяцу путем повышения заработной платы в соответствии с коэффициентом инфляции, рассчитанным в установленном порядке.

Согласно части (4) ст. 145 ТК РМ порядок исчисления суммы компенсации потери части заработной платы в связи с нарушением сроков ее выплаты устанавливается Правительством по согласованию с патронатами и профессиональными союзами.

Согласно части (1) ст. 330 ТК РМ в случае задержки по вине работодателя выплаты заработной платы (ст. 142), отпускного пособия (ст. 117), выплат в связи с освобождением (ст. 143) или других выплат (ст. 123, 124, 127, 139, 186, часть (8) ст. 225 и др.), причитающихся работнику, ему выплачиваются дополнительно за каждый день просрочки 0,3 % от суммы, не выплаченной в срок.

Согласно части (5) ст. 66 ТК РМ при прекращении индивидуального трудового договора трудовая книжка возвращается работнику в день освобождения от работы.

Ответственность за задержку выдачи трудовой книжки установлена ст. 151 ТК РМ, в соответствии с которой при задержке выдачи трудовой книжки по вине работодателя при освобождении работника ему выплачивается средняя заработная плата за все время вынужденного отсутствия на работе, обусловленного невозможностью устроиться на работу на другом предприятии из-за отсутствия трудовой книжки. В этом случае средняя заработная плата выплачивается бывшему

работнику его бывшим работодателем согласно письменному соглашению сторон, а в случае спора – на основании решения судебной инстанции.

Работнику очень трудно доказать, что он не устроился на работу именно из-за отсутствия трудовой книжки.

Предложение. Поэтому ст. 151 ТК РМ следует изменить, исключив из неё слова «обусловленного невозможностью устроиться на работу на другом предприятии из-за отсутствия трудовой книжки».

Пункт б) части (1) ст. 57 ТК РМ обязывает лицо, поступающее на работу, при заключении индивидуального трудового договора предъявить работодателю трудовую книжку за исключением случаев, когда лицо поступает на работу впервые или трудоустраивается по совместительству.

Поэтому задержка выдачи трудовой книжки по вине работодателя должна считаться безусловным основанием для взыскания с работодателя в пользу работника среднего заработка за всё время вынужденного отсутствия на работе, а также основанием для взыскания с работодателя морального ущерба на основании пункта к) ст. 5 и части (1) ст. 327 ТК РМ.

Работники имеют право защищать свои права в судебном порядке в соответствии со ст. 332, 348-355 ТК РМ и ГПК РМ.

Согласно части (1) ст. 332 ТК РМ письменное заявление работника о возмещении материального и морального ущерба подается работодателю. Работодатель обязан зарегистрировать заявление работника, рассмотреть его, издать соответствующий приказ (распоряжение, решение, постановление) в течение 10 календарных дней со дня регистрации заявления и довести его до сведения работника под расписку.

Согласно части (2) ст. 332 ТК РМ если работник не согласен с приказом (распоряжением, решением, постановлением) работодателя либо если приказ (распоряжение, решение, постановление) не был издан в срок, предусмотренный частью (1), работник вправе обратиться в судебную инстанцию для разрешения возникшего индивидуально-трудового спора (раздел XII).

Если работник оспаривает основание прекращения индивидуального трудового договора, он вправе предъявить непосредственно в суд исковое заявление, которое должно соответствовать части (2) ст. 166 и части (1) ст. 167 ГПК РМ.

Библиография

1. Официальный монитор РМ № 159-162 от 29.07.2003 г.
2. Официальный монитор РМ № 82-86 от 22.06.2002 г.
3. Официальный монитор РМ № 130-134 от 21.06.2013 г.
4. Официальный монитор РМ. Специальный выпуск от 03.10.2006 г.
5. Официальный монитор РМ № 3-6 от 16.01.2009 г.
6. Официальный монитор РМ № 214-220 от 05.11.2010 г.
7. Официальный монитор РМ № 7-17 от 12.01.2018 г.
8. Трудовой кодекс Российской Федерации, Москва, 2018 г.

Информация об авторе.

А. СОСНА,
доктор права, преподаватель
юридического факультета
Молдавского Госуниверситета,
alexandru_sosna@mail.ru,
+37379422103

А. SOSNA,
Doctor of Law, lecturer of the
Faculty of Law, Moldavian State
University, alexandru_sosna@
mail.ru, +37379422103
Sosna A., Doctor în drept, lector la
Facultatea de Drept, Universitatea
de Stat din Moldova, alexandru_
sosna@mail.ru, +37379422103

УДК 347.440.64(478)

СХОДСТВА И ОТЛИЧИЯ НЕПОИМЕНОВАННЫХ ДОГОВОРОВ С ПОИМЕНОВАННЫМИ ДОГОВОРАМИ В СИСТЕМЕ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫХ ДОГОВОРОВ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Ольга ТАТАР,

докторант Государственного университета имени Дмитрия Кантемира,
преподаватель кафедры частного права Комратского государственного университета

Все гражданско-правовые договоры Республики Молдовы делятся на отдельные виды и подвиды. Становление и развитие отдельных типов договоров берет свое начало еще с римского права. Эволюция таких договоров позволяет проследить динамику развития, начиная с момента их возникновения, развитие и завершая их правовым регулированием и отнесением их из разряда непоименованных к поименованным. Выявление сходных и отличительных признаков между непоименованными и поименованными договорами позволяет более четко разглядеть ту или иную договорную конструкцию и не спутать ее с какой-либо другой. В данном случае законодатель выступает в роли модулятора разных типов договорных конструкций.

Ключевые слова: типы договоров, конструкция, договор консорциума, договор проката, меценатство.

SIMILARITIES AND DIFFERENCES BETWEEN UNNAMED CONTRACTS WITH NAMED CONTRACTS IN THE SYSTEM OF CIVIL LAW CONTRACTS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Olga TATAR,

doctoral Candidate of the University „Dimitrie Cantemir”, Teacher of Private Law Chair of Comrat State
University.

All civil law contract of the Republic of Moldova are divided into separate species and subspecies. The formation and development of certain types of contracts originates from Roman law. The evolution of such contracts allows tracing the dynamics of development, starting from the moment of their occurrence, development and completing them with legal regulation and classifying them from the category of unnamed to named. Identifying similar and distinctive features between unnamed and named contracts allows you to more clearly see one or another contractual structure and not confuse it with any other. In this case, the legislator acts as a modulator of different types of contractual structures.

Keywords: types of contracts, construction, consortium contract, rental contract, patronage.

ASEMĂNĂRI ȘI DIFERENȚE ÎNTRE CONTRACTELE NENUMITE CU CONTRACTE NUMITE ÎN SISTEMUL CONTRACTELOR CIVILE ALE REPUBLICII MOLDOVA

Olga TATAR,

Lector universitar la catedra „Drept Privat” a Universității de Stat din Comrat, doctorandă la Universitatea
de Stat „Dimitrie Cantemir”

Toate contracte de drept civil ale Republicii Moldova sunt împărțite în specii și subspecii separate. Formarea și dezvoltarea anumitor tipuri de contracte provine din dreptul roman. Evoluția unor astfel de contracte permite urmărirea dinamicii dezvoltării, pornind de la momentul apariției, dezvoltării și completării acestora cu reglementări legale și clasificându-le din categoria nenumite în numite. Identificarea unor trăsături similare și distinctive între contractele anonime și numite vă permite să vedeți mai clar una sau alta structură contractuală și să nu o confundați cu alta. În acest caz, legiuitorul acționează ca modulator al diferitelor tipuri de structuri contractuale.

Cuvinte cheie: tipuri de contracte, construcții, contract de consorțiu, contract de închiriere, patronaj.

Введение. Находясь в постоянном и непрерывном поиске индивидуальных, самостоятельных гражданско-правовых договоров, законодатель старается в достаточной мере обнаружить и изучить эти

конструкции, с целью облегчения в дальнейшем регулирование всех возникших гражданско-правовых отношений между субъектами гражданского права.

Постановка проблемы. Исследование и глубокий анализ,

как поименованных, так и непоименованных договоров позволит установить сходства и отличия этих договорных конструкций.

Актуальность темы. Актуальность темы объясняется ростом рыночных отношений,

которые складываются в рамках таких договорных конструкций как поименованные так и непоименованные, их преимуществом над другими договорами, а также их место и ролью в системе договоров в Республике Молдова.

Состояние исследования. Изучению данного вопроса посвящены труды следующих авторов: Chibac Gheorghe, Stănculescu Liviu, Кибак Георге, Кудринская Л.А. и другие.

Целью данной статьи является выявление сходных и отличительных черт таких гражданско-правовых конструкций в общей системе гражданско-правовых договоров Республики Молдова, как поименованные, так и непоименованные с помощью, таких методов как: логический анализ, исторический, сравнительно-правовой.

Изложение основного материала исследования. Классификация непоименованных договоров является незавершенной, ввиду того, что количество непоименованных договоров постоянно видоизменяется и считается затруднительной как для законодателя, так и для субъектов гражданского оборота. Установить элементы сходства и отличия непоименованных конструкций с другими конструкциями представляется возможным посредством изучения их на конкретном примере договора.

Договор проката

Договор проката так же выступает в качестве непоименованного договора в Республике Молдова. Определить его место и роль в системе гражданско-правовых договоров представляется возможным посредством сравнения его с такими договорами как: договор аренды, договор аренды транспортных средств и договор лизинга. Основопологающим признаком, позволяющим выделить его в качестве самостоятельного нового института, выступает его направленность, для арендатора это потребительская направленность, для арендодателя предпри-

нимательская направленность. Прокат предполагает передачу конкретному физическому лицу на платной основе во временное пользование и владение движимое имущество с целью осуществления частных (личных) нужд в постоянно осуществляемой предпринимательской деятельности. В качестве лица, которое сдает в прокат имущество, может быть любое юридическое лицо, индивидуальный предприниматель, деятельность которого заключается в предоставлении и сдачи имущества в прокат на определенное время. Лицо, которое берет в прокат имущество, является (арендатором), и им может быть только физическое лицо. Лицо, сдающее в прокат имущество арендодатель может быть юридическое лицо, индивидуальный предприниматель, который занимается постоянной предпринимательской деятельностью. Хотелось бы обратить внимание, что в практике данный договор является весьма распространенным, но его нельзя путать с такими договорами, как договор аренды транспортного средства и договор лизинга.

Отличие договора проката от договора аренды

Термин «аренда» предусматривает владение и временное использование объектов с определенной целью.[1, р.4]

Согласно договору временное использование объекта (движимого/недвижимого), переданного от арендодателя арендатору, в обмен на установленную цену, называется арендной платой.[2, р.282]

Первое отличие договора проката от поименованного договора аренды - это направленность договора.

Второе отличие – это предмет договора, то есть предметом договора проката может быть только движимое имущество (транспортное средство), которое непосредственно передается во временное владение и пользование за плату, сроком не более одного года, а предметом договора арен-

ды, согласно ст. 911 ГК РМ являются земельные участки и сельскохозяйственное имущество.

Третье отличие – цель, с которой заключается данный договор. Как мы можем видеть заключение договора аренды сводится к хозяйственной деятельности, а заключение договора проката направленно на удовлетворение личных нужд конкретного физического лица.

Четвертое отличие заключается в том, что желание арендатора расторгнуть договор проката возможно с предварительного уведомления другой стороны за 10 дней, в то время как в договоре аренды этот срок составляет 3 месяца.

Отличие договора проката от договора аренды транспортного средства

Предметом договора проката может быть только движимое имущество, используемое как с предпринимательской так и с потребительской целью, а предметом договора аренды транспортного средства может быть транспортное средство с экипажем а так же с предоставлением услуг, связанных с управлением и эксплуатацией транспортного средства, а так же транспортное средство без экипажа так же с предоставлением услуг по управлению им и технической эксплуатацией.

Отличие договора проката от договора лизинга

Предметом договора лизинга, согласно статье 995 ГК РМ может быть любая движимая или недвижимая вещь (здания, сооружения, транспортные средства). В том числе вещи, которые в результате их использования по назначению не уничтожаются полностью, а изнашиваются по мере их использования. Исключения составляют вещи, изъятые из гражданского оборота или ограниченные к обращению в соответствии с законом, сельскохозяйственные земли, потребляемые вещи, не подлежащие передаче объекты интеллектуальной собственности.

Договор лизинга сочетает элементы договора купли-продажи, аренды, займа, [3, с.128] в то время как договор проката сочетает элементы договора аренды.

Договор о спонсорстве и благотворительности, меценатстве

Важность благотворительности и спонсорства обусловлена необходимостью развития данного института и его правовой регламентацией. Предположительно число данных институтов должно возрасти так как они влияют на укрепление и становление правового государства, экономики страны и всего гражданского общества. Итак, рассмотрим место и роль договоров спонсорства, благотворительности, меценатства в системе гражданско-правовых договоров Республики Молдова, а также сходство и отличие его с поименованным договором, таким как договор дарения. Для этого определим структуру, направленность, мотивы осуществления благотворительности, спонсорства, меценатства. Итак, вся структура благотворительной деятельности заключается в том, что субъект в благотворительных целях желает дать или передать этот дар лицу (благополучателю) в конкретном виде или форме, спонсорская же деятельность заключается в том, что спонсор обменивает это благое дело на некую рекламу о спонсоре через тех, кто являются организаторами. Обычно спонсируемый это один или группа лиц, нуждающийся в материальной поддержке и выступающий пассивной стороной, а в качестве спонсора (помогающей стороны) выступает организация, определенная группа, конкретное лицо-активная сторона. Мотивами осуществления благотворительности и спонсорства являются как религиозные (которые основываются на закрепленных в Библии принципах: «помоги ближнему»), так и светские (сострадание к боли другого и т.д.). Благотворительность бывает в виде непосредственности, от одного донора благополучателю,

при этом исключая участие посредников (волонтеров). Так в Конституции Республики Молдова ч.3. ст.49 закреплено: «все заботы по содержанию, обучению и воспитанию детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки, возлагаются на государство и общество. Государство поощряет и поддерживает благотворительность в отношении таких детей». [4] С увеличением экономических показателей в Республики Молдова институт спонсорства, благотворительности, меценатства набирает рост, а следовательно нуждается в правовом регулировании. Понятие «благотворительная деятельность» содержится в ч.1 ст.1 Закона Республики Молдова «Закон о благотворительности и спонсорстве», где под благотворительной деятельностью понимается добровольное, беспристрастное и необусловленное оказание физическими или юридическими лицами материальной помощи или бесплатных услуг одному лицу (группе лиц), при этом взамен не требуется никакое вознаграждение, плата или выполнение обязательств и не получается никакой прибыли». [5] Понятие «спонсорская деятельность» содержится в ч.2 ст.1 Закона РМ «О благотворительности и спонсорстве» где предусмотрено: «спонсорская деятельность осуществляется физическими или юридическими лицами добровольно по просьбе лица и состоит в предоставлении ему финансовых или материальных средств для поддержки мероприятий общественного значения». Упоминание о спонсорском договоре и благотворительности содержится в Законе РМ «О рекламе», а именно в ч.1 ст.22 где предусмотрено, что «В ходе осуществления этих программ и мероприятий распространяется реклама спонсора на условия договора о спонсорстве» [6], а так же в Законе «О благотворительности и спонсорстве» в ч.3 ст.3: где говорится о том, что «В случае, если спонсорство осуществляется путем предо-

ставления материальных ценностей, то в договоре о спонсорской поддержке реальная стоимость этих ценностей определяется на момент передачи их пользователю». Интерес представляет тот факт, что, определяя роль и место договоров о спонсорстве и благотворительности, законодатель упускает одну из главных форм благотворительности-меценатство, которое так же занимает важное место среди действующих договоров РМ на практике, но почему-то не нашего правового регулирования нынешним национальным законодательством. Итак, позволим себе установить направленность, предмет, объект благотворительности, спонсорства и меценатства, для того, чтобы в последующем предложить законодателю их правовое урегулирование, ввиду отсутствия такового. Благотворители-субъекты, которые оказывают пожертвования благотворительного характера, безвозмездно и бескорыстно передавая имущество, объекты интеллектуальной собственности, денежные средства. Спонсоры-лица (юридические или физические), оказывающие бескорыстно и безвозмездно по просьбе лица в предоставлении финансовых и материальных средств. [7, с.73] Меценатство- это деятельность, направленная на поддержание объекта культуры, науки, просвещения, путем передачи на бескорыстной и безвозмездной основе имущества или определенных денежных средств. В качестве объектов меценатства могут выступать учреждения культуры, науки, искусства, путем предоставления грантов в те или иные области. Как благотворительность, так и меценатство отличаются своим предметом и направленностью и все эти институты на каждом этапе своего существования занимают и играют немаловажную роль в становлении и развитии культурного наследия нашей республики. Меценатство осуществляется в виде

безвозмездной и бескорыстной помощью, направленной на обеспечение и поддержку культурных, интеллектуальных ценностей, посредством выражения всяких инициатив, которые направлены на развитие всего общества в целом. Договора о спонсорстве, благотворительности, меценатстве следует отличать от поименованного договора, такого как договор дарения. Согласно ч.1 ст. 827 ГК РМ: «По договору дарения одна сторона (даритель) обязуется безвозмездно увеличить за счет своего имущества имущество другой стороны (одаряемого).[8], Где-то эти договоры и переплетаются, но предмет и направленность их являются различными. Согласно Закону «О благотворительности и спонсорстве», спонсорская деятельность состоит в предоставлении финансовых материальных средств на добровольной основе и по просьбе лица, а ст.832 ГК РМ устанавливает субъектов права, в пользу которых запрещено совершение дарения, а именно:

а) от имени недееспособных лиц;

б) собственникам, администраторам или работникам лечебных, воспитательных учреждений, учреждений социальной защиты и других подобных учреждений лицом, находящимся в этих учреждениях или его супругой либо родственником до четвертой степени родства включительно. Это правило не распространяется на отношения между родственниками до четвертой степени родства включительно;

с) в отношениях между юридическими лицами, целью которых является получение прибыли.[9, р.47]

Эти правила, как указывается в ст. 832 ГК РМ не будут распространяться на действия, связанные с дарением подарков, преподносимых с целью выполнения моральных обязательств. Выше изложенное лишнее раз позволит установить, что такие непоименованные договоры как:

договор о спонсорстве, договор о благотворительности, договор о меценатстве являются непоименованными, ввиду индивидуальной направленности, предмета, объекта субъективного состава.

В связи с выше изложенным, предлагаем внести следующие изменения и дополнения в Закон Республики Молдова «О благотворительности и спонсорстве» в следующем порядке:

1. Изменить название Закон Республики Молдова «О благотворительности и спонсорстве» следующим образом: Закон Республики Молдова «О благотворительности, спонсорстве и меценатстве»

2. Предлагаем дополнить Закон «О благотворительности и спонсорстве» Главой I' следующего содержания: «Меценатская деятельность»

Статья 8¹ Общие положения.

Меценатская деятельность – деятельность по осуществлению передачи и выделению имущества, денежных средств, грантов на безвозмездной основе, с целью улучшения дальнейшего развития деятельности, связанной с культурой, образованием, искусством.

Меценатство- сфера активной деятельности субъектов (физических или юридических лиц), выражающаяся в безвозмездной, добровольной, бескорыстной помощи и поддержке различных объектов культуры, образования, науки, спорта и искусства, с целью сохранения культурного достояния и духовных основ личности путем вложения денежных средств, выделения имущества, грантов через других или юридических лиц на основе договора о меценатстве, о гранте.

Статья 8² Цели меценатской деятельности.

Меценаты могут осуществлять меценатскую деятельность, которая направлена на реализацию и осуществление предусмотренной данным Законом цели - поддержка целостности и сохранности всех культурных ценностей

и объектов культуры, искусства, образования, науки.

Для реализации поставленной цели необходимо выполнение следующих задач:

1. способствовать созданию условий для сохранения культурного и творческого наследия;

2. реализация различных программ и проектов, деятельность которых направлена на развитие и поддержку культурного достояния нашей Республики Молдова;

3. оказание финансовой и материальной поддержки образовательным организациям, муниципальным, негосударственным организациям, которые воплощают в жизнь различные культурные и образовательные программы.

Статья 8³ Законодательство о меценатской деятельности.

Законодательство о меценатстве состоит из положений Конституции Республики Молдова, Гражданского Кодекса Республики Молдова, настоящего Закона, а также других нормативных актов, принимаемых в соответствии с данным Законом.

Содержащиеся в других нормативных актах нормы, касающиеся регулирования меценатской деятельности, не должны содержать противоречий по отношению к данному Закону.

Если же Республика Молдова является стороной международного договора, в котором установлены другие нормы, чем те, что предусмотрены данным законом, будут применяться те положения, которые содержатся в международном договоре.

Статья 8⁴ Право на осуществление меценатской деятельности.

Субъекты меценатской деятельности (физические и юридические лица) вправе на законных основаниях беспрепятственно осуществлять меценатство сами, руководствуясь принципом добровольности, принципом свободы выбора целей, перечисленных в данном законе.

Физические и юридические

лица, осуществляющие меценатскую деятельность, вправе осуществлять ее индивидуально или объединяясь путем образования или без образования меценатской организацией.

Никто не имеет прав в ограничении свободы и выбора целей, пределов направлений, форм и содержания меценатской деятельности, а также форм ее осуществления, которые предусмотрены настоящим Законом.

Статья 8⁵ Участники меценатской деятельности.

Меценатами являются физические и юридические лица, выделяющие на добровольной, безвозмездной основе, посредством передачи денежных средств, имущества, выделения грантов, стипендий в различные объекты и сферы культуры, искусства, образования, спорта, с целью сохранения и развития культурного наследия, а также духовных и творческих основ личности.

Пользователи меценатской поддержки – различные государственные, муниципальные, некоммерческие организации культурного, образовательного происхождения, создающие и реализующие различного рода программы культурного и образовательного характера, которые вправе пользоваться полученной меценатской поддержкой, направленной на сохранение и процветание всего культурного наследия Республики Молдова.

Статья 8⁶ Порядок заключения договора между меценатом и пользователем меценатской поддержки.

1. Деятельность по оказанию меценатской поддержки (помощи) осуществляется на основании договора о меценатстве, заключенного между меценатом и пользователем меценатской поддержки (помощи).

2. В данном договоре должны быть подробно расписаны конкретные цели, содержание осуществляемой меценатской деятельности, а также перечислены

направления и формы меценатства.

3. Должны быть перечислены права и обязанности мецената и пользователя, которые возникают с того момента, когда будет заключен договор, если иное не установлено договором.

Статья 8⁷ Права субъектов Республики Молдова органов государственной власти и органов местного самоуправления в сфере меценатства.

Органы государственной власти, а также органы местного самоуправления имеют право:

1. Оказывать различные меры поддержки меценатам и пользователям меценатской поддержки.

2. Присуждать награды и награждать меценатов почетными званиями, которые были приняты и установлены нормативно правовыми актами субъектов Республики Молдова, а также органов местного самоуправления.

3. Размещать на зданиях и сооружениях, которые принадлежат получателям и пользователям меценатской поддержки надписи, содержащие фамилии и имена меценатов.

Статья 8⁸ Предоставление государственной гарантии, а также меры по стимулированию меценатской деятельности.

1. Государственной гарантией, способствующей дальнейшему стимулированию и осуществлению меценатской деятельности, выступают государственные меры, а также получение и пользование меценатской деятельностью согласно законодательству Республики Молдова посредством присуждения меценатом за их добросовестную и бескорыстную деятельность различных наград и званий.

2. Органы исполнительной власти, органы местного самоуправления обязаны информировать меценатов, а также тех, кто нуждается в их поддержке о том, в каком состоянии находятся объекты культурного наследия.

3. Получатели меценатской

поддержки вправе решать вопрос о присуждении наград и почетных званий меценатам.

4. Получатели и пользователи меценатской поддержки вправе устанавливать различные информационные надписи и всякого рода обозначения, которые содержат фамилии и имена меценатов на зданиях, а также на соответствующих территориях, которые принадлежат пользователям оказываемой меценатской поддержки.

Договор консорциума

Консорциум представляет собой взаимовыгодные отношения субъектов различной деятельности, объединенные с целью осуществления проекта на принципах равноправного добровольного участия субъектов, а также единая ответственность участников консорциума. Целью консорциума является консолидация различных ресурсов для осуществления конкретно поставленных задач. Такое объединение не является юридическим лицом, значит не нуждается в государственной регистрации, а его участники сохраняют за собой полную самостоятельность.

Отличительные признаки договора консорциума

1. Конкретные цели и задачи;

2. Независимость субъектов входящих в консорциум;

3. Наличие и участие третьего лица, с которым в дальнейшем работает консорциум;

4. Совместная, единая и взаимовыгодная инвестиционная политика субъектов;

5. Срок действия консорциума ограничивается сроком осуществления проекта;

6. Мобильность- возможность войти и выйти из консорциума.

По сферам осуществляемой деятельности консорциумы бывают:

1. Научно-исследовательский, инновационный;

2. Технологический т.е. совокупность компаний, преследующих цель образования единого продукта.

3. Банковский консорциум-образуемый банком и представляющий объединение некоторых кредитных организаций, для единого осуществления конкретной банковской операции.

Например, договор консорциума для участия в тендере. Субъекты, которые входят в консорциум в пределах договора, выдвигают предложения и выносятся общее решение. Выдвигается сотрудник из всего числа субъектов консорциума, которые представляют интересы остальных субъектов. Предметом договора консорциума для участия в тендере является реализация обоюдного сотрудничества для принятия участия в данном тендере и в дальнейшем заключении контракта. В контракте должны быть расписаны права и обязанности каждого субъекта, режим осуществления всех дел, правила сохранения коммерческой тайны, условия и пути разрешения возникших споров. Таким образом договор консорциума- это живой мощный контракт, позволяющий достичь результат в любой сфере деятельности.

Консорциум также рассматривается как объединение отдельных субъектов, на равных условиях, действующих в целях достижения единого результата. Концерн характеризуют как объединение нескольких компаний (Company Group) или (Konzern). Например, согласно Германскому праву делятся на неравноправные (Unterordnungs konzern) и равноправные (Gleichordnungskonzern).

Согласно ч.2 п.12 Акционерного закона ФРГ консорциум – равноправный концерн- совокупность независимых друг от друга предприятий объединенных под общим руководством.[10] Консорциум очень схож с партнерством, тем более когда субъекты консорциума в условиях договора вносят имущественную долю, но есть и отличия, так как договор консорциума более узкая и гибкая структура, в отличие от договора партнерства и не регулируется специальным законом.

Имущество участников, предоставляемое в договоре консорциума, не становится их общим имуществом, а управляется оно например, в Англии, США с помощью института (trust) что означает доверительная собственность. На консорциум не распространяются правила ликвидации, или же возложение на субъектов консорциума солидарной ответственности по долгам, что также показывает сходство консорциума с партнерством. Что касается стран континентального права, договор консорциума схож с договором простого товарищества. Практика показывает, что страны Континентальной Европы относят договор консорциума в группу самостоятельных договоров.

Согласно Кодексу РМ «Об образовании» консорциум – объединение образовательных учреждений и организаций, осуществляющих образовательную, научно-исследовательскую, разработочную, инновационную, художественно-творческую деятельность, на основе соглашения о партнерстве, заключенного в соответствии с действующим законодательством. Согласно Кодекса РМ «Об образовании» п. е. ч.1 ст.104 где указывается, что «Совет по стратегическому институциональному развитию обладает следующими полномочиями и функциями, одной из которой является вступление в консорциумы и слияние с другими учреждениями высшего образования».[11]

Согласно Кодекса РМ «Об образовании» ч.1 ст.8: «В системе образования поощряется социальный диалог, партнерство между образовательными учреждениями и учреждениями сферы исследований, профсоюзами, деловой средой, гражданским обществом и средствами массовой информации, осуществляемое в соответствии с действующим законодательством». Однако законодатель не уточняет в каком виде заключается партнерство

между объектами образовательной системы, тем самым предоставляя возможность субъектам образовательной сферы самостоятельно устанавливать тип договора. Согласно Кодекса РМ «Об образовании» п.а ч.1 ст.84 в целях обеспечения качества, повышения эффективности, получения международной известности и концентрации имеющихся ресурсов учреждения высшего образования в соответствии с действующим законодательством могут:

а) объединяться в консорциумы с другими учреждениями высшего образования, как отечественными, так и зарубежными.

Также в Кодексе РМ «Об образовании» ч.2 ст.84 говорится, что «Учреждения высшего образования могут объединяться в консорциумы и с научно-исследовательскими, разработочными, инновационными или художественно-творческими организациями на основе договора о партнерстве в соответствии с действующим законодательством». Однако, законодатель лишь упоминает о договоре партнерства, а не регулирует его.

Консорциум может быть II форм:

1. Простая форма, которая предусматривает обязательства между субъектами (партнерами) и субъектами, субъектами и заказчиком, все участники индивидуально несут риски осуществляемой работы и все они имеют определенную выгоду (вознаграждение) от заказчика.

2. Сложная форма предусматривает несение рисков и получение прибыли сообща.

Что касается консорциумов в международной практике, то различают закрытый и открытый консорциум. Закрытый консорциум с участием иностранного заказчика и организации, которая обязалась нести обязанности по руководству консорциумом и которая ответственна за осуществление всех обязательств по договору консорциума. Открытый консорциум предполагает, что

все субъекты (партнеры) консорциума подписывают договор с иностранным заказчиком и ответственность перед заказчиком несут индивидуально. Хочется отметить, что консорциум создается не только в экономической деятельности, но может быть реализован и в сфере образования, например договор консорциума между Вузами Румынии, Молдовы. На договор консорциума распространяются нормы обязательственного права, а также нормы договорного права. Во всех странах по-разному рассматривают договор консорциума. Например, в англо-американском праве на него распространяются правила о партнерстве, а в романо-германском праве на него распространяются правила о товариществе. В связи с этим, мы считаем, что есть необходимость установления специальных законодательных норм, закрепляющих договор консорциума, ввиду избежания его неправильного трактования и отведения его к другим видам.

Отличие договора консорциума от договора франшизы

Договор франшизы- договор регулируется Национальным Модельным Законом и отражен в праве ЕС, а именно в регламенте Комиссии Европейских сообществ от 30 ноября 1988 № 4087/88. Страны англо-американской и романо-германской системы права большую роль отводят судебной практике. Если сравнивать право США и право Европы, то в США этот договор трактуется более широко и в качестве интеграционного- то есть одна сторона договора находится в зависимости от другой стороны. В Европе данный договор рассматривается как вид партнерства, сотрудничества. В качестве договора франшизы выступает объединение прав промышленной или интеллектуаль-

ной собственности с объектами авторского права, промышленными образцами и рисунками ноу-хау, то есть с теми, что задействованы в продаже товаров и услуг уже для конечного потребителя. Итак по договору франшизы (лицензиар) franchiseur передает за установленную плату все права (лицензиату) franchise для того, чтобы реализовать отдельные товары и услуги.

Установлены три элемента, квалифицирующие договор франшизы:

1. Использование (лицензиатом)franchise данное торговое наименование franchiseur (лицензиара) и обустройство торгового места (лицензиата)franchise по типу торгового места franchiseur (лицензиара).

2. Передача ноу-хау franchise (лицензиату).

3. За весь период действия договора предоставление помощи franchiseur (лицензиара) franchise (лицензиату).

Список использованной литературы

1.Chibac Gheorghe. Dreptul de locațiune: Arenda/Gheorghe Chibac, Ion Malanciuc.- Chișinău: CEP USM, 2004, p.4.

2.Stănculescu Liviu. Drept civil. Contracte speciale.Succesiuni./Liviu Stănculescu. –București: ALL Beck, 2002, p.282.

3.Кибак Георге, Гражданское право: особ.ч.: учеб. пос./Георге Кибак, Татьяна Мишина, Ирина Цонава; отв. ред.: А.Н.Кожухарь; Молд. Гос. ун-т. изд. 5-е, допол. И переработан. Кишинэу: CEP USM, 2009, с. 128.

4.Конституция Республики Молдова от 29.07.1994. Опубликовано: 12.08.1994 в Мониторул Официал №1. Дата вступления в силу 27.08.1994.

5.Закон Республики Молдова №1420 от 31.10.2002 « О благотворительности и спонсорстве» Опу-

бликован: 31.12.2002 в Мониторул Официал № 185 статья № 1394.

6.Закон Республики Молдова № 1227 от 27.06.1997 «О рекламе» Опубликовано: 16.10.1997 в Мониторул Официал № 67-68, статья № 555. Дата вступления в силу: 16.10.1997.

7.Кудринская Л.А. Благотворительность и спонсорство в современном российском обществе: опыт теоретического анализа «Омский науч. вестник» № 6, 2009, с.73.

8.Гражданский Кодекс Республики Молдова № 1107 – XV от 06.06.2002 Мониторул Официал № 82-86-66от 26.06.2002. Введен в действие с 12.06.2003.

9.Drept Civil. Contracte speciale/ G. Chibac, A.Băieșu, A.Rotari, O.Eftim. Chișinău, Cartier, 2005(F.E.P. „Tipografia centrală”) vol.III, p.47.

10. <https://sci-book.com/grajdanskoe-pravo/integratsionnyie-dogovoryi-70299.html>

11. Кодекс РМ №152 от 17.07.2014. «Об образовании» Опубликовано: 24.10.2014 в Мониторул Официал № 319-324, статья № 634. Дата вступления в силу: 23.11.2014.

DATE DESPRE AUTOR:

Ольга ТАТАР,
докторант Государственного университета имени Дмитрия Кантемира,
преподаватель кафедры частного права Комратского государственного университета
e-mail: oleatatar@mail.ru

Olga TATAR,
Lector universitar la catedra „Drept Privat” a Universității de Stat din Comrat,
doctorandă la Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”
e-mail: oleatatar@mail.ru

Olga TATAR,
doctoral Candidate of the University „Dimitrie Cantemir”,
Teacher of Private Law Chair of Comrat State University
e-mail: oleatatar@mail.ru